

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu: käräjäoikeuden näkökulma

Määttä, Maiju

2016 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu:
käräjäoikeuden näkökulma

Maiju Määtä
Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaami-
sen koulutusohjelma (YAMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Määttä, Maiju

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu: käräjäoikeuden näkökulma

Vuosi

2016

Sivumäärä

93

Sähköinen asiointi on yleistynyt viranomaistoiminnassa viime vuosina ja siihen panostamalla pyritään julkisessa hallinnossa tehostamaan toimintaa sekä vastaamaan jatkuviin kustannuspaineisiin. Oikeushallinnon alalla on toiminut sähköinen asiointipalvelu vuodesta 2011 alkaen. Tämän sähköisen asiointipalvelun kautta saapuu käräjäoikeuksiin haastehakemuksia summaarisissa eli kantajan käsityksen mukaan riidattomissa velkomus- sekä huoneenvuokra-asioissa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut selvittää oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun nykytilaa käräjäoikeuden näkökulmasta ottaen huomioon siitä saadut hyödyt, mutta keskittyen havaittuihin ongelma-kohtiin. Opinnäytetyön tavoitteena on ollut löytää kehitysehdotuksia, joilla havaittuihin ongelma-kohtiin olisi mahdollista puuttua ja näin saada konkreettisten parannusehdotusten avulla kehitettyä asiointipalvelua.

Opinnäytetyö on tutkielmatyyppinen ja pääosin lainopillinen. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys sisältää kaksi kokonaisuutta tarkastelun jakautuessa prosessioikeuteen ja sen osalta summaarisiin asioihin, sekä sähköiseen asiointiin huomioiden viranomaisten sähköisen asioinnin taustalla vaikuttava lainsäädäntö, oikeusperiaatteet ja muut tekijät. Opinnäytetyö sisältää myös oikeushistoriaa siltä osin, kun työssä on kuvattu summaaristen asioiden käsittelyn kehittymistä alioikeuksissa sekä oikeusvertailua, kun summaaristen asioiden käsittelyn mallia on kuvattu Ruotsissa ja Itävallassa, joissa on luotu toimivat järjestelmät summaaristen asioiden käsittelyyn.

Opinnäytetyössä on tuotu esille sähköisten asiointipalveluiden toimivuuden merkitys kustannussäästöjen saamisessa, kuten myös summaaristen asioiden käsittelyn ja sähköisen asioinnin ajankohtaisuus niitä koskettavien vireillä olevien hankkeiden muodossa. Opinnäytetyössä on onnistuttu löytämään useita konkreettisia kehitysehdotuksia oikeushallinnon sähköistä asiointipalvelua koskien. Ottamalla kehitysehdotukset huomioon, on asiointipalvelua mahdollista kehittää ja sen toimintaa saada parannettua käräjäoikeuden ja asiointipalvelun käyttäjän näkökulmasta. Tätä kautta on mahdollista saada tehostettua summaaristen asioiden käsittelyä sekä saavuttaa toivottuja kustannussäästöjä.

Asiasanat: sähköinen asiointi, viranomaisten sähköiset asiointipalvelut, summaarinen asia

Määttä, Maiju

The electronic transaction service of judicial administration: district court's point of view

Year	2016	Pages	93
------	------	-------	----

In recent years electronic services have become more common in the public sector. By investing in those services it is possible to improve efficiency and to respond to the continuing cost pressures. An electronic transaction service has been in use in judicial administration since 2011. Applications in summary matters, in other words debt or room rental cases which are indisputable according to the plaintiff, arrive through this service.

The purpose of this thesis was to view the current state of the electronic transaction service used in judicial administration from the district court's point of view. In the thesis the benefits have been observed as well, but the main focus has been in the disadvantages that have been noted. The aim of the thesis was to find concrete suggestions of improvement that could help develop the transaction service.

The type of this thesis is mainly legal and its theoretical framework consists of procedural law concerning summary procedure, and electronic services taking into account laws, principles of law and other factors that influence the operation of the authorities in terms of electronic services. This thesis also includes legal history in parts that describe the development of the summary procedure, and also law comparison in describing the summary procedures in Sweden and Austria, where successful procedures have been created.

In this thesis it has been brought up that good performance of electronic transaction services is very important when obtaining cost savings. In addition, the timeliness of handling summary matters and electronic services in the form of a large number of projects that concerns them is undisputed. This thesis has successfully managed to find multiple suggestions of improvement to the electronic transaction service used in judicial administration. By taking these suggestions of improvement into consideration it is possible to develop the service from the district court's and the transaction service user's perspective. This way it is possible to achieve more efficiency in the handling of summary matters and also to achieve the desired cost savings.

Keywords: electronic services, authorities' electronic transaction services, summary matter

Lakiluettelo

Arkistolaki (831/1994)

Asetus viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (1030/1999)

Euroopan parlamentin ja neuvoston sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puiteista annettu direktiivi (1999/93/EY)

Hallintolaki (434/2003)

Henkilötietolaki (523/1999)

Kielilaki (423/2003)

Kotikuntalaki (201/1994)

Käräjäoikeuslaki (581/1993)

Lag om betalningsföreläggande och handräckning (746/1990)

Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997)

laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003)

Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta (389/1994)

Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Laki väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista (661/2009)

Oikeudenkäymiskaari (4/1734)

Oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa (1311/2001)

Perustuslaki (731/1999)

Rättegångsbalk (740/1942)

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004)

Tuomioistuinmaksulaki (1455/2015)

Valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010)

Verkkotunnuslaki (228/2003)

Lyhenneluettelo

Asiointilaki	Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa
BFL	Lag om betalningsföreläggande och handräckning
HE	Hallituksen esitys
Julkisuuslaki	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta
OK	Oikeudenkäymiskaari
Tietohallintolaki	Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta
Väestötietolaki	Laki väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimus.....	8
	2.1 Tarkoitus ja tavoitteet	10
	2.2 Tutkimuksen lähtökohdat	11
	2.3 Tutkimusmenetelmä.....	14
3	Teoreettinen viitekehys.....	16
4	Summaarinen käsite	20
	4.1 Summaarinen asia.....	20
	4.2 Summaarisen asian prosessi kärjäoikeudessa	24
	4.3 Summaaristen asioiden käsittelyn kehitys alioikeuksissa	30
	4.4 Haastehakemuksen edellytykset summaarisessa asiassa	35
	4.5 Tuomioistuimen toimivalta	40
5	Sähköinen asiointi.....	46
	5.1 Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu	50
	5.2 Hallinnon sähköistä asiointia ohjaava lainsäädäntöperusta ja muut tekijät ..	52
	5.2.1 Sähköistä asiointia ohjaava lainsäädäntö	53
	5.2.2 Sähköiseen asiointiin vaikuttavat periaatteet ja muut tekijät.....	61
6	Tulevaisuudennäkymät.....	67
7	Oikeusvertailu	74
8	Sähköinen asiointipalvelu käytännössä	78
	8.1 Ongelmakohdat	79
	8.2 Hyödyt.....	81
	8.3 Kehitysehdotukset	84
9	Yhteenveto	87
	Lähteet	91

1 Johdanto

Sähköinen asiointi on yleistynyt ja monipuolistunut koko julkishallinnon alalla, eikä tuomioistuinelaitoskaan ole poikkeus tästä suunnasta. Sähköinen asiointi koskettaa niin tavallisia kansalaisia, yrityksiä kuin viranomaisiakin yhä enenevässä määrin. Tulevaisuudessa yhä useampi kansalainen tulee todennäköisesti käyttämään mieluummin sähköisiä palveluita johtuen niiden nopeudesta, saatavuudesta ja helppokäyttöisyydestä. Tästä johtuen on pidettävä huoli siitä, että sähköiset palvelut toimivat halutulla tavalla ja, että niitä kehitetään jatkuvasti saatujen kokemusten ja palautteiden perusteella. Sähköisten palveluiden käytön tulee olla helppoa ja vaivatonta, jotta käyttäjä valitsee sen, eikä vaihtoehtoista usein hitaampaa ja hintavampaa tapaa.

Sähköinen asiointipalvelu on käytössä koko oikeushallinnon alalla internetissä osoitteessa www.oikeus.fi. Asiointipalvelu on otettu käyttöön vuonna 2011¹. Käräjäoikeuksissa sitä kautta saapuu summaarisia W-asioita eli kantajan käsityksen mukaan riidattomia velkomusasioita koskevia haastehakemuksia, jotka pitävät sisällään myös summaariset huoneenvuokra-asioita koskevat haastehakemukset. Tavallisessa summaarisessa asiassa on useimmiten kyse rahassaatavan perimisestä ja huoneenvuokra-asiassa vuokrasuhteeseen perustuvien saatavien velkomisen lisäksi usein myös vuokrasopimuksen purkua ja häättöä koskevasta vaatimuksesta maksamattomien vuokrien perusteella. Sähköisen asiointipalvelun kautta haastehakemuksia voivat lähettää yritykset yhteisötunnistautumisen kautta ja yksityishenkilöt tunnistautumalla palveluun verkkopankkitunnuksilla².

Sähköisen asiointipalvelun lisäksi käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään saapuu sähköisesti summaarisia haastehakemuksia E-asioina, joita lähettävät lähinnä suuremmat perintätoumistot suurina massoina erityisen lupaa vaativan Santra-järjestelmän kautta. Santra-järjestelmä toimii siten, että asiakas lähettää tiedostonsa asiakkaiden yhteiseen postilaatikkoon, josta oikeusministeriö jakaa tiedostot käräjäoikeuksien järjestelmiin.³ W- ja E-asioiden lisäksi käräjäoikeuteen saapuu summaarisia asioita perinteisellä tavalla eli tuomalla haastehakemus käräjäoikeuden kansliaan tai lähettämällä se postitse, sähköpostitse tai faxilla⁴. Tällaisia summaarisia asioita kutsutaan käräjäoikeudessa S-asioiksi.

Koska sähköiset palvelut ja niiden käyttö ovat yleistymässä, on myös oletettavaa, että oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun käyttö tulee samalla lisääntymään lähitulevaisuudessa.

---

¹ Oikeusministeriö 2011, internet-asiointi laajenee oikeushallinnossa.

² Oikeushallinto 2010, asiointipalvelut.

³ HE 17/2002 vp, 10.

⁴ Oikeus 2013, asiakirjojen toimittaminen virastoon.

Tämän takia on tärkeää pitää huoli siitä, että asiointipalvelu toimii parhaalla mahdollisella tavalla sen jokaisen käyttäjän näkökulmasta. Kustannuspaineet ovat myös arkipäivää niin yksityisissä yrityksissä kuin valtion virastoissakin, joten kiinnittämällä entistä enemmän huomiota sähköisiin palveluihin ja niiden toimivuuteen voidaan pyrkiä vastaamaan näihin kustannuspaineisiin. Lähtökohtana tulee pitää sitä, että sähköisten palveluiden on toimittava tehokkaasti ja ongelmitta, jotta niistä saatavat hyödyt olisivat parhaat mahdolliset ja, jotta asiakas valitsi ennemmin sähköisen palvelun, eikä perinteistä tapaa.

Seuraavassa luvussa tuodaan esille tähän opinnäytetyöhön liittyviä yleisiä seikkoja, minkä jälkeen tuodaan tarkemmin esille opinnäytetyön tarkoitusta, tavoitetta, lähtökohtia ja käytettyä tutkimusmenetelmää. Teoreettisen viitekehyksen tarkastelussa keskitytään selvittämään opinnäytetyön kannalta olennaisimpia aiheita eli summaarisia asioita ja sähköistä asiointia yhdistämällä kuitenkin teorian lomaan etenkin summaaristen asioiden tarkastelussa käytännön kokemuksia ja esimerkkejä aina kulloinkin kyseessä olevasta aiheesta. Summaaristen asioiden käsittelyn yhteydessä kuvataan myös näiden asioiden käsittelyn kehittymistä alioikeuksissa. Teoreettisen viitekehyksen tarkastelun jälkeen kuvataan summaaristen asioiden ja viranomaisten sähköiseen asiointiin liittyviä tulevaisuudennäkymiä, minkä jälkeen suoritetaan lyhyesti oikeusvertailua Ruotsin ja Itävallan oikeusjärjestelmiin summaaristen asioiden käsittelyn osalta. Lopuksi opinnäytetyössä keskitytään selvittämään käräjäoikeuden näkökulmasta sähköiseen asiointipalveluun liittyviä ongelmakohtia ja sen mukanaan tuomia hyötyjä tarkastelun keskittyessä kuitenkin pääosin havaittuihin ongelmakohtiin. Näitä tarkastelemalla on pyritty tuomaan havaittuihin ongelmakohtiin käytännöntason parannusehdotuksia.

2 Tutkimus

Tämä opinnäytetyö keskittyy tarkastelemaan oikeushallinnon sähköiseen asiointipalveluun ja sitä kautta saapuviin summaarisiin W-asioihin liittyviä ongelmakohtia. Opinnäytetyössä tuodaan tiivistetympin esille myös sähköisen asiointipalvelun käytöstä saadut hyödyt. Tarkastelu tehdään lähtökohtaisesti käräjäoikeuden näkökulmasta tuoden kuitenkin esille myös kantajien eli asiointipalvelun käyttäjien ja ulosottoviraston näkökulma asiaan.

Opinnäytetyö on tutkielmatyyppinen ja pääosin lainopillinen koskien enimmäkseen prosessioikeutta sekä viranomaisten sähköiseen asiointiin vaikuttavaa lainsäädäntöä ja muita taustalla vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyössä tehdään pintaraapaisu oikeushistoriaan tuomalla lyhyesti esille summaaristen asioiden käsittelyn kehitystä nykyiseen malliin pitäen rajanvetona suurta alioikeus uudistusta vuonna 1993. Opinnäytetyö sisältää myös oikeusvertailua, kun summaaristen asioiden käsittelyn mallia kuvataan Ruotsissa ja Itävallassa. Näissä maissa on onnistuttu luomaan summaaristen asioiden käsittelylle toimivat mallit, jotka kuitenkin eroavat toi-

sistaan. Vertailumaiden järjestelmiä tutkimalla on tarkoituksena verrata summaaristen asioiden käsittelyä Suomen ja vertailumaiden välillä sekä löytää mahdollisesti ideoita summaaristen asioiden järjestelmän parantamiseksi Suomessa. Oikeusvertailu on kuitenkin tarkoituksella jätetty pintapuoliseksi tarkoituksena lähinnä vain tuoda esille kaksi vaihtoehtoista tapaa järjestää summaarinen prosessi onnistuneesti.

Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja ajankohtainen, kun summaaristen asioiden käsittelyä ollaan miettimässä ja uudistamassa laajemminkin erinäisten hankkeiden muodossa, joista kerrotaan opinnäytetyössä enemmän jäljempänä. Opinnäytetyön aihe on saatu työpaikkani Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarilta, joka on paljon mukana sähköisen asiointipalvelun kautta saapuneiden asioiden käsittelyssä, etenkin epäselvien haastehakemusten ja riitaantuneiden asioiden käsittelyn kohdalla. Opinnäytetyön tekemiseen on saatu ohjeistusta kyseiseltä käräjätuomarilta sekä summaarisia asioita käsittelevän yksikön esimieheltä. Omilla kokemuksillani työskenneltyäni yli seitsemän vuotta summaaristen asioiden parissa pyrin tuomaan opinnäytetyöhön mukaan käytännön tietoa ja kokemuksia asiasta. Ne osat summaarista asiaa ja sen prosessia koskevissa teksteissä, joissa ei ole lähdeviittausta perustuvatkin siten omiin kokemuksiini sekä käytänteisiin käräjäoikeudessa. Vaikka kyseessä on tutkielmatyyppinen lainopillinen opinnäytetyö, mukaan tuodaan kuitenkin myös käytännön tietoa ja esimerkkitapauksia, joiden avulla tarkoituksena on antaa lukijalle kattavampi ja havainnollistavampi kuva summaarisia asioita ja sähköistä asiointia koskevasta aiheesta. Opinnäytetyössä on hyödynnetty etenkin tässä tarkoituksessa Helsingin käräjäoikeuden omaa koulutusmateriaalia summaarisiin asioihin liittyen.

Saadut kokemukset sähköisen asiointipalvelun käytöstä pohjautuvat opinnäytetyössä työpaikassani Helsingin käräjäoikeudessa palvelun suhteen esille nousseihin kysymyksiin ja havaintoihin. Näitä havaintoja voidaan kuitenkin pitää kattavina Helsingin käräjäoikeuden ollessa Suomen suurin alioikeus, jonne summaarisia asioita saapui vuonna 2015 yhteensä reilut 45 000 kappaletta. Näistä 45 000 asiasta W-asioita oli 2250, E-asioita 31 398 ja S-asioita 11 601.⁵ Vuonna 2014 summaarisia asioita saapui myös noin 45 000 kappaletta ja kahtena aiempina vuonna yli 50 000 kappaletta. Sähköisesti vireille tulleiden asioiden eli E- ja W-asioiden osuus kaikista vuosittain saapuneista summaarisista asioista on noin 70-80 %. Summaarisia asioita käsittelee Helsingin käräjäoikeudessa noin 16 käräjäsiihteriä.⁶

---

⁵ Helsingin käräjäoikeuden talousyksikön raportti 2016, 1.

⁶ Helsingin käräjäoikeuden lausunto 2015, 1.

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Tämä opinnäytetyö keskittyy käsittelemään käräjäoikeuden näkökulmasta sähköistä asiointipalvelua sekä sitä kautta saapuneissa haastehakemuksissa esille nousseita ongelmakohtia sekä hyötynäkökohtia. Sähköisesti Santra-järjestelmän kautta saapuvat E-asiat eivät siten kuulu tämän opinnäytetyön tarkastelun piiriin, vaan tarkoituksena on nimenomaan selvittää sähköisen asiointipalvelun ja W-asioiden nykytilaa.

Koska sähköisen asiointipalvelun kautta saapuu pelkästään summaarisia eli riidattomia velkomus- ja huoneenvuokra-asioita koskevia haastehakemuksia, on tärkeää käsitellä ja pohtia aluksi summaarisen asian käsitettä ja sen prosessia käräjäoikeudessa. Tätä kautta tarkoituksena on nostaa esille niitä kysymyksiä, joita summaaristen asioiden käsittelyssä nousee esille ja, mitkä ovat tyypillisiä nimenomaan sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa W-asioissa.

Summaarisen asian käsitteen ja prosessin selvittämisen lisäksi opinnäytetyön kannalta olennaista on selvittää sähköistä asiointia yleisellä tasolla sekä nimenomaan viranomaisten sähköisessä asiointissa huomioon otettavaa lainsäädäntöä, oikeusperiaatteita ja muita taustalla vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyössä on tarkoituksena siten selvittää myös viranomaisten sähköisen asiointin taustalla vaikuttavaa lainsäädäntöä, joka ohjaa palvelun käyttöä ja sen kehittämistä. Tässä yhteydessä on tarkoituksena myös selvittää, mitä tavoitteita lainsäätäjällä on ollut viranomaisten sähköisen asiointin suhteen.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus jakaantuu siten kahteen erilliseen osa-alueeseen. Käsiteltäväksi tulee summaarista asiaa ja sen prosessia omana kokonaisuutenaan ja tämän jälkeen sähköistä asiointia ja viranomaisten sähköiseen asiointiin vaikuttavaa lainsäädäntöperustaa koskeva osuus omana kokonaisuutenaan.

Sähköisen asiointipalvelun toimintaa kuvattaessa käräjäoikeuden näkökulmasta katsottuna ei tarkastelussa ole kuitenkaan mahdollista ohittaa täysin prosessin muiden osapuolten eli asiointipalvelun käyttäjän eli kantajan ja ulosottoviraston näkökulmaa tarkasteltavaan aiheeseen. Tarkoituksena ei ole ollut selvittää tarkemmin käyttäjien tai ulosottovirastojen kokemuksia sähköisestä asiointipalvelusta, vaan pyrkiä tuomaan esille yleisiä havaintoja asiointipalvelun toimivuudesta myös heidän näkökulmastaan. Pääpaino opinnäytetyössä on sähköisen asiointipalvelun kautta saapuviin asioihin liittyvissä ongelmakohdissa ja hyödyissä nimenomaan käräjäoikeuden näkökulmasta tarkasteltuna.

Opinnäytetyön rajaus koskemaan pelkästään käräjäoikeuden näkökulmaa sähköisen asiointipalvelun hyödyistä ja haitoista on tehty osittain siitä syystä, että aihe on saatu käräjäoikeu-

desta ja siinä yhteydessä pyydetty pohtimaan nimenomaan käräjäoikeuden näkökulmasta palvelun toimivuutta. Toisaalta keskittymällä käräjäoikeuden näkökulmaan on tarkoitus saada tästä kuvauksesta mahdollisimman kattava. Paneutumalla tarkemmin vain yhteen näkökulmaan on myös helpompi saada luotua parannusehdotuksia, joilla voi tulevaisuudessa olla aivan konkreettista vaikutusta asiointipalveluun ja näiden asioiden käsittelyyn. Opinnäytetyö olisi laajentunut huomattavasti ottamalla mukaan laajasti esimerkiksi ulosottoviraston näkökulma, koska se olisi edellyttänyt koko ulosotto-prosessin kuvausta ja siihen perehtymistä, mikä laajuutensa vuoksi olisi oman opinnäytetyön aihe.

Opinnäytetyön tavoitteena on teoriaosuuden kohdalla tuoda esille summaarisen asian sekä nimenomaan sähköisen asiointipalvelun kautta saapuneen summaarisen asian suhteen olennaisinta teoriaa ja toisaalta tehdä myös kattava yhteenveto sähköisen asioinnin sekä viranomaisien sähköisen asioinnin taustalla vaikuttavan lainsäädäntöperustan suhteen. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda kootusti esille käräjäoikeudessa havaitut hyödyt sekä ongelmakohdat sähköisessä asiointipalvelussa ja sitä kautta saapuvissa haastehakemuksissa. Ongelmakohtia tutkimalla tavoitteena on pystyä löytämään kehitysehdotuksia, joilla palvelun käyttö saataisiin sujuvammaksi ja käräjäoikeuden näkökulmasta myös kustannustehokkaammaksi. Tavoitteena on löytää konkreettisia kehitysehdotuksia, joilla olisi näkyviä vaikutuksia asiointipalvelun käytettävyyteen, joka puolestaan heijastuisi siihen, että käräjäoikeuden työmäärä asiointipalvelun kautta saapuneiden asioiden käsittelyssä helpottuisi.

2.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Sähköisen asiointipalvelun kautta haastehakemuksia voivat lähettää sekä yksityishenkilöt että yritykset. Nämä haastehakemukset saapuvat sähköisesti käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään, josta ne voidaan tulostaa. Asian käsittely on siten nopeaa, kun kantajat ovat jo kirjanneet perustiedot asiasta mukaan lukien tiedot asian osapuolista, vaatimuksensa ja niiden perusteet, jolloin käräjäoikeuden tehtäväksi asian käsittelyn alussa jää pelkästään haastehakemuksen sisällön tarkistaminen.

Käräjäoikeuteen saapuu sähköisen Santra-käyttöjärjestelmän kautta myös summaarisia E-asioita, joiden lähettäminen vaatii kantajalta kuitenkin erillisen sopimuksen Oikeusrekisterikeskuksen kanssa. E-asioita lähettävät lähinnä paljon summaarisia haastehakemuksia tekevät perintätoimistot.⁷ Sähköisesti E- ja W-asioina vireille tulleissa asioissa kantajat sekä ulosottovirastot saavat itselleen ratkaisut sähköisesti käytössä olevan tuomiorekisterin kautta. Tämä osaltaan myös nopeuttaa ja helpottaa asian käsittelyä asiointipalvelun jokaisen käyttäjän näkökulmasta.

---

⁷ Oikeus 2016, sähköinen haastehakemus.

Muut summaariset asiat ovat S-asioita, jotka voivat saapua käräjäoikeuteen postitse, faxilla, sähköpostilla tai henkilökohtaisesti tuotuna. S-asioiden kohdalla käräjäoikeudessa joudutaan kirjaamaan manuaalisesti käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään kaikki haastehakemuksen tiedot, kantajan ja vastaajan tiedoista aina vaatimukseen ja niiden perusteisiin saakka sekä hoitamaan lopputoimenpiteet, kuten ratkaisun lähettäminen myös paperisena. Tästä johtuen S-asioiden käsittely asian kirjaamisesta aina lopputoimenpiteisiin saakka on työläämpää ja hitaampaa verrattuna sähköisiin W- ja E-asioihin. Myös virheiden tapahtumisen mahdollisuus on todennäköisempää S-asioissa manuaalisen kirjaamisen johdosta.

Sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa haastehakemuksissa ongelmakohdat liittyvät usein haastehakemuksen sekavuuteen, vastaajan kotipaikkaan, saatavan riidattomuuteen, riittämättömiin kanneperusteisiin, oikeudenkäyntikuluja koskeviin virheellisiin vaatimuksiin ja palvelun käyttäjän näkökulmasta puutteelliseen ohjeistukseen palvelussa.

Yksi ongelmakohta W-asioiden käsittelyssä johtuen asiointipalvelun toiminnasta on tällaisen asian siirtäminen toimivaltaiseen tuomioistuimeen tilanteessa, jossa kantaja on toimittanut haastehakemuksensa väärään käräjäoikeuteen. Sähköinen asiointipalvelu antaa tällä hetkellä lähettää haastehakemuksia kantajan valinnan mukaan käräjäoikeuteen, vaikka kantajalla ei olisi varmuutta vastaajan kotipaikasta. Tämä aiheuttaa turhaa työtä käräjäoikeuksissa ja toisaalta myös palvelun käyttäjälle, koska asiointipalvelun kautta saapuneita asioita ei ole järkevää siirtää käräjäoikeuden toimesta toimivaltaiseen tuomioistuimeen, koska samalla häviäisi kaikki sähköisen asioinnin edut johtuen siitä, että siirtoa ei ole mahdollista tehdä sähköisesti. Tästä johtuen kantaja lähtökohtaisesti peruuttaa kanteensa ja tekee tämän jälkeen asiointipalvelussa uuden haastehakemuksen oikeaan käräjäoikeuteen.

Etenkin yksityishenkilöiden tekemät haastehakemukset ovat usein puutteellisia ja sekavia vaatimusmäärien sekä kanneperusteiden osalta, mikä aiheuttaa sen, että käräjäoikeuden on täydennytettävä haastehakemuksia melko usein. Käräjäoikeudessa joudutaan myös tekemään rajanvetoa saatavan riidattomuuteen, mikä ei ole aina yksiselitteistä näissä asioissa. Tällöin käräjäoikeudessa joudutaan tehdä karsintaa sen suhteen, minkälainen asia voidaan ylipäänsä laittaa vireille summaarisena asiana.

Yksi usein toistuva ongelma sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa asioissa on myös se, että sitä kautta lähetetään haastehakemuksia, joissa saatavan perusteena on jo kerran käräjäoikeudessa esimerkiksi rikosasian käsittelyn yhteydessä tuomittu saatava. Tällainen tuomio on jo ulosottoperuste, joka tulisi siten toimittaa suoraan ulosottovirastoon täytäntöönpantavaksi. Kantajilla on siten virheellinen käsitys tällaisten asioiden täytäntöönpanon hakemisesta.

Opinnäytetyössä tuodaan tiivistetympin esille myös sähköisen asiointipalvelun kautta saatavat hyödyt niin käräjäoikeuden, ulosottoviraston kuin sähköisen asiointipalvelun käyttäjän kannalta. Esille on tarkoitus tuoda sekä ne hyödyt, jotka asiointipalvelusta on tällä hetkellä koettu saadun että ne hyödyt, jotka asiointipalvelua kehittämällä olisi mahdollista saada. Hyödyt liittyvät käräjäoikeudessa käsittelyn nopeuteen mukaan luettuna ratkaisun lähettäminen sähköisesti, mikä on siten kustannustehokkaampaa kuin niiden asioiden, joissa tämä ei onnistu sähköisesti. Asiointipalvelun käyttäjän näkökulmasta palvelun hyöty on siinä, että hän pystyy tekemään ja lähettämään haastehakemuksen sähköisesti ajasta ja paikasta riippumatta sekä seuraamaan asiansa käsittelyn etenemistä sähköisesti. Käyttäjä saa myös ratkaisun sähköisesti ja pystyy tämän jälkeen tehdä samassa asiointipalvelussa ulosottihakemuksen ulosottovirastoon⁸. Asiointipalvelun käyttäjän näkökulmasta hyötynä on myös se, että haastehakemuksen toimittaminen palvelun kautta on halvempaa kuin sen tuominen käräjäoikeuteen tai lähettäminen postitse, sähköpostilla tai faxilla. Ulosottoviraston näkökulmasta heidän toimintaansa nopeuttaa se, että ulosottihakemuksen voi laatia asiointipalvelun kautta heille sähköisesti ja, että ratkaisu on saatavissa sähköisesti tuomiorekisteristä, jonne käräjäoikeudet lähettävät ratkaisut.

Summaaristen asioiden käsittely ja sen kehittäminen on aihe, jota on usein pohdittu erinäisissä hankkeissa ja selvityksissä. Oikeusministeriössä on tällä hetkellä vireillä kehittämishanke summaaristen asioiden mahdollisesta siirtämisestä joko kokonaan ulosottovirastoihin tai niiden keskittäminen muutamaankin käräjäoikeuteen. Kehittämishankkeen yhteydessä on ollut tarkoitus selvittää myös se, miten riidattomien velkomusasioiden kustannustehokkuutta olisi mahdollista parantaa. Tähän liittyen on nostettu esiin sähköisen asioinnin lisääminen ja sen tehostaminen.⁹ Asiaa hoitaneet selvitysmiehet ovat lausunnossaan lokakuussa 2014 päätyneet esittämään summaaristen asioiden siirtämistä käräjäoikeuksista ulosottovirastoihin¹⁰.

Helsingin käräjäoikeus on antanut asiassa lausunnon 16.2.2015 oikeusministeriölle. Lausunnossaan Helsingin käräjäoikeus on tuonut lähtökohtana esille sen, että Helsingin käräjäoikeus on Suomen suurin alioikeus, jonne saapui summaarisia asioita koskevia haastehakemuksia vuonna 2014 reilut 45 000. Sähköisesti vireille tulleiden asioiden määrä kaikista summaarisista asioista on vuosittain noin 70-80 prosenttia. Sähköisen asiointipalvelun lisäksi sähköisesti asioita saapuu Santra-järjestelmän kautta. Tätä kautta haastehakemuksia lähettävät lähinnä perintätoimistot ja näiden E-asioiden osuus kaikista sähköisesti vireille saapuvista asioista on selvästi suurin. Lausunnossa on ilmoitettu summaaristen asioiden suhteen yhdeksi suureksi ongelmaksi

---

⁸ Oikeuslaitos 2015, sähköinen asiointi.

⁹ Oikeusministeriö 2014, summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen.

¹⁰ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 135.

sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvat haastehakemukset johtuen niiden puutteellisuu-
desta ja sekavuudesta. Helsingin käräjäoikeus on lausunnossaan vastustanut summaaristen
asioiden siirtämistä ulosottoviranomaisten ratkaistavaksi ja puoltanut niiden keskittämistä
muutamaan käräjäoikeuteen. Lausunnossa on tuotu esille se, että sähköisellä asioinnilla on
tärkeä rooli kustannussäästöjen saavuttamisessa summaarisissa asioissa.¹¹

Liittyen oikeusministeriössä toiseen vireillä olevaan kehittämishankkeeseen koskien koko kä-
räjäoikeusverkoston uudistamista, on tämän hankkeen yhteydessä tuotu esille ehdotus, että
summaaristen asioiden käsittely keskitettäisiin enintään kahteen käräjäoikeuteen per hovioi-
keuspiiri. Keskittämissuunnitelmaa tullaan täsmentämään vielä uudistuksen jatkovalmiste-
lussa ja uudistus olisi tarkoitus toteuttaa vuonna 2018.¹² Keskittämisellä olisi saatavissa sääs-
töjä henkilötyövuosissa, kun asiat käsiteltäisiin tehokkaammin niihin keskittyvissä käräjäoi-
keuksissa¹³.

Sähköisen asiointipalvelun kehittäminen on hyvin tärkeää etenkin nyt, kun summaaristen asi-
oiden käsittelyä pohditaan laajemmin eri hankkeiden yhteydessä ja esiin on jatkuvasti tuotu
toiminnan tehostaminen. Huolimatta siitä, minkälaiseen ratkaisuun summaaristen asioiden kä-
sittelyn suhteen päädytään, on selvää, että sähköistä asiointia ja siten myös sähköistä asioin-
tipalvelua on kehitettävä toiminnan parantamiseksi ja kustannustehokkuuden lisäämiseksi.

2.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on muodoltaan lainopillinen tutkimus, joka voidaan nähdä oikeudellisia tekstejä
tutkivana tulkintatieteenä, jonka metodeille olennaista ovat tulkinta-, ratkaisu-, punninta- ja
oikeuslähdenormit. Lainopillisen tutkimuksen keskeisimpänä välineenä on tulkinta, koska lain-
opissa tutkitaan oikeusnormien ajatussisältöjä. Lainoppi pyrkii siten tulkinnallaan selvittä-
mään ja täsmentämään oikeusnormien ajatussisältöjä. Lainopillisen tutkimuksen menetelminä
hyödynnetään niitä työkaluja, joita käytetään siirryttäessä oikeuslähteistä ja oikeustapauksen
faktoista tulkintakannanottoon.¹⁴ Lainopillinen tutkimus voi olla myös tapauskeskeistä oikeus-
tutkimusta, joka on tyypillistä etenkin common law-järjestelmässä. Tapauskeskeistä lainoppia
voidaan harjoittaa myös kirjoitetun oikeuden järjestelmässä, joka suomalaisessa oikeustutki-
muksessa näkyikin useimmiten ylimpien oikeuksien ratkaisujen säännöllisenä kommentoin-
tina.¹⁵

---

¹¹ Helsingin käräjäoikeuden lausunto 2015, 1-6.

¹² Valtioneuvosto 2016, käräjäoikeusverkosto uudistuu: jatkossa käräjäoikeuksia on 20.

¹³ Oikeusministeriön muistio 2013, 1.

¹⁴ Hirvonen 2011, 36-38.

¹⁵ Aarnio 2011, 14.

Lainopin tulkintametoodeina voidaan käyttää sanamuodon mukaista kirjaimellista tulkintaa, systemaattista tulkintaa huomioiden muun muassa oikeudenalan yleiset opit ja muut oikeusnormit, historiallista tulkintaa selvittämällä muun muassa lainsäätäjän tarkoitusta, vertailevaa tulkintaa jonkin muun maan oikeuteen nähden sekä supistavaa ja laajentavaa tulkintaa. Näiden lisäksi tulkintametoodeina lainopissa voidaan käyttää myös analogista tulkintaa, tarkoituseräopillista tulkintaa, objektiivista tulkintaa ja arvoperäistä tulkintaa, jossa selvitetään oikeusjärjestelmän perustavat arvot, joiden lähteenä ovat muun muassa yleiset oikeusperiaatteet sekä perus- ja ihmisoikeudet.¹⁶ Tähän opinnäytetyöhön sisältyy siten myös historiallista tulkintaa summaaristen asioiden käsittelyn kehitystä ja sähköisen asioinnin osalta lainsäätäjän tarkoitusta kuvattaessa sekä vertailevaa tulkintaa, kun summaaristen asioiden käsittelyn malliin on perehdytty kahdessa vertailumaassa.

Tulkinnan lisäksi lainopillisen tutkimuksen toinen keskeinen tehtävä on voimassa olevan oikeuden jäsentäminen. Systematisoinnin avulla on mahdollista löytää etsityt säännökset sekä hahmottaa kokonaiskuvaa oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä keskinäisuuhteista.¹⁷ Normien määrä oikeusjärjestyksessä on nykypäivänä niin suuri, että systematisoinnin avulla tuotettu yleiskatsauksellisuus on välttämätöntä sen hallitsemiseksi arkikäytössä. Hyvin tehty systematisointi mahdollistaa säästöä ajassa ja vaivassa sekä lisää ajattelun täsmällisyyttä.¹⁸

Lainopillisessa tutkimuksessa on pidettävä huoli siitä, että työhön sisältyy selkeä tutkimusongelma, johon työssä pyritään löytämään ratkaisu. Tällä tavoin on mahdollista saada kirjoittajan oma ääni näkyviin myös tällaisilla aloilla, joissa riskinä on sortua pelkkään aineiston kuvailmiseen. Lainopillisessa tutkimuksessa tulee myös varmistua siitä, että tutkimuksen aihe liittyy jollain tavalla oikeusnormeihin ja niillä toteutettavaan oikeudelliseen ajatteluun tai yhteiskunnalliseen sääntelyyn. Lainopillisessa tutkimuksessa selvitetään ja analysoidaan tiettyä oikeudellista ongelmaa säännösmateriaaliin ja kirjallisuuteen pohjautuen. Oikeuslähteinä lait ja muut säädökset ovat tärkeimmät, mutta säädöstekstin tulkinnan apuna tarvitaan usein myös muita oikeudellisia aineistoja, kuten oikeustapauksia ja säädösten valmisteluaineistoja. Tutkimuksen aiheesta riippuen metodit eivät välttämättä voi kuitenkaan rajoittua pelkästään virallismateriaalin analysointiin, vaan ongelman tarkemmassa selvityksessä voidaan tarvita myös empiirisiä menetelmiä.¹⁹ Tässä opinnäytetyössä onkin ollut välttämätöntä tutkimusongelman selvittämiseksi tuoda mukaan empiirisiä havaintoja summaaristen asioiden käsittelystä sekä havaituista ongelma- ja hyötynäkökohdista.

---

¹⁶ Hirvonen 2011, 38-40.

¹⁷ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 20-21.

¹⁸ Aarnio 2011, 97-98.

¹⁹ Husa - Mutanen - Pohjolainen 2008, 15, 17, 28, 32-33.

Yhteenvetona todeten hyvässä lainopillisessa tutkimuksessa kyetään tunnistamaan tutkittavan ongelman oikeusalakohtainen ja yhteiskunnallinen relevanssi sekä osoittamaan asianomaisen oikeudenalan yleisten oppien ydinsisällön tuntemus. Lainopillisessa tutkimuksessa on välttämätöntä pystyä myös jäljittämään ne keskeiset oikeussäännöt ja -periaatteet, jotka koskevat tutkittavia ongelmia. Lainopillisessa tutkimuksessa korostuu siten normien tuntemuksen välttämättömyys.²⁰

3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön teoriaosuus keskittyy sekä prosessioikeuteen että sähköiseen asiointiin ja viranomaisten sähköistä asiointia koskevaan lainsäädäntöön ja muuhun sitä ohjaavaan sääntelyyn ja ohjeistukseen. Teoreettisen viitekehysten alussa kuvataan lyhyesti prosessioikeuden sijoittumista oikeusjärjestyksessämme sekä sen sisältöä. Esille tuodaan myös lyhyesti prosessioikeuden keskeisimpiä oikeusperiaatteita, jotka vaikuttavat siten summaaristen asioiden käsittelyyn käräjäoikeudessa.

Prosessioikeus on menettelyllistä oikeutta, joka sijoittuu oikeusjärjestelmässämme julkisoikeuden puolelle, koska prosessissa on kysymys julkisen vallan käyttämisestä. Prosessioikeus sääntelee niitä erilaisia menettelytapoja ja viranomaisorganisaatioita, joita käyttäen pyritään soveltamaan ja toteuttamaan aineellista oikeutta erilaisissa konfliktitilanteissa ja silloin, kun on tapahtunut rikos. Aineellinen oikeus tarkoittaa niitä oikeusnormistoja, jotka määrittävät abstraktisella tasolla ihmisten ja oikeushenkilöiden oikeudet ja velvollisuudet erilaisissa tilanteissa.²¹ Aineellinen oikeus muodostuu siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudesta, joissa lähtökohdaksi on siten itse oikeussuhteiden sisällön käsittely²².

Menettelytapojen säätämisen tarkoituksena on oikeussuojan antaminen. Prosessioikeudessa säännellään niitä keinoja ja menettelytapoja, joita eri oikeusviranomaisten sekä riita-, rikos- tai hallintoasian yksityisten asianosaisten on noudatettava tilanteessa, jossa he reagoivat väitettyyn käyttäytymisnormin rikkomiseen tai esiintyvät prosessissa. Prosessioikeus antaa vastauksen siten siihen, mitä menettelytapoja noudattaen yksittäinen asia on ratkaistava. Kantaa prosessioikeudessa ei oteta siihen, miten oikeusriita on aineellisesti ratkaistava.²³

---

²⁰ Aarnio 2011, 111-113.

²¹ Virolainen 2012, 41.

²² Jokela 2005, 25.

²³ Virolainen 2012, 41, 44.

Klassinen prosessioikeus eli prosessioikeuden ydinalue muodostuu oikeudenalasta, joka koskee tuomioistuinlaitoksen organisaatiota sekä perinteisiä lainkäyttöprosesseja ja oikeussuojakysymyksiä. Insolvenssioikeuden sisältäen ulosotto-oikeuden, konkurssioikeuden, yrityssaneeraus-oikeuden sekä velkajärjestelyoikeuden voidaan katsoa sisältyvän kiinteästi prosessioikeuteen, koska sen liitynnät tuomioistuintoimintaan ja oikeudenkäynnille tyypillisiin oikeussuojakysymyksiin ovat hyvin merkittävät.²⁴ Tuomioistuinlaitoksen lisäksi prosessioikeus käsittelee myös muiden lainkäyttöön liittyvien viranomaisten ja ammatinharjoittajien, kuten syyttäjien ja asiantuntijien toimintaa²⁵.

Prosessi oikeudellisena terminä viittaa siihen laissa säänneltyyn tapahtumasarjaan, joka etenee välivaiheiden kautta päämääränä olevaan ratkaisuun. Prosessia voidaan kuvata juridisessa kielenkäytössä myös toisilla termeillä kuten oikeusprosessi, oikeudenkäyntimenettely ja oikeudenkäynti. Prosessin kaksi päävaihetta ovat oikeudenkäynti, jossa oikeusseuraamus tuomitaan ja pakkotäytäntö, jossa vahvistettu oikeusseuraamus toteutetaan tarvittaessa pakkoa käyttäen. Tuomitseminen kuuluu tuomioistuimille ja pakkotäytäntöönpano täytäntöönpanoviranomaisille eli tehtävät on jaettu toisistaan riippumattomien viranomaisten hoidettaviksi. Prosessin kaksivaiheisuus mahdollistaa oikeusturvan antamisen sille osapuolelle, jonka väitetään rikkoneen käyttäytymisnormia ja, jota vastaan oikeusseuraamusta koskeva vaatimus esitetään. Ennen pakkotäytäntöönpanoa asiassa tarvitaan tuomioistuimen ratkaisu, jossa vahvistetaan, ovatko edellytykset sanktion määräämiselle olemassa ja myös se, mikä on oikeusnormin mukainen sanktio asiassa.²⁶

Suomen oikeusjärjestyksessä prosessi on oikeusasioiden laadun ja siten menettelyn perusteella jaettu kolmijakoisesti siviiliprosessiin eli oikeudenkäyntiin riita-asioissa, rikosprosessiin eli oikeudenkäyntiin rikosasioissa sekä hallintoprosessiin eli oikeudenkäyntiin hallintoasioissa. Tuomioistuinorganisaatio on kuitenkin kaksijakoinen, koska riita- ja rikosasiat käsitellään samoissa tuomioistuimissa ja hallintotuomioistuimissa puolestaan hallintoviranomaisten päätöksiä koskevia valituksia sekä julkisen vallan ja yksityisten välisiin julkisoikeudellisiin oikeussuhteisiin liittyviä riitoja.²⁷

Siviiliprosessissa, johon myös summaariset asiat kuuluvat, suurin osa käsiteltävistä asioista on sellaisia, jotka asianosaisten olisi mahdollista sopia keskenään ilman oikeudenkäyntiä. Tällaisia tahdonvaltaisia riita-asioita kutsutaan dispositiivisiksi asioiksi. Dispositiivisista asioista tyy-

---

²⁴ Virolainen 2012, 51-52.

²⁵ Jokela 2005, 3.

²⁶ Virolainen 2012, 49-50.

²⁷ Virolainen 2012, 57-58.

pillisimmän esimerkin muodostavat varallisuus oikeudellisista oikeussuhteista johtuvat riittaisuudet.²⁸ Oikeudenkäymiskaaren (OK, 4/1734) 24 luvun 3.2 § ilmaisee dispositiivisen asian periaatteen siten, että tällaisessa asiassa tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi vedonnut. Tuomioistuimen on myös pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan tällainen asia, jossa sovinto on sallittu (OK 5:26.1).

Prosessioikeuden keskeisimmät oikeusperiaatteet on mahdollista jaotella oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevista vaatimuksista johdettuihin periaatteisiin sekä tarkoituksenmukaisuusvaatimuksista johdettuihin periaatteisiin. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviä oikeusperiaatteita ovat muun muassa tuomioistuimen riippumattomuus ja puolueettomuus, kuulemisperiaate, tuomioistuimen velvollisuus perustella ratkaisunsa sekä julkisuusperiaate ottaen huomioon lakiin kirjatut poikkeustilanteet. Kuulemisperiaatteeseen liittyy se, että kummankin asianosaisen on saatava lausua asiassa vastapuolen vaatimuksista, väitteistä ja todisteista, jotta asianosainen pystyy valvomaan etuaan käsittelyssä. Julkisuusperiaatetta koskevat poikkeustilanteet voivat liittyä puolestaan esimerkiksi arkaluonteisia henkilötietoja sisältäviin tietoihin tai salassa pidettäviin henkilöiden yhteystietoihin esimerkiksi henkilön haetua turvakiellon.²⁹

Tarkoituksenmukaisuusvaatimuksista johdettuja oikeusperiaatteita ovat muun muassa prosessin varmuus, nopeus ja halpuus. Varmuusperiaatteeseen liittyy se, että prosessin lopputulos on aineellisen lain mukaisesti oikea. Dispositiivisessa asiassa eli sellaisessa asiassa, jossa sovinto on sallittu varmuus tarkoittaa sitä, että tuomioistuin päätyy lain mukaiseen ratkaisuun ottaen huomioon asianosaisten määräämisperiaatteen mukaisesti oman valintansa mukaan esiintuomat oikeustositteet ja käsittelyperiaatteen mukaisesti esiintuotu todistusaineisto. Dispositiivisiin asioihin liittyvä määräämisperiaate tarkoittaa sitä, että asianosaiset voivat itse määrätä omilla prosessitoimillaan oikeudenkäynnin kohteesta tarkoittaen sitä, missä laajuudessa he haluavat oikeussuojaa tuomioistuimessa. Summaariset asiat ratkaistaan useimmiten kirjallisesti valmistelua jatkamatta. Niissä asioissa, jotka etenevät edelleen valmisteluun ja mahdollisesti pääkäsittelyyn on huomioitava edelleen välittömyys-, keskitys- ja suullisuusperiaatteet.³⁰

Tässä opinnäytetyössä yksi keskeisimmistä käsitteistä on summaarinen asia, jonka yhteydessä on tarpeen selittää sekä velkomusasia että huoneenvuokra-asia ja tällaisen asian käsittelyn prosessi käräjäoikeudessa. Koska summaaristen asioiden käsittely on muutosten edessä, on

---

²⁸ Virolainen 2012, 61.

²⁹ Linna 2012, 259-261.

³⁰ Linna 2012, 262-263.

opinnäytetyössä haluttu tuoda esille myös summaaristen asioiden käsittelyn aiempaa kehittymistä alioikeuksissa tuoden esille suuren alioikeusuudistuksen vuonna 1993 ja sen silloin mukanaan tuomat muutokset. Muita keskeisiä aihealueita teoreettisen viitekehyksen tarkastelussa ovat haastehakemus oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa eli summaarisessa asiassa, tuomioistuimen toimivalta sekä sähköinen asiointi ja asiointipalvelut.

Ennen siirtymistä summaaristen asioiden tarkempaan kuvaukseen on tarpeen selvittää yleiset käsitteet, jotka tulevat toistumaan jatkossa summaarisia asioita koskevissa luvuissa. Tässä yhteydessä esille tuodaan lyhyesti kuvattuna myös Suomen tuomioistuinten rakenne.

Suomessa yleisiä tuomioistuimia ovat kärjäoikeudet alioikeutena, hovioikeudet ylioikeutena ja korkein oikeus ylimpänä oikeusasteena (OK 1:1). Yleisissä tuomioistuimissa käsitellään kaikki ne riita- ja rikosasiat, joita ei ole erikseen määrätty toisten tuomioistuinten tehtäväksi. Yleisten tuomioistuinten lisäksi Suomessa toimii yleisiä hallintotuomioistuimia sekä joitakin erityistuomioistuimia. Kärjäoikeuksien toimivalta perustuu alueelliseen toimivaltaan ja niissä käsitellään riita- ja rikosasioiden lisäksi hakemusasioita. Tällöin puhutaan joko siviiliprosessista eli oikeudenkäynnistä riita-asioissa kuten summaarisissa asioissa tai rikosprosessista eli oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Siviiliprosessia koskevat säännökset löytyvät pääosin oikeudenkäymiskaaresta, joka pitää sisällään koko Suomen prosessioikeuden keskeisimmän sisällön.³¹ Kärjäoikeuden päällikkötuomarina toimii laamanni, jonka lisäksi kärjäoikeuden lainoppineita jäseniä ovat kärjätuomarit (OK 1:2). Kärjäoikeuksissa voi kärjäoikeuslain (581/1993) 3 ja 4 §:ien mukaisesti toimia myös kärjäviskaaleja sekä kärjänotaareja. Kärjänotaarit suorittavat kärjäoikeudessa kärjäoikeuslain 14 §:n mukaista tuomioistuinharjoittelua eli auskultointia.³² Edellä mainittujen lisäksi kärjäoikeuden henkilökuntaan kuuluu kärjäsihteereitä ja haastemiehiä.

1.1.2010 lukien Suomessa on toiminut 27 kärjäoikeutta³³. Tällä hetkellä on kuitenkin vireillä kärjäoikeusverkoston uudistus, jonka mukaan kärjäoikeuspaikkakuntia olisi enää 20. Uudistuksella on tarkoitus vahvistaa kärjäoikeusverkoston rakennetta ja vastata oikeushallintoon kohdistuviin merkittäviin säästötavoitteisiin ja menopaineisiin. Muodostamalla kärjäoikeuksista hallinnollisesti suurempia kokonaisuuksia, on työmäärä ja resurssit mahdollista jakaa tasaisemmin kuin tällä hetkellä. Asiasta on tarkoitus antaa hallituksen esitys eduskunnalle syksyllä 2016 ja uudistuksen olisi määrä toteutua vuonna 2018.³⁴ Mikäli uudistus tapahtuu ja kärjäoikeuksien lukumäärä vähenee, on seurauksena todennäköisesti sähköisen asiointipalvelun

---

³¹ Virolainen 2012, 57-61, 86.

³² Linna 2012, 268.

³³ Oikeus, kärjäoikeudet.

³⁴ Valtioneuvosto 2016, kärjäoikeusverkosto uudistuu: jatkossa kärjäoikeuksia on 20.

käytön lisääntyminen, kun useilla paikkakunnilla asiointimatka lähimpään käräjäoikeuteen pitenee, jolloin helpommaksi vaihtoehdoksi tulee asiointi sähköisen kanavan kautta.

Asianosaisasema oikeudenkäynnissä syntyy ensi kädessä haastehakemuksen perusteella, kun asia tulee vireille. Riita-asioissa on aina vähintään kaksi asianosaista, jotka ovat toistensa vastapuolia. Riita-asiassa oikeudenkäynnin aloittanutta henkilöä kutsutaan kantajaksi ja osapuolta, jota vastaan tiettyä oikeussuojaa haetaan, kutsutaan vastaajaksi.³⁵ Tällaista riita-asioille tyypillistä kaksiasianosaissuhdetta kuvaa se, että joku vaatii joltakulta jotakin. Kantajia ja vastaajia voi asiassa olla useita, kunhan kaikki henkilöt tai oikeushenkilöt ovat yksilöyty haastehakemuksessa ja haastettu mukaan oikeudenkäyntiin.³⁶

Kanteella puolestaan tarkoitetaan tuomioistuimelle toimitettua oikeussuojapyyntöä, jossa kantaja esittämillään perusteilla vaatii tietyn sisältöistä vastaajaan kohdistuvaa tuomiota. Kantaja nostaa kanteen OK 5.1 mukaisesti toimittamalla kirjallisen haastehakemuksen käräjäoikeuden kansliaan henkilökohtaisesti, postitse, asiamiehen välityksellä tai sähköisenä viestinä. Asia tulee tällöin vireille. Kanne määräytyy haastehakemuksen ja siihen mahdollisesti tehtyjen täydennysten perusteella.³⁷

4 Summaarinen käsite

Opinnäytetyö keskittyy käräjäoikeuksissa käsiteltäviin summaarisiin asioihin, koska sähköisen asiointipalvelun kautta saapuu pelkästään tällaisia OK 5:3 mukaisia asioita. Seuraavassa luvussa käsitellään ja pohditaan tarkemmin summaarisen asian määritelmää, minkä jälkeen käydään läpi summaarisen asian prosessi käräjäoikeudessa. Näiden kuvausten jälkeen paneudutaan hieman summaaristen asioiden käsittelyn kehittymiseen alioikeuksissa. Tämän jälkeen selvitetään vielä tarkemmin vaatimukset summaarisen asian haastehakemukselle ja lopuksi käsitellään oikeuspaikkakysymystä summaaristen asioiden näkökulma huomioon ottaen.

4.1 Summaarinen asia

Summaarinen eli OK 5 luvun 3 §:n mukainen asia on kantajan ilmoituksen mukaan riidaton velkomusasia ja näin ollen käsitellään käräjäoikeudessa riita-asiana. OK 5 luvun 3 §:n mukaan summaarinen asia koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen

---

³⁵ Jokela 2012, 1-3.

³⁶ Linna 2012, 266.

³⁷ Jokela 2012, 245-246, 367.

palauttamista tai häätöä. Riita-asian eli siviiliprosessin oikeudenkäynnin kohteena on yksityisoikeudellinen vaatimus, jossa kantaja esittää vastaajaan kohdistuvan vaatimuksen yksityisoikeudellisen oikeussuhteen perusteella³⁸.

Merkittävimpiä ryhmiä, joita käsitellään summaarisina asioina, ovat yritysten yksityishenkilöiltä perimät pienehköt asiakassaavat, kuten erilaiset kulutusluotot ja puhelinlaskut sekä näiden lisäksi pikavipit, pankkilainoihin ja takauksiin perustuvat velkomukset, irtaimen vuokraan perustuvat velkomukset ja vakuutusyhtiöiden takautumisoikeuteen liittyvät asiat. Vahingonkorvausta koskeva asia on lähtökohtaisesti tuomarın käsiteltävä laaja riita-asia, mutta mikäli osapuolet ovat tehneet vahingonkorvauksen määrästä sopimuksen, on asia sopimukseen perustuva maksuvelvoiteasia ja voi näin ollen tulla käsiteltäväksi summaarisena asiana.³⁹

OK 5 luvun 3 §:ssä mainittu summaarisen asian edellytys koskien tietyn määräistä saatavaa tarkoittaa käytännössä sitä, että kantajan on yksilöitävä tarkasti saatavan määrä euroissa tai muussa valuutassa. Säännös koskee myös tavarasaamista, mutta käräjäoikeuden kokemuksen perusteella tällaiset vaatimukset ovat hyvin harvinaisia.⁴⁰

Summaarisessa asiassa on kyse suoritus- eli velvoittamiskanteesta, jossa kantajan kannevaatimus tarkoittaa suoritusvelvollisuuden asettamista. Suorituskanteessa kantaja vaatii usein vastapuolen velvoittamista maksun suorittamiseen tai muuttamaan huoneistosta tai kiinteistöstä. Edellytyksenä on se, että kanteen kohteena olevan saatavan on oltava erääntynyt maksettavaksi.⁴¹ Suorituskanteen perusteena voi yleisesti ottaen olla myös esimerkiksi esineen luovutus, tietyn työn tekeminen tai vastaajan vaatiminen pidättymään jostakin⁴².

Summaarisessa huoneenvuokrasuhteeseen perustuvassa asiassa kantaja vaatii usein samanaikaisesti maksuvelvoitetta maksamattomien vuokrien osalta ja vastapuolta vuokrasopimuksen irtisanomisen tai purkamisen perusteella muuttamaan pois tiloista tai alueelta. Vuokrasopimuksen lisäksi perusteena voi olla myös asumisoikeussopimus, jolloin vaatimukset kohdistuvat asumisoikeusmaksun tai käyttövastikkeen laiminlyöntiin ja tällainen kanne voi sisältää myös vaatimuksen asumisoikeudenhaltijan häätämistä sopimuksen purkamisen johdosta.⁴³ Summaarisessa huoneenvuokra-asiassa kyse voi näiden lisäksi olla myös esimerkiksi autopaikan tai

---

³⁸ Hyvärinen - Hulkko - Ohvo 2002, 44.

³⁹ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 4-5.

⁴⁰ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 5.

⁴¹ Jokela 2012, 249.

⁴² Lappalainen 2012c, 498.

⁴³ Linna 2004, 12-17.

liikehuoneiston vuokrasopimuksesta sekä vuokravakuuden takaisinmaksua koskevasta vaatimuksesta. Huoneenvuokra-asioissa ja asunto-osakeyhtiön vastikesaatavia koskevissa asioissa kantaja vaatii usein myös oikeudenkäynnin aikana erääntyviä vastike- tai vuokrasaatavia. Tämän johdosta liittyen saatavan erääntymistä koskevaan edellytykseen on käytännössä katsottu riittäväksi, että saatava erääntyy ennen asian ratkaisemista.⁴⁴

Kun summaariseen huoneenvuokra-asiaan sisältyy myös häätövaatimus, tulee asian käsittelijän tarkistaa huolellisesti, että kyse on varmasti summaarisesta asiasta. Asiat, joissa kantaja vaatii pelkästään häätöä eli vaatimuksena ei ole lisäksi maksamattomia vuokrasaatavia, jaetaan tuomareiden käsiteltäväksi. Oikeuskäytäntönä on, että maksamattomien vuokrien perusteella häätö voidaan tuomita, mikäli maksamatta on kahden kuukauden vuokraa vastaava määrä tai vuokran omavastuuosuudet kahdelta kuukaudelta.⁴⁵ Häätövaatimuksen peruste niissä asioissa, joissa kantaja ei vaadi häädön lisäksi maksamattomia vuokrasaatavia, liittyy usein häiritsevään elämään tai vuokrasopimuksen päättymiseen.

Summaariseen prosessiin liittyy se, että kyseessä on rutiiniluonteinen, selvä ja yksinkertainen asia, jossa kantaja haluaa nopeasti tuomioistuimelta täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun⁴⁶. Tällaisissa asioissa tutkinta onkin normaalia oikeudenkäyntiä joutuisampaa ja yksinkertaisempaa sekä perustuu lähtökohtaisesti kirjalliseen eli asiakirjaprosessiin⁴⁷. Tätä tuodaan enemmän esille kuvattaessa summaarisen asian prosessia ja edellytyksiä summaarisen asian haastehakemukselle.

Summaaristen asioiden yksi ominaispiirre on massaluonteisuus. Tällaisia asioita saapuu käräjäoikeuksiin suuria määriä jatkuvasti, mikä yhdistettynä asioiden yleiseen konekielisyteen sähköisesti vireille tulleiden asioiden muodossa on omiaan kadottamaan summaarisilta asioilta yksilöllisyyden. Toinen ominaispiirre on, että summaariset asiat voidaan nähdä toistuvasti yhden asianosaisen asioina, kun vain harvoin asiaan ilmaantuu vastapuoli esimerkiksi vastaajan kiistämällä kantajan vaatimukset. Summaariselle prosessille tyypillistä onkin se, että maksuvelvollisuus vahvistetaan säännönmukaisesti yksipuolisella tuomiolla kirjallisessa valmiste-

---

⁴⁴ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 5, 40.

⁴⁵ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 41.

⁴⁶ Jokela 2005, 50.

⁴⁷ Virolainen 2012, 63.

lussa. Kolmanneksi summaaristen asioiden käsittely voidaan edellä mainittujen piirteiden vaikutuksesta nähdä jokseenkin kaavamaisena.⁴⁸ Tätä näkökulmaa puoltaa se, että Helsingin kärjäoikeudessa vastaus annetaan vain noin 1,7 %:iin annetuista haasteista eli pääsääntöisesti kantajan vaatimus hyväksytään yksipuolisella tuomiolla⁴⁹.

Rajanveto summaarisen ja laajan riita-asian välillä ei ole kärjäoikeudessa useinkaan helppoa. Haastehakemuksen saavuttua kärjäoikeuteen on kuitenkin pystyttävä selvittämään, onko kyse summaarisesta asiasta vai laajasta riita-asiasta. Rajanvetoa sen suhteen, mikä on riidaton asia ja mikä ei, joudutaan tehdä kärjäoikeudessa jatkuvasti. Yksi syy tähän on se, että lainsäädännössä ei ole tarkasti määritelty sitä, mikä on riidaton. OK 5 luvun 3 §:ssä on säädetty vain, että kantajan on ilmoitettava, ettei asia ole hänen käsityksensä mukaan riitainen. Kärjäoikeudessa onkin tuotu esille, että tästä johtuen on enemmän oikeuskäytännössä muodostunut, minkälaiset asiat kärjäoikeus katsoo riidattomiksi. Toisesta näkökulmasta voisi sanoa, että asian määrittäminen riidattomaksi summaariseksi asiaksi tapahtuu vasta jälkikäteen, kun vastaaja ei yksittäistapauksessa riitauta kantajan vaatimusta⁵⁰. Riidattomuuden toteaminen jälkikäteen voi liittyä myös esimerkiksi tilanteeseen, jossa kärjäoikeus ratkaisee, että vastaaja on riitauttanut asian ilman kiistämisen perusteita.

Vuoden 2016 alusta rajanveto summaarisen ja laajan riita-asian välillä on entistä tärkeämpää etenkin kantajien näkökulmasta siitä syystä, että kärjäoikeuden perimät oikeudenkäyntimaksut muuttuivat. Aikaisemmin sähköisesti saapuneista summaarisista E- ja W-asioista perittiin 65 euron oikeudenkäyntimaksu ja S-asiana vireille tulleesta summaarisesta sekä laajasta riita-asiasta eli L-asiasta saman suuruinen 86 euron oikeudenkäyntimaksu (kumottu laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 701/1993). Vuoden 2016 alusta alkaen hinnat muuttuivat tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 2 §:n mukaisesti siten, että summaarisesta E- ja W-asiasta peritään edelleen 65 euron oikeudenkäyntimaksu, S-asiasta edelleen 86 euron suuruinen oikeudenkäyntimaksu, mutta L-asian hinta muuttui 500 euroon. Koska oikeudenkäyntimaksuun summaarisena vireille tulevan asian ja laajan riita-asian välillä tuli näin merkittävä ero, on mielenkiintoista nähdä lisääntykö sen tyyppinen menettely, että tilanteen ollessa saatavan riidattomuuden suhteen vähääkään epäselvä kokeilevat kantajat laittaa asian vireille summaarisena asiana pienemmän oikeudenkäyntimaksun takia. Tilanne saattaa hyvinkin aiheuttaa sen, että kärjäoikeudelle aiheutuu entistä enemmän työtä sen arvioimisessa, mikä on riidaton asia ja, mikä ei.

---

⁴⁸ Koulu LM 2000, 1182-1183.

⁴⁹ Helsingin kärjäoikeuden lausunto 2015, 1-2.

⁵⁰ Koulu LM 2000, 1181.

4.2 Summaarisen asian prosessi käräjäoikeudessa

Oikeudenkäymiskaaren 5 luku sääntelee riita-asian vireillepanoa ja valmistelua. Yleisesti ottaen riita-asian prosessi käräjäoikeudessa etenee siten, että prosessin ensimmäisiä päävaiheita ovat asian vireilletulo eli haastehakemuksen saapuminen käräjäoikeuteen ja haasteen tiedoksianto. Asian vireilletulosta aiheutuu se, ettei samaa asiaa saa alkaa käsitellä uudessa oikeudenkäynnissä, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että kantajan vaatimus voi olla kerrallaan vain yhden oikeudenkäynnin kohteena. Seuraava päävaihe on joko vastaajan vastaus tai passiivisuus, joka johtaa mahdollisesti asian ratkaisemiseen valmistelua jatkamatta eli yksipuolisen tuomion antamiseen. Vastauksessa oleellista on sen ilmoittaminen vastustaako vastaaja kannetta vai myöntääkö hän sen. Vastaajan myöntö tarkoittaa sitä, että kanne voidaan vastaajan näkemyksen mukaan hyväksyä. Vastauksen saapuminen vastauksen sisällöstä riippuen voi aiheuttaa puolestaan asian käsittelyn jatkamisen joko kirjallisena tai suullisena valmisteluna ja asian mahdollisen ratkaisun heti valmistelussa. Viimeiset päävaiheet voivat muodostua järjestettävästä pääkäsittelystä ja tuomion antamisesta.⁵¹

Huomioitavaa on, että yksipuolisen tuomion antaminen on mahdollista vain dispositiivisessa asiassa eli asiassa, jossa sovinto on sallittu (OK 5:13). Riitakysymyksen voidaan katsoa olevan selvä asiassa, jossa sovinto on sallittu, kun asianosainen pysyttelee passiivisena eli toisin sanoen myöntää kanteen oikeaksi. Vastauksen antamatta jättämiseen rinnastetaan myös sellaiset tilanteet, joissa vastaaja on antanut vastauksen ja vastustanut kannetta, mutta vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen tai ei ole lainkaan esittänyt perustetta vastustamiselleen. Näissäkin tilanteissa asiassa voidaan siten antaa yksipuolinen tuomio (OK 5:13). Yksipuolinen tuomio voidaan kantajan vaatimuksesta antaa valmistelun jatkamisen jälkeen aina pääkäsittelyvaiheessakin vielä, mikäli vastaaja on jäänyt pois valmisteluistunnosta tai ei ole antanut määräajassa kirjallista lausumaa (OK 12:10). Kantajan toinen vaihtoehto näissä tilanteissa on OK 12:11 mukaisesti vaatia asian ratkaisemista tuomiolla, jolloin kantajan tulee kuitenkin antaa tarvittava selvitys, jotta asiassa voitaisiin antaa aineellinen tuomio. Mikäli kantaja puolestaan jättäytyy edellä mainituin tavoin passiiviseksi valmistelussa, kanne voidaan hylätä yksipuolisella tuomiolla (OK 12:12).⁵²

Edellä on kuvattu lyhyesti siviiliasian prosessin eteneminen päävaiheittain käräjäoikeudessa. Seuraavissa kappaleissa keskitytään kuvaamaan yksityiskohtaisemmin nimenomaan summaarisen asian prosessin vaiheita asian vireilletulosta sen ratkaisuun saakka. Summaarisen asian prosessin kuvaus perustuu käytäntöön Helsingin käräjäoikeudessa niiltä osin kuin tekstissä ei

---

⁵¹ Linna 2012, 270-272, 284.

⁵² Linna 2012, 273-274.

ole lähdemerkintää. Tämä mainittakoon siitä syystä, että vaikka lähtökohtaisesti prosessi etenee samalla tavoin käräjäoikeudesta riippumatta, voi pieniä eroja olla esimerkiksi haasteen tiedoksiantotavan osalta. Velkomukseen perustuvan summaarisen asian ja summaarisen huoneenvuokra-asian prosessi kulkee lähtökohtaisesti samalla tavoin käräjäoikeudessa. Häätövaatimuksen sisältävät huoneenvuokra-asiat käsitellään kuitenkin kiireellisinä ja niissä huoneenvuokra-asioissa, joissa kantaja vaatii myös oikeudenkäynnin aikana eräänntyviä saatavia, asian käsittelijä tiedustelee ennen asian ratkaisemista kantajalta vuokrasaatavien maksamattoman määrän kyseisellä hetkellä.

E- ja W-asioissa haastehakemus saapuu suoraan käräjäoikeuden järjestelmään, joten kaikki haastehakemuksen tiedot ovat valmiiksi konekielisenä käräjäoikeuden asiantuntijajärjestelmässä. S-asioissa käräjäoikeuden asiakaspalvelu kirjaa ensin tarvittavat yleiset tiedot haastehakemuksesta järjestelmään, minkä jälkeen haastehakemukset toimitetaan summaaristen kansliin. Summaarisen asian prosessi etenee käräjäoikeudessa tämän jälkeen siten, että asian käsittelijä katsoo, että haastehakemus on asianmukainen. Käsittelijä tarkastaa yleensä ensimmäiseksi, että kyseinen käräjäoikeus on toimivaltainen tuomioistuimissa. Käsittelijä tarkistaa alkuvaiheessa myös sen, että kyseessä on nimenomaan summaarinen asia. Olen- naista on myös sen tarkistaminen, ettei kantajan vaatimus ole ilmeisen perusteeton ja, että vastaaja sekä kantajan vaatimukset perusteineen ovat yksilöity riittävällä tavalla. Summaarisissa asioissa tulee tarkistaa huolellisesti myös kantajan perintäkulu- ja oikeudenkäyntikuluvaatimusten lainmukaisuus.

Summaarisen asian käsittelyssä ei ole aina yksiselitteistä, milloin kantajan vaatimus voidaan katsoa ilmeisen perusteettomaksi. Summaariset asiat ovat kuitenkin yksinkertaisia velkomusasioita, joissa merkitystä annetaan sille vastaako vastaaja asiaan haasteen saatuaan. Tämän johdosta rajanveto sen suhteen, kuinka paljon käräjäoikeus voi viran puolesta puuttua kantajan vaatimuksiin, ei ole aina selvää. Tästä hyvä esimerkki on Helsingin hovioikeuden 9.3.2016 antama tuomio 413, jossa hovioikeus on nimenomaan katsonut, ettei käräjäoikeuden olisi tullut yksipuolisessa tuomiossaan tutkia viran puolesta kulutusluoton todellisen vuosikoron kohtuuttomuutta ja hylätä tuomiolla luottokorkoa, järjestelypalkkiota ja tilinhoitomaksuja koskevia vaatimuksia kohtuuttomaksi katsomiltaan osin. Vastaaja ei ollut vastannut kyseisessä asiassa, eikä kantajan kannetta voitu pitää selvästi perusteettomana. Hovioikeus katsoi, että kantajan kyseisessä asiassa vaatima korkea vuosikorko oli antanut tuomioistuimelle aiheen ja velvollisuuden tutkia viran puolesta, olivatko todelliseen vuosikorkoon sisältyvät luottokorko, järjestelypalkkio ja tilinhoitomaksu perustuneet kohtuuttomiin sopimusehtoihin. Käräjäoikeuden ei olisi kuitenkaan tullut tutkia todellisen vuosikoron kohtuuttomuutta, koska kantaja oli käräjäoikeuden pyynnöstä täydentänyt haastehakemustaan kyseiseltä osin riittävästi, eikä vastaaja ollut esittänyt väitettä todellisen vuosikoron kohtuuttomuudesta. Tämä oikeustapaus

on hyvä osoittamaan, ettei oikeuskäytännössä ole selvää, missä määrin käräjäoikeudessa voidaan viran puolesta puuttua kantajan vaatimuksiin. Ja toisaalta tapaus osoittaa myös sen painoarvon, joka annetaan sille vastaako vastaaja asiaan vai ei.

Käsittelijä voi tarvittaessa kehottaa kantajaa täydentämään määräajassa haastehakemustaan OK 5:5 mukaisesti. Käytännössä pienten täydennysten kohdalla, käsittelijä voi hoitaa asian täydennyksen tilanteen mukaan joko puhelimitse tai esimerkiksi sähköpostilla. Vasta tilanteessa, jossa haastehakemuksessa on enemmän täydennytettävää lähettää käsittelijä kantajalle virallisen kirjallisen täydennyskehotuksen määräaikoineen. S-asioissa käsittelijä kirjaa käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään kantajan vaatimukset ja niiden perusteet, kun sähköisesti saapuneissa E- ja W-asioissa kantaja on jo itse syöttänyt vaatimukset perusteineen. E- ja W-asioissa riittää siten, että käräjäoikeuden käsittelijä vain tarkistaa kantajan kirjaukset.

Kun käsittelijä on tarkistanut, että haastehakemus on asianmukainen ja hän on tarvittaessa kirjannut vaatimukset ja niiden perusteet, annetaan asiassa vastaajalle tiedoksi haaste, johon vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kirjallisesti määräajassa (OK 5:8 ja OK 5:11). Käräjäoikeudessa summaaristen asioiden haasteiden tiedoksiantaminen tapahtuu pääsääntöisesti haastemiestiedoksiantona, joista merkittävä osa saadaan annettua puhelimitse vastaajalle tiedoksi. Häätöasiat ovat tästä poikkeus, koska ne haastemiehen on annettava aina henkilökohtaisesti vastaajalle tiedoksi.

Mikäli vastaaja ei vastaa määräajassa tai ei ole vastauksessaan esittänyt perusteita kanteen vastustamiselle tai on vedonnut ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, antaa käräjäoikeuden käsittelijä asiassa yksipuolisen tuomion lähtökohtaisesti kantajan vaatimusten mukaisesti (OK 5:13) eli asia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä⁵³. Tilanne, jossa yksipuolista tuomiota ei anneta kantajan vaatimusten mukaan, vaikka vastaaja ei ole vastannut kanteeseen liittyy yleensä siihen, että kantaja on vaatinut ilmeisen perusteetta oikeudenkäyntikuluja yli normaalin taksan mukaisen määrän. Tällöin kantajan oikeudenkäyntikulut hylätään tuomiolla normaalin taksan ylittäviltä osin (OK 5:13). Summaaristen asioiden oikeudenkäyntikuluja käsitellään tarkemmin jäljempänä. Käsittelijä ratkaisee asian puolestaan tuomiolla siinä tilanteessa, kun vastaaja vastaa kanteeseen ilmoittaen myöntävänsä kanteen (OK 12:12).

Käsittelijä hoitaa lopuksi vielä tarvittavat lopputoimet eli arkistoi asiakirjat, huolehtii ratkaisun lähettämisestä tuomiorekisteriin sekä S-asioissa lähettää kantajalle OK 24:13 mukaisesti oikeaksi todistetun jäljennöksen ratkaisusta. E- ja W-asioissa kantaja saa ratkaisun sähköisesti tuomiorekisterin kautta, jonne käräjäoikeus lähettää kaikki ratkaistut summaariset asiat.

---

⁵³ Jokela 2012, 394-395.

Myös esimerkiksi Suomen Asiakastieto Oy saa haettua tuomiorekisteristä tiedot käräjäoikeudessa ratkaistuista asioista, joiden perusteella yritys ylläpitää rekisteriä yritysten ja yksityishenkilöiden luottotiedoista. S- ja W-asioissa käsittelijä hoitaa oikeudenkäyntimaksun laskutuksen paperisena, kun E-asioissa laskutus tapahtuu sähköisesti tuomiorekisterilähetyksen yhteydessä.

Käräjäoikeuden antama yksipuolinen tuomio on ulosottoperuste, jonka perusteella kantaja voi edetä asian kanssa ulosottoon. Ulosoton muodoista merkittävän osan muodostavat rahamaksujen pakkotäytäntö eli ulosmittaus sekä häätö eli kiinteistön tai sen osan palautusvelvollisuuden pakkotäytäntöönpano⁵⁴. Yksipuolinen tuomio on myös varsin tehokas ulosottoperuste, koska se pannaan täytäntöön eli varojen tilittämiseen saakka kuin lainvoimainen tuomio. Tehokkaan täytäntöönpanon voidaan katsoa perustuvan vastaajan passiivisuuteen oikeudenkäynnissä. Vastaaja voi kuitenkin OK 12:15 mukaisesti hakea yksipuoliseen tuomioon takaisinsantia yksipuolisen tuomion antaneelta käräjäoikeudelta ja tässä samassa yhteydessä hänen on mahdollista pyytää täytäntöönpanon keskeytysmääräystä. Tässä yhteydessä voidaan mainita, että myös rikosasian oikeudenkäynnissä voi syntyä ulosottoperuste, kun rikosasian yhteydessä on adheesioperiaatteen mukaisesti käsitelty yksityisoikeudellinen korvausvaade rikosentekijää kohtaan. Adheesio- eli liitännäisperiaate määräytyy oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 1 §:stä, jonka mukaan syyteasian yhteydessä voidaan ajaa syytteessä tarkoitetusta rikoksesta johtuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta. Adheesioperiaate luo prosessiin tarkoituksenmukaisuutta sillä, että samanaikaisesti on mahdollista käsitellä kysymys itse rikoksesta ja aiheutetusta vahingosta.⁵⁵ Tämä liittyy summaarisiin asioihin siitä syystä, että kantajat eivät usein ymmärrä tällaisen ratkaisun olevan suoraan ulosottoperuste, vaan lähettävät summaarisen haastehakemuksen, jossa vaativat jo maksettavaksi tuomittua saatavaa vastaajalta.

Vastaajan vastattua ja riitautettua asian on käytäntönä Helsingin käräjäoikeudessa, että tällaiset asiat lausutetaan keskitetysti summaaristen kansliassa. Tavallisinta on, että kantajalta pyydetään ensin kirjallinen lausuma vastaajan vastauksessaan esittämistä kiistämisen perusteista. Havaintojen perusteella voidaan todeta, että kantajat peruuttavat usein kanteensa tässä vaiheessa saatavan määrän ollessa pienehkö. Mikäli lausumien toimittamisen jälkeen asia kuitenkin jää edelleen riitaiseksi, siirretään asia joko käräjänotaarin tai käräjätuomarin käsiteltäväksi. Asioita jaetaan lainoppineille kuitenkin myös heti vastauksen saavuttua, mikäli vastauksen perusteella asia näyttää selvästi niin riitaiselta, ettei asiaa ole järkevää lausuttaa summaaristen kansliassa.

---

⁵⁴ Hyvärinen - Hulkko - Ohvo 2002, 53.

⁵⁵ Linna 2012, 274, 306-307, 340.

Summaarisissa asioissa on tavallista, että kantaja peruuttaa kanteensa. Kantaja voi yksipuolisesti peruuttaa kanteensa niin kauan, kun vastaaja ei ole vastannut kanteeseen. Useimmiten syy kanteen peruuttamiseen on se, että vastaaja on maksanut kantajalle kanteen kohteena olevat saatavat. Kanteen peruuttamisella tarkoitetaan sitä, että kantaja lopettaa kanteensa ajamisen ja vetää kanteen pois tuomioistuimesta, jolloin asia jää sillensä eli se raukeaa. Kanteen peruuttaminen ei estä kantajaa panemasta samaa kannetta vireille myöhemmin.⁵⁶ Päätöksen asian jättämisestä sillensä tekee asian käsittelijä eli summaarisissa asioissa lähtökohdaisesti kansliahenkilökuntaan kuuluva henkilö käräjäoikeuslain 19 §:n mukaisesti. OK 14 luvun 5 §:n mukaan, jos kantaja peruuttaa kanteensa kuitenkin vasta sen jälkeen, kun vastaaja on vastannut, on dispositiivinen asia vastaajan vaatimuksesta kuitenkin ratkaistava. Tällöin vastaajalle on varattava tilaisuus lausua kanteen peruutuksen johdosta eli käytännössä ilmoittaa mahdollinen oikeudenkäyntikuluvaatimuksensa asiassa ja toisaalta lausua siitä, haluaako hän, että asia ratkaistaan tuomiolla.⁵⁷

Kantajaa on mahdollista ilmoittaa myös luopuvansa kanteesta. Kanteesta luopuminen tarkoittaa sitä, että kantaja ilmoittaa tuomioistuimelle, että kanteen voidaan hylätä. Seurauksena kanteesta luopumisella on se, että kantaja luopuu lopullisesti kyseessä olevasta vaateestaan vastaajaa kohtaan. Käräjäoikeuslain 19 §:ssä on määritelty ne tehtävät, joihin käräjäoikeuden laamanni voi määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan henkilön. Kyseiset tehtävät on kuvattu seuraavassa luvussa tarkemmin, mutta kyseisestä pykälästä seuraa se, että asian, jossa kantaja luopuu osittain tai kokonaan kanteestaan ratkaisee käräjätuomari tai -notaari. Koska kanteen peruuttaminen ja kanteesta luopuminen tarkoittavat oleellisesti eri asioita, eikä asianosaille tämä ero ole useinkaan selvillä, täytyy asian käsittelijän katsoa tarkasti se, onko kantaja ilmoittanut peruuttavansa kanteen vai luopuvansa siitä. Epäselvässä tapauksessa käsittelijän tulee varmistaa kantajalta kumpaa prosessointia hän tarkoittaa.⁵⁸

Yksi tärkeä esille tuotava seikka summaaristen käsittelyssä ja koko tuomioistuinkäsittelyssä on oikeudenkäynnin edellytysten eli prosessinedellytysten selvittäminen osana prosessia. Varmistamalla prosessinedellytysten olemassaolon voidaan osaltaan turvata asianosaisten oikeusturvan sekä tuomiointuimenettelyn asianmukaisuuden toteutumista. Prosessinedellytyksiä ei ole kuitenkaan säännelty kokoavasti laissa.⁵⁹

---

⁵⁶ Jokela 2012, 272.

⁵⁷ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 22.

⁵⁸ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 23.

⁵⁹ Jokela 2012, 505-506.

Kirjallisuudessa prosessinedellytykset on jaoteltu koskemaan joko tuomioistuinta, asianosaisia, jutun vireillepanoa tai itse asiaa. Ensimmäiseen ryhmään voidaan katsoa kuuluvaksi kokoonpanon laillisuus sekä tuomioistuimen toimivaltaisuus. Tuomioistuimen toimivaltaa käsitellään jäljempänä omassa luvussaan. Asianosaisiin liitettäviä prosessinedellytyksiä ovat asianosaiskelpoisuus, oikeudenkäyntikelpoisuus ja asiavaltuus sekä asianosaisten edustajien prosessivaltuus. Näitä prosessinedellytyksiä kuvataan tarkemmin summaarista haastehakemusta käsittelevässä luvussa. Jutun vireillepanoon liittyviä prosessinedellytyksiä ovat asian oikea vireillepanotapa, haastehakemuksen tai hakemuksen lainmukaisuus, haasteen tiedoksiantomenettelyn lainmukaisuus ja tiedoksiannon oikea-aikaisuus. Näistä vireillepanotapaa ja haastehakemuksen lainmukaisuutta käsitellään omissa kohdissaan, mutta tiedoksiantoa koskeviin prosessinedellytyksiin ei ole tarpeen keskittyä tässä opinnäytetyössä. Kyseessä olevaan asiaan liittyviä prosessinedellytyksiä ovat, että kanteen tulee olla tuomioistuinasia, samaa asiaa ei saa olla ennestään lainvoimaisesti ratkaistu, asia ei saa olla ennestään vireillä, kantajalla tulee olla oikeussuojan tarve ja viimeisenä edellytyksenä se, että kantaja ei saa myöskään muuttaa kannettaan kielletyllä tavalla.⁶⁰

Tuomioistuimen kannalta merkittävää on se, onko kyse ehdottomista prosessinedellytyksistä, jotka tulee huomioida viran puolesta vai tahdonvaltaisista prosessinedellytyksistä, joiden osalta OK 16:1 mukaisesti edellytyksenä on, että vastaajan on tehtävä prosessiväite silloin, kun hän käyttää ensimmäisen kerran asiassa puhevaltaa. Prosessinedellytykset ovat pääsääntöisesti ehdottomia huomioiden tämän opinnäytetyön kannalta poikkeuksen koskien tuomioistuimen alueellista toimivaltaa yleisten ja valinnaisten oikeuspaikkojen osalta. Tätä käsitellään tarkemmin oikeuspaikkoja koskevassa luvussa. Ehdottomien prosessinedellytysten kohdalla ongelmallista on kuitenkin se, että puutteen joissakin näistä tulee ilmetä oikeudenkäyntiaineistosta tai muulla tavoin, jotta tuomioistuin voisi ottaa huomioon kyseessä olevan puutteen. Summaaristen asioiden käsittelyssä tulee vain harvoin asian vireille tullessa ilmi esimerkiksi, että asia on jo ennestään vireillä tai jo lainvoimaisesti ratkaistu. Tällaisia tilanteita tulee kuitenkin vastaan toisinaan ja ne huomataan useimmiten haastemiehen toimesta tiedoksiantovaiheessa tai vasta vastaajan vastatessa kanteeseen. Mikäli asiassa havaitaan puute prosessinedellytyksessä, jätetään useimmissa tapauksissa kanne tutkimatta. Vain tietyissä tapauksissa asia on korjattavissa, vaikka lähtökohtana voidaankin pitää sitä, että puutteet on ensin yritettävä korjata mahdollisuuksien mukaan. Korjaaminen voi liittyä esimerkiksi puutteelliseen haastehakemukseen, jolloin kantajaa on kehotettava täydentämään sitä.⁶¹

---

⁶⁰ Jokela 2012, 507-508.

⁶¹ Jokela 2012, 510-512.

4.3 Summaaristen asioiden käsittelyn kehitys alioikeuksissa

Tuomioistuinlaitos kohtasi kokonaisuudessaan laajan uudistuksen vuoden 1993 alioikeusuudistuksen yhteydessä. 1.12.1993 voimaantullutta alioikeusuudistusta voidaan pitää itsenäisyyden ajan merkittävämpänä uudistuksena koskien prosessioikeutta.⁶² Tätä ennen oli ollut voimassa kahdentyyppisten alioikeuksien järjestelmä, jossa yleisiä alioikeuksia olivat kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet. Ajan kuluessa oikeudenkäyntimenettely oli kuitenkin yhtenäistynyt näiden tuomioistuinten välillä lähes samanlaiseksi, joten kahden rinnakkaisen alioikeustyyppin ylläpitämiselle ei ollut enää aikoihin katsottu olevan perusteita.⁶³ Eroavaisuudet näiden kahden alioikeuden välillä olivat liittyneet lähinnä erilaisiin kokoonpanoihin ja toisistaan poikkeavaan järjestykseen lainoppineiden tuomareiden nimityksessä. Alioikeuksien yhtenäistämistä vauhditti raastuvanoikeuksien valtiollistaminen vuonna 1978 ja kaikkien alioikeustuomareiden siirtäminen kokonaispalkkaukseen asteittain vuosien 1972 ja 1984 välisenä aikana.⁶⁴

Kihlakunnanoikeuksien ja raastuvanoikeuksien yhtenäistäminen tapahtui vihdoinkin vuonna 1993, kun yleiseksi alioikeudeksi säädettiin käräjäoikeus. Tuolloin annettiin myös säännökset muun muassa käräjäoikeuden kokoonpanosta, käräjäoikeuksien tuomiopiirien määräytymisen perusteista ja asioiden käsittelyn jakautumisesta kansliakäsittelyyn ja istuntoihin. Uudistuksessa keskeisellä sijalla olivat uudistuneet kokoonpanoa koskevat säännökset mukaan lukien aikaisempaan verrattuna kokoonpanovaihtoehtojen runsaus. Uusilla kokoonpanoa koskevilla säännöksillä oli tarkoitus kohdentaa tuomarien resurssit tarkoituksenmukaisemmin ja tätä kautta lisätä tuomioistuinten tehokkuutta.⁶⁵

Vuoden 1993 alioikeusuudistuksessa keskeinen merkitys oli myös alioikeusmenettelyä koskevilla uudistuksilla, jotka kohdistuivat riita-asioiden käsittelyyn. Näiden uudistusten tavoitteena oli lisätä alioikeusprosessin välittömyyttä, keskitystä ja suullisuutta, joiden kautta oli mahdollista tukea entistä paremmin lainkäytölle asetettuja perustavoitteita eli oikeudenkäynnin varmuutta, joutuisaa käsittelyä ja halpuutta. Menettelyuudistuksen yksi keskeisin osa oli oikeudenkäynnin jakaminen valmisteluun ja pääkäsittelyyn, mitä kautta mahdollistui myös summaaristen asiakirjaprosessien sulauttaminen osaksi yleistä alioikeusmenettelyä.⁶⁶ Uudistuksessa riita-asioiden menettelyssä haastehakemuksilta edellytettiin huomattavasti suurempaa

---

⁶² Jokela 2005, 11.

⁶³ Lappalainen 1994, 4-5.

⁶⁴ Virolainen 1995, 404.

⁶⁵ Lappalainen 1994, 5-6.

⁶⁶ Lappalainen 1994, 9-12.

yksityiskohtaisuutta kuin aiemmin. Tämä kuitenkin osoittautui ongelmalliseksi, kun haastehakemukset olivat usein jo liian laajoja ja jäsentämättömiä, mistä syystä vuoden 2002 uudistuksessa lievennettiin jälleen haastehakemukselle asetettuja edellytyksiä.⁶⁷

Prosessuaalisesti merkittävä uudistus oli myös sen mahdollistaminen, että dispositiivisissa riita-asioissa kanne voitiin ratkaista jo valmistelussa joko yksipuolisella tuomiolla vastaajan laiminlyödessä antaa vähimmäisvaatimukset täyttävän kirjallisen vastauksen tai tuomiolla vastaajan myönnettyä kanteen oikeaksi. Yksipuolisen tuomion antaminen jo valmisteluvaiheessa katsottiin keinoksi minimoida kustannuksia ja toisaalta kohdistaa tuomioistuimen resurssit tehokkaammin riitaisten asioiden käsittelyyn. Uudistettu menettely yksipuolisen tuomion suhteen antoi kantajalle tarkoituksenmukaisen summaarisen asian menettelytien saada selvissä ja riidattomissa asioissa täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu, kun vastaaja ei vastusta kantea.⁶⁸

Ennen vuoden 1993 alioikeusuudistusta summaariset asiat käsiteltiin alioikeuksissa erityisenä maksamismääräysmenettelynä. Maksamismääräysmenettelyä koskeva laki oli annettu jo vuonna 1954. Maksamismääräystä voitiin hakea sekä kirjallisten saamistodisteiden kuten velkakirjan ja vekselin että laskusaatavan perusteella. Maksamismääräysprosessia hoidettiin yhden tuomarin toimesta menettelyn ollessa täysin kirjallista. Kummankaan osapuolen ei tarvinnut esittää asiassa todistelua ja vastaajan osalta asian riitauttamiseen riitti pelkkä vastustamisilmoituksen toimittaminen eli vastustamista ei ollut tarpeen perustella.⁶⁹ Tässä menettelyssä vastaajan riitautettua kantajan vaatimuksen, asia raukesi, jolloin kantaja joutui saattamaan asian uudelleen vireille varsinaisessa oikeudenkäynnissä⁷⁰. Mikäli vastaaja ei riitauttanut asiaa, antoi alioikeus asiassa maksamismääräyksen, joka oli heti täytäntöön pantavissa lainvoimaisen tuomion tavoin. Maksamismääräykseen ei voinut hakea muutosta valittamalla.⁷¹

Tuomioistuinprosessin rinnalla oli kuitenkin vaihtoehtoisena menettelynä lainhakuprosessi silloisten ulosotonhaltijoiden luona, mikäli velkojalla oli esittää velallisen antama velkakirja tai muu vastaava kirjallinen sitoumus, joka yksistään todensi täysin saamisen. Riitaantuessaan lainhakumenettely saattoi johtaa asianosaiset jatkamaan kyseisen asian selvittämistä normaalisti siviiliprosessissa alioikeudessa. Ulosotonhaltijat ratkaisivat myös muun muassa hallinnan

---

⁶⁷ Jokela 2012, 369.

⁶⁸ Lappalainen 1994, 72, 136, 185.

⁶⁹ Virolainen 1995, 67.

⁷⁰ Koulu LM 2000, 1184-1185.

⁷¹ Virolainen 1995, 67.

tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevia asioita sekä häätö- ja virka-apuasioita. Maksamismääräysmenettely oli kuitenkin huomattavasti yleisempää kuin lainhakumenettely.⁷²

Maksamismääräyslaki kumottiin vuonna 1993 alioikeusuudistuksen voimaantulon yhteydessä⁷³. Samassa yhteydessä myös aiemmin mainitut ulosotonhaltijan käsittelemät riita-asiat siirrettiin käräjäoikeudelle. Tällöin luotiin käräjäoikeuksiin siten uudenlainen, normaaliin siviiliprosessiin integroitu summaaristen asioiden menettely. Uudistetussa menettelyssä velkoja pystyi saada joutuisasti saatavalleen täytäntöönpanoperusteen ilman, että menettely voisi raueta pelkkään velallisen perusteettomaan vastustamiseen.⁷⁴

Alioikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä huomioitiin se, että summaarinen menettely tulee saada toimimaan atk-pohjaisesti, mikä johtaisi siihen, että esimerkiksi suuremmat perintätoimistot olisi mahdollista saada toimittamaan haastehakemuksensa atk:n avulla konekielisinä sähköisten viestien välitysjärjestelmän kautta. Haastehakemuksen toimittamisen sähköisen viestintävälineen kautta katsottiin helpottavan ja nopeuttavan asiointia tuomioistuimissa, kuten myös vähentävän asianosaisille oikeudenkäynnistä aiheutuvia kustannuksia. Käsitteily saataisiin näin helpommaksi ja nopeammaksi myös tuomioistuimissa.⁷⁵

Ennen alioikeusuudistusta summaarisia asioita käsittelevät alioikeuksissa tuomarit. Hallituksen esityksessä käräjäoikeuslaiksi on tuotu esille, että koko käräjäoikeusuudistuksen tavoitteena oli kehittää tuomioistuimen henkilöstön työtehtäviä ja työnjakoa sillä tavalla, että tuomarien resurssit voitaisiin käyttää oikeasti riitaisten asioiden käsitteelyyn. Tämän katsottiin onnistuvan siirtämällä suurten rutiiniluontoisten asiaryhmien ratkaiseminen mahdollisuuksien mukaan muille henkilöstöryhmille. Summaarisia asioita pidettiin yhtenä esimerkkinä tällaisista asioista, joiden ratkaiseminen ei vaadi juurikaan oikeudellista harkintaa. Kansliahenkilökunta olikin jo suorittanut summaaristen asioiden kohdalla lähes kaiken työn, mutta ilman ratkaisuoikeuksia. Hallituksen esityksessä ehdotettiin siten, että laamannin määräyksellä tehtävään koulutettu ja soveltuva kansliahenkilökuntaan kuuluva henkilö voisi ratkaista tällaisia asioita.⁷⁶

Nykyisin summaarisia asioita käsittelevät käräjäoikeudessa käräjäsihteerit. Käräjäoikeuslain 19 §:n mukaan käräjäoikeuden laamanni voi määrätä kirjallisesti kansliahenkilökuntaan kuulu-

---

⁷² Virolainen 1995, 66-67.

⁷³ Lappalainen 1994, 12.

⁷⁴ Virolainen 1995, 67-68.

⁷⁵ HE 79/1993 vp, 6, 8.

⁷⁶ HE 252/1992 vp, 13.

van OK 5:3 mukaisissa asioissa antamaan yksipuolisia tuomioita, antamaan ratkaisuja oikeudenkäyntikulujen osalta ja tuomioita, silloin kun vastaaja on myöntänyt kanteen sekä tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, kun kantaja on peruuttanut kanteensa, eikä vastaaja vaadi asian ratkaisemista. Pykälän mukaan edellytyksenä kansliahenkilökuntaan kuuluvan määräämiselle kyseisiin tehtäviin on, että henkilö on vannonut tuomarivalaa vastaavan valan tai antanut vastaavan vakuutuksen. Henkilön on oltava myös saanut tehtävään tarvittava koulutus ja omattava tehtävän hoitamiseen riittävä taito.

Kansliahenkilökunta voi siten määräyksellään käsitellä ja ratkaista myös summaarisia huoneenvuokra-asioita ja siten myös häätöjä häätövaatimuksen perustuesa maksamattomiin vuokriin. Mikäli häätövaatimus perustuu johonkin muuhun perusteeseen, käsittelee asian käräjätuomari, koska tällainen asia ei lähtökohtaisesti ole summaarinen asia.

Käräjäoikeuslain 19 §:ssä on maininta siitä, että asia on siirrettävä käräjänotaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi, mikäli pykälässä viitattu asia on laaja, tulkinanvarainen tai muutoin vaikea ratkaista. Helsingin käräjäoikeudessa menetellään siten, että tällaiset epäselvät ja hankalat haastehakemukset siirretään pääosin käräjänotaarien käsiteltäväksi. Käräjänotaarien koulutusohjelmaan kuuluu yhtenä osana summaaristen asioiden käsittely. Helsingin käräjäoikeudessa heille jaetaan käsiteltäväksi tietty määrä tavallisia summaarisia asioita, jotka he käsittelevät itse alusta loppuun saakka. Näiden lisäksi heille jaetaan tietty määrä riitaantuneita summaarisia asioita sekä haastamatta olevia hankalia ja epäselviä asioita.

Hallituksen esityksessä käräjäoikeuslaiksi on tuotu esille myös se, että tehtävään määrätyn henkilön olisi siten omattava kyky havaita vaikeasti ratkaistava asia riidattomasta, jotta tällaiset mahdollisesti vaikeitakin oikeudellisia kysymyksiä sisältävät asiat päätyisivät tuomarin tai notaarin ratkaistavaksi⁷⁷. Riidattomuuskysymys ei tosiaan ole aina selvää summaarisissa asioissa ja rajanvetoa joudutaan tämän kysymyksen kohdalla tekemään jatkuvasti. Käytännössä asian käsittelijät havaitsevat kuitenkin suuresta summaaristen asioiden massasta hyvin hankalat ja epäselvät haastehakemukset, jotka sitten tarpeen vaatiessa siirretään lainoppineen henkilön käsiteltäväksi.

Summaaristen asioiden käsittelyn siirtäminen lainoppineilta kansliahenkilökunnalle on lähtöisin osittain siitä kysymyksestä, että onko tuomioistuimissa ylipäänsä järkevää käsitellä riidattomien saatavien perintää, kun tuomioistuinten erityistä asiantuntemusta ei lähtökohtaisesti tarvita tällaisten asioiden käsittelyssä. Tuomioistuinten resurssit on haluttu suunnata yhteiskunnallisesti järkevimmällä tavalla eli kohdistaa resurssit juridisesti vaikeiden riita-asioiden

---

⁷⁷ HE 252/1992 vp, 13.

käsittelyyn.⁷⁸ Myös summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä koskevassa oikeusministeriön muistiossa on nostettu esille, että käräjäoikeuksien työpanos tulee keskittää sellaisiin riita-asioihin, joihin tarvitaan tuomioistuimen ratkaisu⁷⁹.

Summaaristen asioiden käsittelyä on säännöllisesti pohdittu ja yksi suuri kysymys on ollut se, onko summaariset asiat järkevämpää hoitaa käräjäoikeudessa vai ulosottovirastossa. Molemmilla vaihtoehdoilla on omat etunsa ja haasteensa. Summaaristen asioiden jatkokäsittelyssä käräjäoikeuksissa on se etu, että asia on valmiiksi vireillä käräjäoikeudessa ja helpottaa asian täystutkintaa sen tullessa tarpeelliseksi, kun taas ulosottovirastossa asia olisi vireillä myöhemmää täytäntöönpanoa varten. Nykyisessä käräjäoikeusmallissa kantaja joutuu tehdä erillisen ulosottohakemuksen ulosottovirastoon ja ulosottovirastomallissa hakija joutuisi puolestaan esittämään vaatimuksen asian siirtämisestä käräjäoikeuteen asiallista tutkintaa varten. Ulosottovirastomallia on puoltanut se fakta, että summaarisessa prosessissa maksuvelvollisuuden vahvistaminen on ollut pääsääntö ja velallisen esittämä maksuvelvollisuuden kiistäminen poikkeus.⁸⁰

Helsingin käräjäoikeus on lausunnossaan tuonut esille sen, että kustannussäästöjä ei saada pelkästään sillä, että summaariset asiat keskitetään käräjäoikeuden sijaan ulosottovirastoon, vaan menettely vaatisi toteuttaakseen säästöjä sen yksinkertaistamista ja automatisointia. Tässä menettelyn yksinkertaistamisessa tulisi kuitenkin varmistua siitä, ettei velallisen perusoikeussuojaa vaarannettaisi perusteettomasti.⁸¹

Risto Koulu on kirjoituksessaan tuonut esille, että summaaristen asioiden käsittelyn kustannukset olisi saatavissa matalammiksi vain yksipuolisen ulosoton menetelmällä. Tällaisessa mallissa velkoja tuottaisi preklusiouhkaisella maksukehotuksella fiktiivisen ulosottoperusteen, joka rinnastuisi täytäntöönpanossa yksipuoliseen tuomioon. Olennaista velallisen oikeusuojan kannalta olisi kuitenkin, että maksukehotus annettaisiin velalliselle tiedoksi luotettavasti.⁸²

Tällä hetkellä näyttää käräjäoikeusverkoston uudistukseen viitaten siltä, että summaaristen asioiden käsittelyä ei edelleenkään siirretä ulosottoviranomaisille, vaan käsittely tullaan kes-

---

⁷⁸ Koulu LM 2000, 1187.

⁷⁹ Oikeusministeriön muistio 2013, 1.

⁸⁰ Koulu LM 2000, 1191.

⁸¹ Helsingin käräjäoikeuden lausunto 2015, 2-3.

⁸² Koulu LM 2000, 1195.

kittämään tiettyihin käräjäoikeuksiin ja sitä kautta uudistamaan summaaristen asioiden käsittelyn prosessia ja hankkimaan kustannussäästöjä⁸³. Nähtäväksi jää, millä toimenpiteillä itse keskittämisen lisäksi säästöjä aiotaan saada aikaan, koska selvää on, että itse prosessia ja menettelytapoja tulee myös kehittää, jotta uudistuksesta saatava hyöty voidaan maksimoida.

Sähköiseen asiointiin panostaminen ja ihmisten ohjaaminen käyttämään näitä palveluja on tällä hetkellä yksi keino vastata kustannuspaineisiin. Summaaristen asioiden jäädessä edelleen käräjäoikeuksien käsiteltäväksi saataisiin menettelystä kuitenkin sitä joutuisampi ja edullisempi kaikille osapuolille, mitä suurempi osa summaarisista haastehakemuksista saapuisi sähköisesti käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään. Sähköisen asiointipalvelun käytön lisääntyminen nopeuttaisi myös ulosottoviraston toimintaa ulosottohakemusten saapuessa yhä useammin sähköisesti heidän tietojärjestelmänsä.

Nähtäväksi jää tullaanko Suomessa joskus tulevaisuudessa kokeilemaan mallia, jossa summaariset asiat siirrettäisiin ulosottoviranomaisten käsiteltäväksi, kun vaikuttaa siltä, että tämä vaihtoehto nousee pohdittavaksi tasaisin väliajoin. Tähän vaihtoehtoon näyttää kuitenkin liittyvän paljon haasteita, koska summaaristen asioiden kehittäminen päätetään jatkuvasti toteuttaa muilla keinoin. Tällä hetkellä käsittelyn sähköisyyteen panostaminen näyttää olevan yksi merkittävä keino summaaristen asioiden prosessin tehostamisessa.

4.4 Haastehakemuksen edellytykset summaarisessa asiassa

Kanteessaan kantaja yleisesti ottaen esittää tuomion saamista koskevan pyyntönsä sekä yksilöi vaatimuksensa. Kantajan asiana on huolehtia siitä, että kanteen sisältö vastaa hänen oikeussuojansa tarvetta, koska kanteen sisältö määrittää tuomioistuimen tutkimisvallan rajat. Periaatteena onkin lain mukaan, ettei tuomioistuin voi tutkinnassaan ja asiaa ratkaistessaan mennä kanteen vaatimusten tai sen perusteiden ulkopuolelle (OK 24:3).⁸⁴

Summaarisia asioita käsittelevät käräjäoikeuksissa pääsääntöisesti käräjäsihteerit, joiden vastuulla on tarkistaa, että haastehakemus summaarisessa asiassa on tehty asianmukaisesti ja, että siitä löytyy kaikki tarvittavat tiedot, jotta asiassa voidaan antaa haaste vastaajalle. Käräjäsihteerin tehtävänä on täydennyttää haastehakemusta, mikäli se on tarpeen. Onkin tärkeää tietää, mitkä ovat edellytykset summaarisen asian haastehakemukselle. Sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa haastehakemuksissa ongelmana ovat usein riittämättömät kanneperusteet, epäselvät ja virheelliset vaatimukset sekä käräjäoikeuden toimivaltaa koskevat kysymykset.

---

⁸³ Valtioneuvosto 2016, käräjäoikeusverkosto uudistuu: jatkossa käräjäoikeuksia on 20.

⁸⁴ Lappalainen 2012c, 497, 504.

Haastehakemuksessaan kantajan tulee ensinnäkin tuoda ilmi, että kyse on summaarisen asian mukaisesta haastehakemuksesta. Käytännössä kantajat tuovat tämän useimmiten ilmi mainitsemalla, että saatava on kantajan käsityksen mukaan selvä ja riidaton tai muulla vastaavalla tavalla.⁸⁵ Haastehakemuksissa viitataan usein myös suoraan summaarista asiaa koskevaan lainkohtaan eli oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ään.

Kantajan on haastehakemuksessaan yksilöitävä OK 5:2 mukaisesti itsensä ja vastaaja siten, ettei epäselvyyttä asian oikeista asianosaisista pääse syntymään. Kantajan on ilmoitettava muun muassa asianosaisten nimet, osoitteet ja kotipaikat. Asianosaisten on myös oltava asianosaiskelpoisia. Siviiliprosessissa asianosaiskelpoisia ovat kaikki luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt sekä tietyt julkisoikeudelliset oikeushenkilöt kuten valtio, kunnat ja kuntayhtymät. Näiden lisäksi asianosaiskelpoisia ovat valtion omistamat itsenäiset liikelaitokset ja osakeyhtiöt kuten Valtionrautatiet ja postilaitos.⁸⁶

Asianosaiskelpoisiksi on katsottu varsinaisten oikeushenkilöiden lisäksi myös jakamaton kuolinpesä ja konkurssipesä sekä ulkomaiset oikeushenkilöt ja muut yhteisöt sen mukaan kuin kyseessä olevan yhteisön kotivaltion laki antaa niille asianosaiskelpoisuuden. Ne muodostavat sellaisen itsenäisen henkilö- ja varallisuuspiirin, että niitä voidaan käsitellä prosessissa itsenäisinä asianosaisina.⁸⁷ Vastaajajarityksen ollessa konkurssissa, käyttää konkurssipesä asianosaisten puhevaltaa velallisen konkurssipesään kuuluvaa omaisuutta koskevassa oikeudenkäynnissä. Mikäli pesänhoitaja ilmoittaa, ettei konkurssipesä jatka kannetta, voi velallisyhtiö ajaa itsenäisesti kannetta konkurssipesän lukuun. Kuolinpesää koskevissa asioissa tulee huomioida, että kuolinpesä ei itsessään ole asianosainen vaan sen osakkaat, jotka lähtökohtaisesti vain yhdessä voivat käyttää kuolinpesän puhevaltaa. Pesänselvittäjä käyttää kuolinpesän puhevaltaa tilanteessa, kun tällainen on kuolinpesään määrätty.⁸⁸

Summaarisissa asioissa kuolinpesää koskevia haastehakemuksia joudutaan täydennyttämään usein joko puuttuvan perukirjan osalta tai jouduttaessa varmistamaan vaatiiko kantaja kaikki saatavat kuolinpesän varallisuudesta. Toisaalta käsittelijän on myös tiedettävä, kuinka tällaisessa asiassa menetellään asian kirjaamisen suhteen sen vireille tulosta aina ratkaisun antamiseen saakka. Vastaajaksi kuolinpesää koskevassa asiassa merkitään kuolinpesä ja kuultaviksi kuolinpesän osakkaat. Osakkaita ei kuitenkaan lisätä, mikäli kuolinpesään on määrätty pesän-

---

⁸⁵ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 5.

⁸⁶ Jokela 2012, 3, 30-32.

⁸⁷ Lappalainen 2012a, 402.

⁸⁸ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 15.

selvittäjä. Osakkaiden merkitseminen kuultaviksi on olennaista siitä syystä, ettei heille aiheudu automaattisesti maksuhäiriömerkintää tuomioirekisterin kautta. Tuomiolauselma kuolinpesää koskevassa asiassa kirjoitetaan muodossa ”Ville Virtasen (henkilötunnus) kuolinpesä osakkainaan x.x ja y.y velvoitetaan suorittamaan kantajalle..”.⁸⁹

Asianosaiskelpoisuuden lisäksi asianosaisen täytyy olla oikeudenkäyntikelpoinen, jolla tarkoitetaan henkilön kykyä käydä itsenäisesti oikeutta ja ryhtyä muihin päteviin prosessitoimiin. Siviiliprosessissa tällä on yleensä selvä yhteys henkilön täysivaltaisuuteen eli yleisesti 18 vuoden ikään.⁹⁰ Vajaavaltaisia ovat sekä alaikäiset että ne 18 vuotta täyttäneet, jotka on tuomioistuimen päätöksellä julistettu vajaavaltaisiksi. Puhevaltaa vajaavaltaisen puolesta käyttää lähtökohtaisesti edunvalvoja tai muu lakimääräinen edustaja ja alaikäisen kohdalla huoltaja tai muu lakimääräinen edustaja. Tilanteessa, jossa täysivaltaiselle henkilölle on määrätty edunvalvoja julistamatta henkilöä kuitenkaan vajaavaltaiseksi tai rajoittamatta hänen toimintakelpoisuuttaan, on edunvalvojalla oikeus käyttää itsenäisesti puhevaltaa päämiehensä ohella siltä osin kuin asia koskee edunvalvonnan piiriin kuuluvaa asiaa.⁹¹

Summaarisissa asioissa edunvalvonnan suhteen kyse on useimmiten tilanteista, joissa täysivaltaisella vastaajalla on edunvalvoja, jolloin käräjäoikeus varaa sekä vastaajalle että hänen edunvalvojalleen tilaisuuden lausua asiassa (OK 12:1a). Edunvalvontatapauksissa vastaajalla on siis lähes aina vähintään rinnakkainen puhevalta edunvalvojansa kanssa. Tällaisen asian ratkaisussa tuodaan ilmi, että käräjäoikeus on kuullut sekä vastaajaa että hänen edunvalvojaansa.⁹²

Kolmanneksi asianosaisilla on oltava asiavaltuus eli kanneoikeus kyseisessä asiassa. Tällä tarkoitetaan sitä, että asianosainen on kyseisen riidan kohteena olevan oikeussuhteen subjekti. Kantajan ja vastaajan on toisin sanoen oltava kelpoisia olemaan asianosaisia kyseisessä asiassa. Kanneoikeus liittyy asian subjektiiviseen puoleen esimerkiksi tilanteessa, jossa vastaaja väittää saatavan kuuluvan jollekin muulle kuin kantajalle. Kanneoikeuden puuttumista ei siten ole mahdollista korjata edes pätevän edustajan avulla, mikä on mahdollista oikeudenkäyntikelpoisuuden kohdalla. Edellä mainitut kolme asianosaisiin kohdistuvaa edellytystä eli asianosaiskelpoisuus, oikeudenkäyntikelpoisuus ja kanneoikeus ovat ehdottomia prosessinedellytyksiä ja niissä oleva puute on otettava tuomioistuimessa huomioon viran puolesta.⁹³

---

⁸⁹ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 15.

⁹⁰ Jokela 2012, 37-38.

⁹¹ Lappalainen 2012a, 404.

⁹² Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 17.

⁹³ Jokela 2012, 3, 30-49.

Vastaajan kotipaikan ja osoitetietojen ilmoittamisen suhteen voidaan mainita erityistapauksina sellaiset asiat, joissa vastaajalla on väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (väestötietolaki, 661/2009) mukainen turvakielto. Väestötietolain 36.1 §:n mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa turvakielto hakemuksesta, jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi. Kun henkilölle on talletettu turvakielto, voidaan kyseisen henkilön, hänen kanssaan samassa taloudessa asuvan puolison tai lapsen kotikunta, asuinpaikka, osoite tai muu yhteystieto luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakieltoasioissa kantajan ei ole siten mahdollista saada itse tietoonsa vastaajan osoitetta ja kotipaikkaa, mikäli hänellä ei näitä tietoja ole käytössään esimerkiksi vastaajan itsensä antamana. Turvakieltoasioissa käräjäoikeuden käsittelijä pyytää maistraatista vastaajan osoitetiedot. Käsittelijän tehtävänä on huolehtia turvakieltoasioissa salassa pidettävien tietojen asianmukaisesta säilytyksestä ja käsittelystä aina asian arkistointiin saakka.

Haastehakemuksessaan kantaja esittää kannevaatimuksensa ja kanteen perusteen (OK 5:2). Vaatimusosassa kantajan on ilmoitettava se oikeusseuraamus, johon kantaja asiassa pyrkii ja perusteluosassa puolestaan tuotava esille se tapahtumien kulku, johon kantaja perustaa vaatimuksensa. Riita-asioissa kantajan ei edellytetä ilmoittavan lainkohtia, joihin vaatimus perustuu.⁹⁴

Riidattomissa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 pykälässä tarkoitetuissa asioissa riittää normaalia suppeampi haastehakemus⁹⁵. OK 5 luvun 3 §:n mukaan kantajan ei tarvitse tällaisissa asioissa ilmoittaa kirjallisia todisteita, jotka kantaja aikoo esittää kanteensa tueksi, mutta kantajan on kuitenkin yksilöitävä täsmällisesti se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantajan vaatimus perustuu.

Kuten aikaisemmin summaarista asiaa käsiteltäessä on mainittu, tulee saatavan olla eräännytynyt maksettavaksi, mutta saatavan vanhentumista ei kuitenkaan oteta huomioon viran puolesta, vaan pelkästään asianosaisen väitteen perusteella. Kantajan on huolehdittava siitä, että hän ilmoittaa haastehakemuksessaan aina täsmällisesti vaatimansa suorituksen.⁹⁶

---

⁹⁴ Jokela 2012, 245-246.

⁹⁵ Jokela 2012, 363.

⁹⁶ Jokela 2012, 250-251.

Yksinkertaisimmillaan kantajan vaatimus summaarisessa asiassa voi olla muodossa: ”Kantaja vaatii vastaajan velvoittamista suorittamaan 100,00 euroa korkolain 4.1 §:n mukaisine viivästyskorkoineen 1.1.2016 alkaen”. Saatavan perusteen kantaja voi tuoda ilmi esimerkiksi ilmoittamalla, että ”Vastaja on maksamatta 1.1.2015 tehtyyn sähkösopimukseen numero 123 perustuva lasku 1/1.11.2015/eräpäivä 1.12.2015”. Kantaja tuo saatavan erääntymisen haastehakemuksessa ilmi usein ilmoittamalla selvästi kyseisen saatavan eräpäivän tai muulla vapaamuotoisemmalla tavalla, kuten ilmoittamalla, että saatava on erääntynyt maksettavaksi. Riittävää ei siten ole vaatimusmäärän kohdalla, että kantaja ilmoittaa vaativansa esimerkiksi 100,00 euroa korkoineen, jolloin korkovaatimusta ei ole yksilöity riittävästi. Saatavan perusteen kohdalla riittävää ei puolestaan ole, mikäli kantaja esimerkiksi vain ilmoittaa, että lasku on maksamatta, koska se ei yksilöi kantajan vaatimusta riittävästi.

Sähköisesti toimitettua haastehakemusta ei lain sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (Asiointilaki, 13/2003) 9 §:n mukaan tarvitse allekirjoittaa, kunhan siinä on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä ole syytä epäillä. Käräjäoikeudessa tämä koskee lähinnä S-asioita, jotka on lähetetty käräjäoikeuteen sähköpostilla. W-asioissahan kantaja tunnistaudu luonnollisen henkilön ollessa kyseessä verkkopankkitunnuksilla ja yrityksen kohdalla yhteisötunnistautumisen kautta ja summaaristen asioiden lähettäminen E-asiana vaatii erillisen sopimuksen Oikeusrekisterikeskuksen kanssa.

Kantaja voi haastehakemuksessaan ilmoittaa tarvittaessa myös ne seikat, joihin tuomioistuinten toimivaltaisuus asiassa perustuu sekä esittää oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan vaatimuksen, mikäli kantaja pitää sitä aiheellisena (OK 5:2). Kantajan on esitettävä oikeudenkäyntikulujen suhteen tarkka euromääräinen vaatimus eli pelkkä yleinen ilmoitus oikeudenkäyntikulujen vaatimisesta ei ole riittävä⁹⁷. Oikeudenkäyntikuluista summaarisissa velkomusta tai häätöä koskevissa asioissa on säädetty oikeusministeriön asetuksessa koskien summaaristen asioiden oikeudenkäyntikuluja (oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa, 1311/2001). Asetuksen 2 §:n mukaan oikeudenkäyntikulut tuomitaan joko perustaksan tai korkean taksan mukaisesti. Oikeudenkäyntikulut tuomitaan perustaksan mukaan, kun kysymys on tavanomaisesta asiasta. Korkean taksan mukaan oikeudenkäyntikulut tuomitaan, kun kyse on tavanomaista vaativammasta asiasta, jolloin asiassa on esimerkiksi käyty sovinto- neuvotteluja tai samaan haastehakemukseen on kerätty useilta velkojilta kantajalle siirtyneitä saatavia. Pykälässä on erikseen mainittu, että asiaa ei katsota tavanomaista vaativammaksi yksinomaan sillä perusteella, että asiassa vaaditaan vuokrasaatavien lisäksi häätöä. Korkean taksan mukaista vaatimusta vaaditaan useimmiten sellaisissa perintätoimistojen haastehakemuksissa, joihin on koottu vastaajan velkoja useammalta eri velkojalta.

---

⁹⁷ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 14.

Summaaristen asioiden oikeudenkäyntikuluja koskevan asetuksen 3 §:ssä on vahvistettu oikeudenkäyntikulujen määrät, jotka määräytyvät velan pääoman mukaisesti kolmessa eri suuruusluokassa. Korkeimpaan määrään sisältyy kyseisen pääoman ylittävien asioiden lisäksi häätövaatimuksen sisältävät asiat. Kantajan oikeudenkäyntikuluvaatimus muodostuu siten kokonaisuudessaan tavallisimmin käräjäoikeuden perimästä 65 tai 86 euron oikeudenkäyntimaksusta lisättynä pääoman mukaan määräytyvällä kantajan omalla oikeudenkäyntikulujen osuudella.

Tuomioistuimen on OK 5 luvun 6.2 §:n mukaan hylättävä kanne tuomiolla, mikäli kantajan vaatimus on selvästi perusteeton. OK 5 luvun 6.1 §:ssä on säädetty puolestaan siitä, milloin tuomioistuimen on jätettävä kanne tutkimatta. Pykälän mukaan kanne on jätettävä tutkimatta, mikäli kantaja ei noudata täydennyskehotusta, haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi, taikka jos tuomioistuin ei voi muusta syystä ottaa asiaa tutkittavaksi. Mikäli kanne jätetään tutkimatta tai hylätään tuomiolla, tekee siitä ratkaisun käräjätuomari. Helsingin käräjäoikeuden kokemuksen perusteella on kuitenkin harvinaista, että summaarisessa asiassa kanne hylätään tuomiolla perusteettomana haastetta antamatta ja epäselvyyttä onkin esiintynyt oikeuskäytännössä siihen liittyen, milloin ylipäänsä kantajan vaatimus voidaan hylätä viran puolesta selvästi perusteettomana.⁹⁸ Kanteen hylkäämisen ja tutkimatta jättämisen välillä on kuitenkin se suuri ero, että ainoastaan tilanteessa, jossa kanne on jätetty tutkimatta, on mahdollista saada kanne uudelleen tutkittavaksi⁹⁹.

4.5 Tuomioistuimen toimivalta

Tuomioistuimen toimivallalla tarkoitetaan tuomiovaltaa, joka kuuluu tietyille tuomioistuimelle niiden säännösten mukaan, jotka jakavat oikeudenkäyntiasiat eri tuomioistuinten kesken. Toimivallan huomioiminen on tärkeää käräjäoikeuksissa, koska asian aineellista tosiseikastoa voidaan alkaa tutkimaan vasta sen jälkeen, kun on todettu kyseisen tuomioistuimen olevan toimivaltainen käsittelemään asia. Toimivaltaisella tuomioistuimella on toisaalta myös velvollisuus tutkia sen käsiteltäväksi saatettu asia. Tuomioistuimen toimivalta on yksi prosessinedelytys ja se perustuu tiettyyn ulkoiseen seikkaan eli toimivaltaperusteeseen.¹⁰⁰ Toimivaltakysymys onkin tutkittava heti asian saavuttua tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tuomioistuimen on tarkistettava, että se on oikeusasteellisesti, asiallisesti ja alueellisesti laillinen tuomioistuin asiassa.¹⁰¹

---

⁹⁸ Helsingin käräjäoikeuden lausunto 2015, 2.

⁹⁹ Jokela 2012, 516.

¹⁰⁰ Jokela 2005, 269-270.

¹⁰¹ Lappalainen 2012b, 379.

Jokaisella tuomioistuimella on lähtökohtaisesti yksinään tuomiovalta oman tuomiopiirinsä alueella huomioiden sen, että tietyssä laajuudessa tuomioistuimet voivat antaa toisilleen oikeusapua. Laillinen tuomioistuin voi olla yksinomainen tai valinnanvarainen, jolloin on olemassa useita keskenään kilpailevia foorumeita. Toimivaltasäännökset voidaan jakaa myös ehdottomiin ja tahdonvaltaisiin. Ehdottomia toimivaltasäännöksiä ovat muun muassa ne, jotka koskevat asiallista ja oikeusasteellista toimivaltaa. Tahdonvaltaisia toimivaltasäännöksiä ovat pääsääntöisesti alueellista toimivaltaa koskevat foorumisäännökset riita-asioissa, jolloin asianosaiset voivat sopia keskenään oikeuspaikkasopimuksella siitä, missä tuomioistuimessa asia käsitellään.¹⁰²

Oikeuspaikkasopimuksella tarkoitetaan osapuolten kesken tehtyä sopimusta koskien sitä, missä tuomioistuimessa siviiliriita käsitellään. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 19.1 §:n mukaan osapuolilla on oikeus sopia, että yleistä asuinpaikkaa ja valinnaisia oikeuspaikkoja eli OK 10 luvun 1-10 §:issä tarkoitettu riita-asia voidaan tutkia tai on tutkittava jossain muussa kuin laissa säädettyssä käräjäoikeudessa. Oikeuspaikkasopimus on tehtävä kirjallisesti ja se voi koskea tiettyä riitakysymystä tai tietystä oikeussuhteesta vastaisuudessa syntyviä riitoja. OK 10 luvun 19.3 §:ssä on vielä erikseen säädetty, että oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä ehdottomia oikeuspaikkoja koskevissa eli OK 10 luvun 11-17 §:issä tarkoitetuissa asioissa. Huomioitavaa on siten, että oikeuspaikkasopimus on aina tehtävä kirjallisesti ja toisaalta se vaikutus, että tehty oikeuspaikkasopimus sulkee muiden tuomioistuinten toimivallan pois. Tähän liittyen on tehtävä kuitenkin se tarkennus, että tilanteessa, jossa asia on pantu vireille sopimuksesta poikkeavassa tuomioistuimessa ja vastaaja vastaa asiassa, mutta ei vetoa oikeuspaikkasopimukseen käyttäessään asiassa ensimmäistä kertaa puhevaltaa, tutkitaan asia kyseisessä tuomioistuimessa (OK 10:21.1).¹⁰³

Asianosaiset eivät siten voi sopimuksin poiketa ehdottomista toimivaltasäännöksistä, mutta tahdonvaltaisista eli dispositiivisista forumsäännöksistä asianosaiset voivat sopia toisin siitä huolimatta, että tällainen forumsäännös osoittaa asialle tuomioistuimen. Sen lisäksi, että asianosaiset nimenomaisella oikeuspaikkasopimuksella sopisivat poikkeavasta oikeuspaikasta, voi asia ilmetä myös siinä muodossa, että vastaaja vastaa oikeuspaikkaväitettä tekemättä kanteeseen, joka on laitettu vireille muussa kuin lain osoittamassa tuomioistuimessa.¹⁰⁴

Asiallista toimivaltaa koskevat säännökset ovat ensisijaisia suhteessa oikeusasteellista ja alueellista toimivaltaa koskeviin normeihin. Asiallinen toimivalta on ehdoton prosessinedellytys, mikä tarkoittaa sitä, että asia on jätettävä tutkimatta, mikäli tuomioistuin huomaa, ettei se

---

¹⁰² Jokela 2005, 272.

¹⁰³ Lappalainen 2012b, 309-310.

¹⁰⁴ Lappalainen 2012b, 294.

ole asiallisesti toimivaltainen kyseisessä asiassa. Tuomioistuimen on huolehdittava asiallisen toimivallan olemassaolosta viran puolesta eli se ei edellytä sitä, että asianosainen olisi tehnyt väitteen toimivallan puuttumisesta. Olennaisin merkitys asiallisella toimivallalla on, kun jutut jaetaan yleisten tuomioistuinten sekä hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten välillä, koska näiden välillä jutut jaetaan nimenomaan asian laadun perusteella. Riita- ja rikosasiat kuuluvat säännön mukaan yleisten tuomioistuinten toimivaltaan.¹⁰⁵

Asiallisen toimivallan tavoin myös oikeusasteellinen toimivalta on ehdoton prosessinedellytys. Kullakin tuomioistuimella on oma oikeusasteellinen toimivaltansa, joka on tarpeen, jotta asianosaisen muutoksenhakuoikeus voidaan turvata. Pääsääntöisesti juttu on saatettava vireille alimmassa oikeusasteessa.¹⁰⁶ Oikeusasteellista toimivaltaa koskevat säännökset sitovat niin tuomioistuinta kuin asianosaisiakin eli sen lisäksi, etteivät asianosaiset voi sopimuksin poiketa näistä säännöksistä, ei tuomioistuimellakaan ole harkintavaltaa sen suhteen, pitääkö se itseään asteellisessa suhteessa toimivaltaisena. Suomessa ensimmäisenä instanssina toimivat kärjäoikeudet, toisena instanssina eli ylioikeuksina hovioikeudet ja kolmantena instanssina eli ylimpänä tuomioistuimena korkein oikeus. Alioikeuden ratkaisuun tyytymätön asianosainen voi siten hakea muutosta valitusteitse hovioikeudelta tai ennakkopäätösvalituksella korkeimmalta oikeudelta. Hovioikeuden ratkaisuun voi valituslupajärjestelmän asettamin rajoituksin hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta. Tässä yhteydessä mainittakoon se, että summaarisissa asioissa useimmiten annettavaan ratkaisuun eli yksipuoliseen tuomioon ei haeta muutosta valittamalla hovioikeudelle, vaan muutoksenhakukeinona toimii takaisinsaantijärjestelmä, jossa muutoksenhakuprosessi käydään yksipuolisen tuomion antaneessa tuomioistuimessa eli samassa oikeusasteessa. Takaisinsaannista on säädetty oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15-17 §:issä.¹⁰⁷

Alioikeustasolla on suuri merkitys alueellista toimivaltaa koskevilla säännöksillä, koska ne jakavat jutut niiden tuomioistuinten kesken, jotka ovat asiallisesti ja oikeusasteellisesti samanarvoisia. Nämä säännökset määrittävät sen, missä lukuisista alioikeuksista juttu tulee käsiteltäväksi ja ylipäänsä voidaan käsitellä. Oikeudenkäymiskaaren 10 luku sääntelee siviiliprosessin forumeista, jotka on jaoteltu yleistä oikeuspaikkaa ja erityisiä oikeuspaikkoja koskeviin säännöksiin. Siviiliasia tulee lähtökohtaisesti käsitellä yleisen oikeuspaikan mukaisessa tuomioistuimessa.¹⁰⁸ Yleistä oikeuspaikkaa ja sen kanssa valinnaisia oikeuspaikkoja koskevat säännökset ovat kuitenkin tahdonvaltaisia eli näiden oikeuspaikkasäännösten kohdalla asianosaiset

---

¹⁰⁵ Jokela 2005, 275-279.

¹⁰⁶ Jokela 2005, 282-283.

¹⁰⁷ Lappalainen 2012b, 293, 295.

¹⁰⁸ Lappalainen 2012b, 299.

voivat sopia poikkeavasta tuomioistuimesta, jossa asia tulee käsiteltäväksi¹⁰⁹. Tuomioistuin ei kontrolloi alueellista toimivaltaansa dispositiivisten forumsäännösten tilanteissa, ellei vastaaja tee väitettä väärästä oikeuspaikasta, jätä kokonaan vastaamatta kanteeseen tai jätä suoraan istuntoon haastettuna saapumatta käräjäoikeuteen (OK 10:21.1). Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21.2 §:n mukaan, mikäli juttuun soveltuu puolestaan ehdoton forumsäännös, tulee tuomioistuimen viran puolesta kontrolloida toimivaltansa, eikä voi ottaa juttua käsiteltäväksi, mikäli forum on väärä.

Riita-asioissa yleinen oikeuspaikka on vastaajan koti- ja asuinpaikan tuomioistuin. Luonnollisen henkilön koti- ja asuinpaikalla tarkoitetaan yleensä kotikuntalain (201/1994) mukaan määräytyvää väestötietojärjestelmään merkittyä kotikuntaa ja siellä olevaa asuinpaikkaa. Mikäli luonnollisella henkilöllä ei ole Suomessa vakinaista asuinpaikkaa, vaihtoehtoisina oikeuspaikkoina tulevat kysymykseen muun muassa tapaamispaikan tuomioistuin, varallisuusfoorumi tai viimeisimmän kotipaikan tuomioistuin Suomen kansalaisen oleskellessa ulkomailla viitaten OK 10:18 mainittuihin toissijaisiin oikeuspaikkoihin, joita käsitellään jäljempänä.¹¹⁰ OK 10:1 sääntelee luonnollisen henkilön kotipaikkaan tai vakituiseen asuinpaikkaan perustuvaa oikeuspaikkaa.

Oikeudenkäymiskaaren 10:2 mukaan oikeushenkilöä vastaan esitetty vaatimus käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä oikeushenkilöllä on kotipaikka tai oikeushenkilön hallintoa pääasiallisesti johdetaan. Useimmilla oikeushenkilöillä kotipaikka on rekisteröity Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään kauppa-, yhdistys- tai säätiörekisteriin. Huomionarvoista on, että oikeushenkilö voi käytännössä täysin vapaasti päättää rekisteriin ilmoitettavan kotipaikan. Tämän johdosta rekisterin mukainen kotipaikka ja toisaalta tosiasiallinen toimipaikka saattavat monesti sijaita eri puolella maata. Toisinaan tällainen merkintä tehdään oikeushenkilön toimesta täysin tarkoituksella hankaloittamaan mahdollisia tulevia kanteiden käsittelyjä. Tämän johdosta on hyvä, että OK 10 luvun 2 §:ään on otettu myös vaihtoehtoinen toimivaltaperuste koskien paikkaa, jossa oikeushenkilön hallintoa pääasiallisesti johdetaan. Näin kanne saadaan nostettua käräjäoikeudessa, jossa asia on usein tarkoituksenmukaisinta käsitellä.¹¹¹

Periaate siitä, että yleisenä oikeuspaikkana on vastaajan kotipaikan mukainen tuomioistuin eli, että kantajan tulee mennä vastaajan forumiin, on jo kauan noudatettu periaate, jonka tavoitteena on toteuttaa vastaajan oikeusturvaa ja puolustautumismahdollisuuksia. Säännöksistä johtuen vastaajan tilapäinen asuinpaikka esimerkiksi opiskelua suorittaessa ei tee tämän

---

¹⁰⁹ Lappalainen 2012b, 300.

¹¹⁰ Jokela 2005, 284-287.

¹¹¹ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 8.

asuinpaikan tuomioistuimesta henkilön yleistä oikeuspaikkaa. Huomioitavaa on myös, että vastaajan yleinen oikeuspaikka määräytyy vastaajan asuinpaikan mukaan myös siinä tilanteessa, kun hänelle on määrätty edunvalvoja.¹¹²

Vakituisella asuinpaikalla tarkoitetaan paikkakuntaa, jossa henkilö tosiasiallisesti asuu ja, jossa on hänen tavanomainen elinympäristönsä. Asumiselta edellytetään siten tietynlaista pysyvyyttä, joten tilapäinen lyhytkestoinen oleskelu ei siten vielä riitä perustamaan henkilölle vakituista asuinpaikkaa tietyllä paikkakunnalla.¹¹³ Sen arvioiminen, milloin henkilön tilapäinen oleskelu muuttuukin pysyväksi, ei ole aina kovinkaan helppoa. Riittääkö vakituisen asuinpaikan luomiseen esimerkiksi se, että henkilöllä on väestötietojärjestelmään merkittynä sama tilapäinen osoite monta vuotta tai, että kantaja perustelee oikeuspaikan sillä, että vastaaja oleskelee tosiasiallisesti tietyllä paikkakunnalla. Helsingin käräjäoikeudessa käsitellään paljon summaarisia asioita, joissa vastaajana on virolainen henkilö, jolla on kuitenkin vain tilapäinen osoite Helsingissä ja kantaja perustelee oikeuspaikan valintansa sillä, että henkilö oleskelee tosiasiallisesti Helsingissä. Helsingin käräjäoikeudessa on päädytty tällaisissa tilanteissa käytäntöön, että haaste annetaan tiedoksiannettavaksi haastemiehen kautta vastaajalle ja, mikäli haastemies tapaa vastaajan henkilökohtaisesti, annetaan haaste hänelle tiedoksi. Asia ratkaistaan normaalisti yksipuolisella tuomiolla, mikäli vastaaja ei vastaa kanteeseen.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 3-10 §:issä on säännökset valinnaisista oikeuspaikoista, joihin sisältyy muun muassa toimipaikkaa, kiinteää omaisuutta ja kantajan yleistä oikeuspaikkaa koskevat säännökset. Näistä säännöksistä summaaristen asioiden käsittelyssä tulee huomioida OK 10:8, jossa on säädetty, että kiinteää omaisuutta koskeva asia voidaan tutkia myös käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä kiinteä omaisuus on. Pykälän mukaan kiinteää omaisuutta koskevalla asialla tarkoitetaan muun muassa kiinteään omaisuuteen kohdistuvaa maan- tai huoneenvuokraoikeutta taikka muuta vuokraoikeutta, hallinto-oikeutta tai muuta käyttöoikeutta, irrottamisoikeutta, lunastusoikeutta, etuosto-oikeutta taikka muuta kiinteään omaisuuteen kohdistuvaa oikeutta. Kiinteää omaisuutta koskevalla asialla voidaan tarkoittaa myös vaatimusta maan- tai huoneenvuokran, yhtiövastikkeen tai muun vastikkeen taikka muun sellaisen saamisen suorittamisesta. Tämä pykälä tulee siten huomioida käsiteltäessä summaarisia huoneenvuokra-asioita, joissa kantajat voivat laittaa asian vireille joko vastaajan kotipaikan mukaisessa yleisessä oikeuspaikassa tai vuokraoikeuden sijaintipaikkakunnan mukaisessa tuomioistuimessa. Summaarisissa asioissa voi toisinaan tulla huomioitavaksi myös OK 10:3 mukainen toimipaikan oikeuspaikka ja OK 10:10 mukainen asiayhteyteen perustuva oikeuspaikka. Tällaisia oikeuspaikka-asioita tulee kuitenkin niin harvoin käsiteltäväksi, ettei niitä ole tarpeen selvittää tässä yhteydessä tarkemmin.

---

¹¹² Lappalainen 2012b, 300-301.

¹¹³ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 7.

Ehdottomia oikeuspaikkoja koskevat säännökset löytyvät oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11-17 §:istä. Summaaristen asioiden näkökulmasta näistä pykälistä on huomioitava lähinnä OK 10:17 siltä osin, kun kyse on kuolinpesää koskevasta asiasta. Tällainen asia tutkitaan siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä vainajalla oli kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Toisaalta tämäkin säännös voi joutua pohdinnan eteen tilanteessa, jossa vainaja on tehnyt oikeuspaikkasopimuksen kyseissä asiassa.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 18 § sisältää säännökset toissijaisista oikeuspaikoista, jotka tulevat sovellettaviksi, jollei muutoin ole tuomioistuinta, jossa asia voitaisiin tutkia. Summaarisissa asioissa tulee joskus vastaan tilanteita, jolloin täytyy ottaa huomioon OK 10 luvun 18 §:n 1, 2 ja 9 momentit. Näissä säännöksissä annetaan merkitystä sille, missä vastaaja oleskelee tai, missä hänellä on ollut kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka (OK 10:18.1), millä alueella vastaajalla on ulosmittauskelpoista omaisuutta (OK 10:18.2) ja, missä kuolinpesän omaisuus tai pääosa omaisuudesta on (OK 10:18.9). OK 10:18.1 mainittu tilanne tulee toisinaan eteen summaaristen asioiden käsittelyssä, kun vastaajalla on turvakielto. Koska turvakiellon saaneen henkilön suoja edellyttää, ettei hänen olinpaikkaansa koskevia tietoja luovuteta edelleen, mutta toisaalta, koska kantajalla tulee olla oikeus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, voidaan saamista koskeva asia näissä tilanteissa käsitellä vastaajan viimeisen tiedossa olevan kotipaikan tuomioistuimessa¹¹⁴. Helsingin käräjäoikeuden kannalta merkitystä on edelleen OK 10 luvun 18 §:ssä olevalla maininnalla siitä, että asia, johon eivät sovellu 1 momentin toimivaltaperusteet, tutkitaan Helsingin käräjäoikeudessa.

Ratkaisevaa tuomioistuimen toimivallan määräytymisessä on asian vireilletulohetkellä vallitsevat olosuhteet. Tuomioistuin säilyttää siten toimivaltansa vaikka vireilletulon jälkeen olosuhteissa tapahtuisi muutoksia, jotka osoittaisivat jutun johonkin toiseen tuomioistuimeen.¹¹⁵ Tämä konkretisoituu jatkuvasti Helsingin käräjäoikeudessa summaaristen asioiden käsittelyssä, kun asioiden käsittelyn ruuhkaututtua on tavallista, että vastaaja on ehtinyt vireilletulon jälkeen muuttaa toiseen osoitteeseen eri paikkakunnalle. Näissä tilanteissa käsittelijän tulee tarkistaa, mikä vastaajan kotikunta on ollut asian vireilletulohetkellä. Mikäli kotikunta on ollut Helsinki, käsitellään asia normaalisti. Mikäli kotikunta on kuitenkin ollut jo vireilletulohetkellä jokin muu kuin Helsinki, tulee käsittelijän tarkistaa, onko kantaja ilmoittanut haastehakemuksessaan tuomioistuimen toimivallan perustuvan esimerkiksi oikeuspaikkasopimukseen. Mikäli tällaisesta ei ole mainintaa haastehakemuksessa, käsittelijä tiedustelee kantajalta, onko heillä asiaan oikeuspaikkalauseketta vai haluaako kantaja peruuttaa kanteensa tai käräjäoikeuden siirtävän asian toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

---

¹¹⁴ HE 70/2008 vp, 36-37.

¹¹⁵ Lappalainen 2012b, 294.

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22.1 §:n mukaan käräjäoikeuden on kantajan tai hakijan suostumuksella siirrettävä asia toimivaltaiseen tuomioistuimeen, mikäli käräjäoikeus katsoo, ettei se ole toimivaltainen tutkimaan asiaa. Käräjäoikeus saa kuitenkin jättää asian siirtämättä, mikäli toimivaltainen käräjäoikeus ei ole vaikeuksista selvitettävissä. Siirto ei siten edellytä kantajan pyyntöä, mutta asiaa ei kuitenkaan saa siirtää myöskään vastoin kantajan tahtoa. Tällaisessa ristiriitatilanteessa luontevaa on, että tuomioistuin vain jättää kanteen tutkimatta.¹¹⁶ Ongelmana asian siirtämisen suhteen on käräjäoikeudessa se, että summaarisia sähköisesti saapuneita W- ja E-asioita ei ole järkevää siirtää toimivaltaiseen tuomioistuimeen, koska se ei ole tarkoituksenmukaista johtuen siitä, että siirron jälkeen asiaa ei voida enää käsitellä sähköisessä muodossa. Tämä johtuu siitä, että asian siirtäminen ei toistaiseksi onnistu sähköisesti käräjäoikeuksien välillä. Asian vastaanottava käräjäoikeus joutuu käsittelemään tällaiset asiat S-asioiden tapaan manuaalisesti. W-asian siirrossa kantaja menettää kaikki sähköisen asiointipalvelun tuomat hyödyt. Tästä huolimatta myös W- ja E-asioiden kantajalla on oikeus saada asia halutessaan siirretyksi toimivaltaiseen tuomioistuimeen.¹¹⁷ Käräjäoikeudessa on arveltu, että kantajan tahto saada asia siirrettyä voi liittyä esimerkiksi tilanteeseen, jossa kantajan kanneoikeus on vanhentumassa. Tilanteessa kantajalle saattaisi aiheutua oikeudenmenetyks, mikäli hän joutuisi peruuttamaan asian, eikä tämän jälkeen ehtisi toimittaa haastehakemustaan toimivaltaiseen tuomioistuimeen ennen kanneoikeuden vanhentumista.

Oikeuspaikkasäännökset ovat hyvin kattavat ja niitä joudutaan summaaristen asioiden käsittelyssä soveltamaan jatkuvasti. Käsittelijän on tiedettävä ero ehdottomien ja tahdonvaltaisten oikeuspaikkasäännösten välillä ja osattava tarkistaa, että käräjäoikeus on toimivaltainen tuomioistuin kyseisessä asiassa. Helsingin käräjäoikeudessa menetellään siten, että heti asian käsittelyn alussa tarkistetaan alueellinen toimivalta väestötietojärjestelmän tai Patentti- ja rekisterihallituksen rekistereiden avulla. Toisinaan toimivaltakysymys tulee kuitenkin ratkaistavaksi vasta käsittelyn edetessä, kun vastaaja esimerkiksi riitauttaa oikeuspaikan. Summaaristen asioiden käsittelyssä toimivaltasäännösten tunteminen on siten ehdottoman tärkeää prosessin oikean kulun varmistamiseksi. Toisaalta säännösten moninaisuudesta johtuen ei ole myöskään ihme, että oikeuspaikkakysymys on jatkuva ongelmakohta summaarisissa haastehakemuksissa myös kantajien näkökulmasta katsottuna.

5 Sähköinen asiointi

Sähköisellä palvelulla eli verkkopalvelulla tarkoitetaan yleisesti ottaen verkkojen välityksellä jaettavia palveluja, jotka joko täydentävät tai korvaavat perinteisiä palveluja tai ne voivat

---

¹¹⁶ Lappalainen 2012b, 381.

¹¹⁷ Summaaristen asioiden käsikirja 2016, 12.

olla täysin uuden tyyppisiä palveluja. Sähköiset palvelut voivat olla hyötypalveluja, kuten asiointia koskevia palveluja tai viihtymis- ja elämyspalveluja. Nykypäivänä ihmisten toimintaympäristö on laajentunut yhä enemmän fyysisestä ympäristöstä verkkoihin.¹¹⁸

Sähköinen asiointi voidaan nähdä myös osana sähköistä hallintoa. Lainsäädännössä ei ole kuitenkaan erikseen määritelty sähköistä asiointia, sähköistä asiointipalvelua tai sähköistä palvelua¹¹⁹. Hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa on mainittu, että sähköisen palvelun yläkäsitettä ei sen johdosta ehdotettu käytettäväksi laissa, koska terminologinen jaottelu sähköiseen viestiin ja sähköiseen asiakirjaan kuvaa sähköisen palvelun termiä tarkemmin erityisesti viranomaisen velvoitteita. Lakiin haluttiin sisällyttää vain lain soveltamisen kannalta keskeisimmät käsitteet, joiksi hallituksen esityksessä nähtiin sähköinen tiedonsiirtomenetelmä, sähköinen viesti ja sähköinen asiakirja.¹²⁰

Sähköinen asiointi osana sähköistä hallintoa voidaan nähdä koostuvan sähköisistä asiointipalveluista, sähköisistä asianhallintajärjestelmistä, operatiivisista perus- ja taustajärjestelmistä, tietoverkoista sekä tietojärjestelmien ja palveluiden niin hallinnon ulkoisista kuin sisäisistä käyttäjistä. Sähköinen hallinto osana viranomaistoimintaa on puolestaan sellaista toimintaa, jossa hyödynnetään sähköisen hallinnon rakenneosia erilaisissa hallinnon prosesseissa. Sähköisen hallinnon kehittämisenä on selvä yhteys hallinnon tehokkuudelle asetettaviin vaatimuksiin, kun tätä tarkastellaan hallinnon sisäisen toiminnan näkökulmasta. Tehostamisvaatimuksen näkökulmasta sähköisten asiointipalveluiden tarkoituksena on saada aikaiseksi kustannussäästöjä tuottamalla hallinnon palveluita vähäisemmällä henkilöstöresursseilla. Sähköiset asiointipalvelut tehostavat osaltaan kuitenkin myös sen käyttäjän toimintaa tarjoamalla mahdollisuuden viranomaisessa asiointiin ajasta ja paikasta riippumatta.¹²¹

Sähköinen asiointi voidaan valtiovarainministeriön määritelmän mukaan nähdä hallintoasian sähköiseksi vireillepanoksi ja sen täydentämiseksi sekä käsittelyn ja päätöksen tiedoksi antamiseksi. Sähköiseen asiointiin liittyy myös sähköiset palvelut, jotka perustuvat sähköisten tiedonsiirtomenetelmien käyttöön. Tällaisilla menetelmillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi telekopiota, sähköpostia tai käyttöoikeutta sähköiseen tietojärjestelmään. Sähköinen palvelu kattaa kaikki viranomaisten tarjoamat sähköisten tiedonsiirtomenetelmien avulla tarjotut palvelut. Sähköisiä palveluja ovat tietopalvelut ja tiedottamispalvelut, asiakaspalautepalvelu ja

---

¹¹⁸ Sinkkonen - Nuutila - Törmä 2009, 25.

¹¹⁹ Voutilainen 2006, 4.

¹²⁰ HE 17/2002, 33-34.

¹²¹ Voutilainen 2009, 40-42, 48.

kansalaisten osallistumispalvelu, tiedonkeruupalvelu, vireillepanopalvelu eli yksisuuntainen sähköinen asiointipalvelu sekä vuorovaikutteinen sähköinen asiointipalvelu.¹²²

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu voidaan nähdä edellä mainitun jaottelun mukaisena vuorovaikutteisena sähköisenä asiointipalveluna. Tällaisessa palvelussa asiakas voi täyttää hakemuslomakkeita siten, että osa tiedoista täydentyvät lomakkeelle viranomaisen järjestelmistä. Asiakas voi myös seurata oman asiansa käsittelyn etenemistä, tarkastella viranomaisen järjestelmässä olevia omia tietojaan, saada päätöksen sähköisesti sekä kysyä viranomaiselta neuvoja sähköisen tiedonsiirtomenetelmän välityksellä¹²³. Oikeushallinnon sähköistä asiointipalvelua kuvataan yksityiskohtaisemmin seuraavassa luvussa.

Sähköiseen asiointiin ja sähköisiin palveluihin liittyy olennaisesti käyttäjän tunnistaminen sähköisesti. Sähköinen tunnistus tarkoittaa menetelmää, jolla yksilöidään esimerkiksi palvelun käyttäjä tietyksi väitetyksi henkilöksi luotettavalla tavalla. Olennaista tässä menettelyssä on, että tunnistaminen tapahtuu sähköisessä toimintaympäristössä ja tunnistus tapahtuu henkilön hallussa olevan tunnisteiden ja sen sisältämän sähköisen identiteetin avulla.¹²⁴

Etenkin viranomaisten tarjoamissa sähköisissä asiointipalveluissa henkilö tunnistetaan usein pankkitunnisteilla, joiden toiminta perustuu Suomen pankkiyhdistyksen TUPAS2-standardiin. Pankkitunnisteisiin perustuvassa menettelyssä tunnistus perustuu käyttäjän tiedossa olevaan käyttäjätunnukseen ja pysyvään salasanaan tai muuttuvaan tunnuslukuun pankin tunnistuspalvelussa. Käyttäjän on vielä hyväksyttävä tunnistetietojen siirto tunnistuspalvelusta valitsemaansa sähköiseen asiointipalveluun. Pankkitunnistukseen perustuvaa menetelmää pidetään vahvana tunnistusmenetelmänä sen perustuessa käyttäjän tiedossa olevaan käyttäjätunnukseen ja salasanaan lisättyä sillä, että käyttäjän hallussa on salasanakortti tai -lista. Muita sähköisen tunnistuksen menetelmiä ovat esimerkiksi HST-kansalaisvarmenne ja mobiilikansalaisvarmenne sekä biometriseen tunnistukseen perustuva menettely.¹²⁵

Myös valtiovarainministeriön alaisen valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän antamassa ohjeessa koskien tunnistamista julkishallinnon verkkopalveluissa on todettu, että luotamuksellisissa vuorovaikutteisissa sähköisissä asiointipalveluissa asiakkaan tunnistamisen on tapahduttava vahvan tunnistamisen menetelmällä. Vahvan tunnistamisen menetelmiä ovat

---

¹²² Voutilainen 2006, 4-5.

¹²³ Voutilainen 2009, 47.

¹²⁴ Voutilainen 2006, 243-244.

¹²⁵ Voutilainen 2006, 245-249.

ohjeen mukaan muun muassa verkkopankkitunnuksiin ja vaihtuviin salasanalistoihin perustuva TUPAS-tunnistus ja varmenteellinen sirukortti yhdistettynä salasanaan.¹²⁶

Sähköisen asiointipalvelun parhaan toiminnan varmistamiseksi palveluja kehitettäessä tulisi varmistua siitä, että palvelu ohjaa tai velvoittaa käyttäjää antamaan kaikki riittävät tiedot asian vireille panemiseksi¹²⁷. Tämä on omiaan säästämään aikaa ja vaivaa sekä käyttäjältä että viranomaiselta, kun hakemuksia ei jouduta enää täydennyttämään niin usein.

Sähköisellä asioinnilla on saavutettavissa monia hyötyjä perinteiseen asiointiin verrattuna. Asiakas joutuu punnitsemaan asiointin suhteen aina siihen liittyviä uhrauksia esimerkiksi asiointimatkan ja -ajan, asiointipaikan sijainnin ja tiedon etsimisen suhteen. Koetut hyödyt ovat yhdistelmä asiakkaan kokemista positiivisista ominaisuuksista liittyen esimerkiksi palveluun ja asiointikokemukseen. Lähtökohtaisena ajatuksena asiakkaalla on varmistaa toiminnastaan saatu maksimaalinen hyöty ja vastaavasti minimoida kustannukset sekä tehdyt uhraukset.¹²⁸

Sähköinen asiointi mielletään usein vaivattomaksi, kun se on mahdollista tietokoneen äärestä vuorokauden ympäri. Sähköinen asiointi mahdollistaa sen, että asiakas pystyy irtautumaan ajasta ja paikasta voidessaan valita itse asiointilleen sopivimman paikan ja hetken. Asiakkaan asioidessa sähköisesti jää hänen ainoaksi tehtäväkseen oikeastaan vain palvelun internet-sivun osoitteen muistaminen.¹²⁹

Sähköisessä asiointissa on pidettävä huoli siitä, että etenkin ongelmatilanteissa asiakkaalla on saatavissa myös henkilökohtaista palvelua. Tästä voidaan varmistua esimerkiksi käytössä olevalla palvelupuhelimella tai mahdollisuudella henkilökohtaiseen palveluun sähköpostin välityksellä.¹³⁰

Sähköisen asiointin suhteen yksi tärkein asia, josta viranomaisen tulee huolehtia, on tietoturvallisuus, joka voidaan nähdä tieto- ja verkkoyhteiskunnassa sähköisen viranomaistoiminnan ydinvaatimuksena ja perusedellytyksenä. Tietoturvalle ja tietoturvallisuudelle on olemassa useita määritelmiä, mutta niille kaikille yhteistä on viittaus tietoon liittyvien ominaisuuksien hallintaan ja tiedon laadun säilyttämiseen sekä tietojenkäsittelyn turvaamiseen. Huolehtimalla tietoturvallisuudesta sähköisten palveluiden käytössä, on mahdollista luoda luottamusta

---

¹²⁶ Valtiovarainministeriön vahtiohje 2006, 20, 28.

¹²⁷ Voutilainen 2006, 267.

¹²⁸ Kuusela - Rintamäki 2002, 14, 17, 29.

¹²⁹ Kuusela - Rintamäki 2002, 108, 113.

¹³⁰ Kuusela - Rintamäki 2002, 110.

hallinnon asiakkaisiin ja tätä kautta houkutella ja rohkaista uusia käyttäjiä sähköisille palveluille.¹³¹

Sähköisen asioinnin ja sähköisten palvelujen suhteen viranomaisen olisi aina hyvä selvittää, mitkä ovat ne keskeisimmät asiakasryhmät, jotka tulevat käyttämään viranomaisen sähköisiä palveluja¹³². Verkkopalvelu olisi myös syytä tehdä käyttäjakeskeisesti, koska sillä tavalla on mahdollista saavuttaa useita hyötyjä. Taloudellinen näkökohta eli raha on yksi hyvä syy tehdä palvelu käyttäjakeskeisesti, koska taloudellisia panostuksia kannattaa käyttää vain sellaiseen palveluun, jota käytetään. Mikäli palvelun ei koeta sopivan itselle, kyseistä palvelua tuskin myöskään käytetään. Käyttäjakeskeisyyteen panostamalla voidaan aikaansaada taloudellisten hyötyjen lisäksi hyötyjä myös muun muassa tehokkuutta ja laadukkuutta ajatellen. Käyttäjakeskeisessä suunnittelussa tulisikin kiinnittää huomiota muun muassa siihen, että palvelun navigointi on käyttäjälle selkeää ja tehokasta, palvelu on helppokäyttöinen, palvelussa on juuri ne toiminnot, joita sen käyttäjä tarvitsee ja, että palvelu opastaa käyttäjää sen verran kuin tarpeellista.¹³³

Huomiota sähköisen asioinnin ja sähköisten palvelujen suhteen pitää kiinnittää myös siihen, miten ja missä näistä sähköisistä palveluista tiedotetaan. Tiedottamiskanavat tulisi valita siten, että ne ovat mahdollisimman tehokkaat ja kohderyhmien kannalta sopivat.¹³⁴

5.1 Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu

Sähköinen asiointipalvelu on otettu käyttöön oikeushallinnon alalla kesällä 2011. Sähköisen asioinnin kehittämiseksi pyrittiin lisäämään palvelujen tuottamisen kustannustehokkuutta vähentämällä käynti- ja paperipohjaista käsittelyä sekä parantamaan asiakaspalvelua.¹³⁵ Sähköinen asiointipalvelu voidaan yleisesti ottaen määritellä asiakkaan näkymäksi viranomaisen palveluun tai palveluun liittyvään informaatioon, jota kautta asiakas saa käyttöönsä liittymän esimerkiksi asian vireillepanoon sähköisellä lomakkeella¹³⁶.

Oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun kautta lähetetty haastehakemus tulee vireille heti, kun se on lähetetty ja saapunut tuomioistuimen asianhallintajärjestelmään. Hakija voi seu-

---

¹³¹ Voutilainen 2006, 109-112.

¹³² Voutilainen 2006, 308.

¹³³ Sinkkonen - Nuutila - Törmä 2009, 28-29, 35-36.

¹³⁴ Voutilainen 2006, 308.

¹³⁵ Korhonen 2012, 361.

¹³⁶ Korhonen 2012, 358.

rata tämän jälkeen asiansa etenemistä sähköisesti. Hakija saa tiedon asian vaiheista sähköpostiinsa ja ratkaisu on saatavissa sähköisesti. Ratkaisusta ei siten lähtökohtaisesti lähetetä paperisena versiona oikeaksi todistettua jäljennöstä hakijalle. Tällainen jäljennös lähetetään hakijalle ainoastaan sitä erikseen pyydettyäessä.¹³⁷ Oikeushallinnon internet-sivut sekä asiointipalvelu toimivat sekä suomeksi että ruotsiksi, joten asiointipalvelun käyttäjä voi sisäänkirjautuessaan valita kumpaa virallista kieltä hän haluaa asioidessaan käyttää.

Sähköisen asioinnin prosessin vaiheet muodostuvat asian vireillepanosta, käsittelystä, ratkaisusta ja tiedoksiannosta. Sähköisen palvelun ominaisuuksia on, että asianosainen saa sähköisesti heti tiedon muun muassa asian käsittelijästä, asian vaiheesta sekä ratkaisusta.¹³⁸ Oikeushallinnon sähköisessä asiointipalvelussa käyttäjä voi niin valitessaan seurata asiansa etenemistä asiointiliittymän lisäksi sähköposti- ja tekstiviestitiedotteiden avulla.

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu perustuu tunnistautumiseen luonnollisen henkilön kohdalla verkkopankkitunnuksilla ja yritysten kohdalla oikeushallinnon yhteisötunnistautumisen kautta¹³⁹. Pankeilla verkkopankkitunnukset perustuvat pankista riippuen lähtökohtaisesti asiakasnumeroon ja vaihtuviin salasanoihin tai tunnuslukuihin, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa internetissä erilaisiin sähköisiin palveluihin. Yritysten yhteisötunnistautuminen tapahtuu sähköisessä asiointipalvelussa siten, että yrityksen tai yhteisön pääkäyttäjät luo ensin yhteisön yhteisötunnistuspalveluun ja samalla yritykselle tai yhteisölle käyttäjät kyseiseen palveluun¹⁴⁰.

Kun oikeushallinnon tavoitteena on saada yhä useammat ihmiset valitsemaan sähköisen asiointipalvelun käyttö, tulee varmistua siitä, että asiakkaan saama hyöty palvelun käytöstä on riittävä, jotta hän tekisi tämän valinnan. Hyödyn on oltava suurempi verrattuna asiointiin vaihtoehtoisella perinteisellä tavalla. Olennainen asia, johon pitäisi kiinnittää aivan ensin huomiota, on ihmisten tietoisuuden lisääminen mahdollisuudesta laatia haastehakemus käräjäoikeuteen internetissä sähköisen asiointipalvelun kautta. Tästä mahdollisuudesta ei tiedoteta tarpeeksi tällä hetkellä ja se on yksi tekijä, joka estää sähköisen asiointipalvelun käytön yleistymisen. Tarvittavat välineet asiointipalvelun käyttöön löytyvät nykyisin useimmilta ihmisiltä, joten olisi tärkeää informoida enemmän mahdollisuudesta käyttää asiointiin myös sähköistä asiointipalvelua. Vasta sitten, kun ihmisillä on riittävästi tietoa valittavissa olevista vaihtoehdoista, pystyvät he muodostamaan päätöksen sen suhteen, minkä vaihtoehdoista he valitsevat.

---

¹³⁷ Oikeuslaitos 2015, sähköinen asiointi.

¹³⁸ Oikeusministeriö 2014, sähköisen asioinnin kehittäminen oikeuslaitoksessa.

¹³⁹ Oikeushallinto 2010, asiointipalvelut.

¹⁴⁰ Oikeushallinto 2010, asiointipalvelut.

Jotta asiakas saataisiin valitsemaan sähköinen asiointipalvelu, eikä perinteistä tapaa, tulee huolehtia siitä, että asiakas myös kokee saavansa hyötyä ja jonkinlaista etua valitessaan sähköisen asiointikanavan. Käräjäoikeuksia ja oikeushallintoa yleisestikin kiinnostaa väistämättä heidän itsensä saama hyöty asiointipalvelun lisääntyneestä käytöstä, mutta tämä ei riitä tilanteen muuttamiseksi, mikäli asiakas ei itse koe saavansa palvelun valitsemisesta etua, eikä tällöin valitse asiointikanavaksi kyseistä palvelua.

Kustannuskysymys on viranomaisen lisäksi myös asiakkaan kannalta yksi tärkeä tekijä, jolla asiakas voidaan saada valitsemaan haluttu palvelu ohi vaihtoehtoisen palvelun. Raha on usein merkittävä tekijä tehdessä erilaisia valintoja, eikä hallinnon palvelutkaan ole poikkeus tästä. Oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun suhteen kustannuskysymys on varmasti yksi keino saada asiakas valitsemaan kyseinen palvelu, kun käräjäoikeuden perimä oikeudenkäyntimaksu on asiointipalvelun kautta toimitetuissa W-asioissa pienempi kuin S-asioissa, jotka toimitetaan esimerkiksi postitse tai sähköpostilla. Oikeushallinnon asiointipalveluun liittyviä hyötynäkökohtia käsitellään kattavammin myöhemmin luvussa 8.2.

Tavoitetilanne, johon hallinnossa tulisi pyrkiä, on täysin sähköinen ja automaattinen prosessi, jossa asioita tulee viranomaiselle käsiteltäväksi sähköisten asiointipalveluiden kautta sähköisessä muodossa ja asia myös etenisi automaattisesti viranomaisen prosesseissa. Ongelmaksi prosessin saamisessa tällaiseen täysin automaattiseen muotoon ovat kuitenkin tarkistusta vaativat asiat sekä edellytykset automaattiselle päätöksenteolle.¹⁴¹ Vaikka summaariset asiat ovat lähtökohtaisesti tietyllä tavalla yksinkertaisia massa-asioita, olisi niiden käsittely täysin automaattisesti ongelmallista, koska etenkin sähköisen asiointipalvelun kautta saapuneissa asioissa ilmenee hyvin paljon puutteita, joiden selvittäminen edellyttää käsittelijää.

5.2 Hallinnon sähköistä asiointia ohjaava lainsäädäntöperusta ja muut tekijät

Sähköisen hallinnon toteuttamiselle ja kehittämislle luo pohjan yhdistelmä lakeja, ohjeita, käytäntöjä sekä erilaisia suosituksia. Näiden lisäksi sähköisessä viranomaistoiminnassa on otettava väistämättä huomioon myös hyvän hallinnon takeet ja sitä ohjaavat periaatteet.¹⁴²

Tässä luvussa tarkoituksena on selvittää tarkemmin viranomaisten eli myös käräjäoikeuden sähköisen asiointin ja asiointipalvelujen taustalla vaikuttavaa lainsäädäntöä, joka ohjaa ja asettaa reunaehdot viranomaisten toiminnalle tältä osin. Sähköisessä asiointinissa on lainsäädännöllisesti monta eri puolta, jotka viranomaistoiminnassa joudutaan ottamaan huomioon sähköisiä palveluja suunniteltaessa, tarjottaessa ja käytettäessä. Jotta säädöksiin paneutuva

---

¹⁴¹ Voutilainen 2006, 77.

¹⁴² Voutilainen 2006, 311-312.

osuus olisi lukijalle mielekkäämpää, aiheen käsittely on jaoteltu siten, että ensin paneudutaan niihin lakeihin, jotka viranomaisten on huomioitava sähköiseen asiointiin ja sähköisiin palveluihin liittyvässä toiminnassaan. Tämän jälkeen kuvataan erikseen niitä laeista lähtöisin olevia periaatteita, jotka viranomaisten on otettava huomioon tässä toiminnassaan sekä tuodaan esille sellaisia muita tekijöitä, jotka ohjaavat viranomaisia sähköisen asioinnin suhteen.

5.2.1 Sähköistä asiointia ohjaava lainsäädäntö

Lähtökohdat sähköiselle asioinnille julkisen hallinnon alalla määrittelee laki sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa, jolla on sisällöllisesti paljon yhtäläisyyksiä hallintolain (434/2003) kanssa¹⁴³. Asiointilaki asettaa myös reunaehdot sähköisen asioinnin järjestelmille¹⁴⁴. Asiointilakiin ja muihin sähköistä asiointia koskeviin lakeihin perehdytään tarkemmin hieman jäljempänä pyrkien ottamaan huomioon ne lait ja pykälät, jotka ovat oleellisia nimenomaan tämän opinnäytetyön aiheen kannalta. Ensimmäinen tarkoitus nostaa esille asiointilakia koskevassa hallituksen esityksessä mainittuja opinnäytetyön kannalta oleellisia kohtia ja tämän jälkeen paneutua tarkemmin säädöskenttään, joka sähköisessä viranomaistoiminnassa tulee ottaa huomioon.

Hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa on yhdeksi tavoitteeksi ilmoitettu asiointin sujuvuuden, joutuisuuden ja tietoturvallisuuden edistäminen ja tätä kautta hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteutumisen edistäminen. Sähköisellä asiointilla on mahdollista poistaa osallistumisen ja vaikuttamisen esteitä sekä lisätä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Kyseessä on tarkoitettu olevan yleislaki, mistä johtuen siinä ei ole ollut tarkoitus säätää yksityiskohtaisemmin sähköisen asioinnin viranomais- tai hallinnonalakohtaisesta järjestämisestä, kuten määritellä, milloin viranomaistoiminnassa edellytetään asiakkaan vahvaa tunnistusta.¹⁴⁵

Hallituksen esityksen mukaan sähköisessä viranomaistoiminnassa tärkeää on sen järjestäminen asiakkaan kannalta helppokäyttöiseksi sekä välineneutraaliksi. Tästä johtuu, että laissa edellytettäisiin viranomaisten käyttävän teknisesti mahdollisimman yhteensopivia ja helppokäyttöisiä laitteistoja ja ohjelmistoja asiakkaan näkökulmasta katsottuna. Sähköisistä asiointipalveluista tulisi tehdä asiakkaan kannalta myös laadukkaita, helposti saatavilla olevia, joustavia, asiantuntevia sekä luotettavia. Edelleen huomiota tulisi kiinnittää sähköisten asiointipalvelujen käytön suhteen kansalaisten perusvalmiuksien, palvelupisteiden ja opastuksen tukemiseen. Hallituksen esityksessä on mainittu, että yksi tekijä, jolla sähköisen asioinnin käyttöä

---

¹⁴³ Korhonen 2012, 413.

¹⁴⁴ Oikeusministeriö 2014, sähköisen asioinnin kehittäminen oikeuslaitoksessa.

¹⁴⁵ HE 17/2002 vp, 21.

saataisiin yleistymään, on luoda käytettävyydeltään yksinkertaisia teknisiä ratkaisuja. Toinen tekijä, jolla on vaikutusta sähköisten asiointipalveluiden käytön yleistymiseen, on asiointipalveluiden tunnettuisuuden lisääminen. Tunnettuisuuden lisäämistä puoltaa se, että tutkimusten perusteella kansalaiset löytävät viranomaisten sivustot ja palvelut useimmiten sattumalta.¹⁴⁶

Hallituksen esityksessä on tuotu esille, että lain taloudellisten vaikutusten arvioiminen on hankalaa useasta erilaisesta syystä johtuen. Kustannussäästöä sähköisiä asiointipalveluja kehittämällä on nähty tapahtuvan lähinnä vähentyneinä tiedonkeruu- ja käsittelykustannuksina. Tämän kustannussäästön on katsottu tapahtuvan sekä viranomaisen että asiakkaan kohdalla. Sähköisen asioinnin lisääminen toisaalta myös kasvattaa tiettyjä kustannuksia esimerkiksi edellyttämällä aiempaa enemmän panostusta järjestelmien tietoturvallisuuden ja teknisen luotettavuuden takaamiseksi.¹⁴⁷

Hallituksen esityksen mukaan olennaisimpia yleislakeja, jotka tulee väistämättä ottaa huomioon kaikessa viranomaistoiminnassa ja siten myös viranomaisten sähköisessä asiointissa, ovat laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki, 621/1999), henkilötietolaki (523/1999), kielilaki (423/2003) sekä arkistolaki (831/1994)¹⁴⁸.

Sähköisessä asiointissa on otettava huomioon myös ne taustalla vaikuttavat perustuslain (731/1999) säännökset, jotka asettavat viranomaisille velvollisuuksia. Tällainen on esimerkiksi perustuslain 21 §, joka suo kansalaisille monenlaisia oikeusturvaodotuksia ja samalla velvoittaa viranomaisia järjestämään palvelunsa asianmukaisesti.¹⁴⁹ Perustuslain 21.1 §:ssä on säädetty siitä, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain 21.2 §:ssä on oikeusturvaan liittyen säädetty vielä, että käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Tällaisina yleislakeina, jotka turvaavat oikeusturvan ja hyvän hallinnon toteutumista voidaan pitää hallintolakia, asiointilakia, kielilakia, henkilötietolakia ja

---

¹⁴⁶ HE 17/2002 vp, 22, 25-26, 35.

¹⁴⁷ HE 17/2002 vp, 24-25.

¹⁴⁸ HE 17/2002 vp, 33.

¹⁴⁹ Korhonen 2012, 415.

julkisuuslakia ottaen huomioon, että joillekin hallinnon aloille on säädetty erikseen omia lain-tasoisia säännöksiä, joilla voidaan nähdä olevan yhteys oikeusturvan ja hyvän hallinnon toteuttamiseen¹⁵⁰.

Sähköisen asioinnin ja sen tietojenkäsittelyn suhteen voidaan huomioida myös perustuslain 12.2 §, jonka mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on myös oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Asiakirjahallinnosta ja sen järjestämisestä säädetään kattavasti laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja asetuksessa viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (1030/1999). Julkisuuslaissa määritelty hyvän tiedonhallintatavan käsite pitää kattavasti sisällään ne lainsäädännölliset vaatimukset, jotka viranomaisille on asetettu tietohallinnon suhteen¹⁵¹. Julkisuuslain 18 §:n mukaan viranomaisten tulee hyvän tiedonhallintavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia asiakirjojen ja tietojärjestelmien sekä niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muista tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä. Tässä tarkoituksessa viranomaisen tulee muun muassa pitää luetteloa käsiteltäviksi otetuista sekä ratkaistuista ja käsitellyistä asioista tai muutoin huolehtia siitä, että sen julkiset asiakirjat ovat vaivattomasti löydettävissä. Viranomaisen on myös muun muassa suunniteltava ja toteutettava asiakirja- ja tietohallintonsa samoin kuin ylläpitämänsä tietojärjestelmät ja tietojenkäsittelyt niin, että asiakirjojen julkisuus voidaan vaivattomasti toteuttaa ja, että asiakirjat ja tietojärjestelmät sekä niihin sisältyvät tiedot arkistoidaan tai hävitetään asianmukaisesti. Asiakirjat ja tietojärjestelmät sekä niihin sisältyvien tietojen suoja, eheys ja laatu on myös turvattava asianmukaisin menettelytavoin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Näin ollen myös sähköisen hallinnon järjestämisessä on otettava huomioon tietojen julkisuuden tai salassapitoon liittyvät säännökset ja kysymykset. Perustuslakiin ja julkisuuslakiin kirjattu julkisuusperiaate ja siitä johdetut vaatimukset sekä tietosuojaperiaatteiden asettamat vaatimukset joudutaan punnitsemaan tapauskohtaisesti joka kerta, kun tehdään informaation käsittelyä koskevia teknisiä ratkaisuja. Viranomaisten on huolehdittava suunniteltaessa viranomaisten tietojärjestelmiä ja sähköisiä asiointipalveluja siitä, että niiden sisältämät tiedot ovat lainmukaisesti luokiteltuja. Viranomaisten on myös pidettävä huoli siitä, että tietojen suojaamisesta ja toisaalta julkisten tietojen esteettömästä saatavuudesta huolehditaan lainvaatimusten mukaisesti.¹⁵²

---

¹⁵⁰ Voutilainen 2009, 43.

¹⁵¹ Voutilainen 2006, 11.

¹⁵² Voutilainen 2006, 45-46.

Perustuslain 10 § sisältää yksityiselämän suojaa koskevan perusoikeussäännöksen, johon sisältyy vaatimus henkilötietojen suojasta sekä vaatimus, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Koska sähköinen asiointi perustuu automaattiseen henkilötietojen käsittelyyn eriasteisissa tietoverkoissa, on tietosuojavaatimuksella entistäkin korostuneempi merkitys tällaisessa hallinnon toiminnassa. Huolehtimalla sähköisten palveluiden suhteen tietoturvasta, voidaan sitä kautta luoda edellytykset tietosuojan ja luottamuksellisen viestinnän suojan toteutumiseksi. Tietoturvaluottamisuuden laiminlyönti voi näkyä sähköisen asioinnin suhteen palvelun toimimisena hitaasti tai virheellisesti. Palvelu voi tällöin myös joutua helpommin esimerkiksi palveluhyökkäyksen kohteeksi.¹⁵³

Perustuslain 17 § on myös huomioitava viranomaisten sähköisessä asiointissa. Pykälässä on säännökset viranomaisissa käytettävästä kielestä. Perustuslain 17.2 § turvaa jokaisen oikeuden käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä. Julkisen vallan on pykälän mukaan myös huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Oikeudenkäymiskaari ja sen säännökset on myös otettava huomioon pohdittaessa hallinnon sähköiseen asiointiin vaikuttavaa lainsäädäntöä. Perustuslakiin ja kielilakiin viitaten OK 4 luvun 1.1 §:ssä on säädetty, että tuomioistuimen on asian käsittelykielenä käytettävä joko suomea tai ruotsia sekä annettava ratkaisunsa suomeksi tai ruotsiksi sen mukaan kuin kielilaissa säädetään. Myös hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa on kannanotto siitä, että sähköisessä asiointissa on huolehdittava viranomaisasiointin järjestämisestä molemmilla kansalliskielillä, jotta väestön tasa-arvoinen kohtelu pystytään turvata¹⁵⁴.

Perustuslain yhdenvertaisuussäännöksestä, joka sisältyy perustuslain 6 §:ään on johdettavissa se vaikutus sähköisten asiointipalvelujen järjestämiseen, että viranomaisten palveluja ei kuitenkaan voida tarjota pelkästään sähköisessä muodossa. Vaikka sähköisiä asiointipalveluja kannustetaan käyttämään yhä enemmän, tulee näiden palveluiden rinnalla tarjota mahdollisuus asian hoitamiseen esimerkiksi kirjeitse tai henkilökohtaisesti viranomaisessa.¹⁵⁵ Tämä

---

¹⁵³ Voutilainen 2006, 48, 115.

¹⁵⁴ HE 17/2002 vp, 26.

¹⁵⁵ Voutilainen 2006, 268.

vaatimus on huomioitu myös hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnassa painottamalla, että sähköisen asioinnin rinnalla tulee turvata perinteisten asioin-titapojen säilyttäminen ja kehittäminen¹⁵⁶.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvussa on yleiset säännökset riita-asian vireillepanosta, mutta asiointilaki sisältää säännökset juuri siitä tilanteesta, kun asia tulee sähköisesti vireille. Oikeu-denkäymiskaaren voi nähdä sisältävän yleislakina riita-asian oikeudenkäyntiä koskevat sään-nökset ja asiointilain täydentävän toisena yleislakina oikeudenkäymiskaarta siltä osin, kun ky-seessä on asia, jonka kantaja laittaa vireille sähköisesti.

Asiointilain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan muun muassa tuomioistuinasian sähköiseen vireil-lepanoon, käsittelyyn ja päätöksen tiedoksiantoon. Asiointilain 1 §:n mukaan lain tarkoituk-sena on lisätä asioinnin sujuvuutta ja joutuisuutta sekä tietoturvaluutta hallinnossa, tuo-mioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimeissä sekä ulosotossa. Laki asettaa viranomaisille ja näi-den asiakkaille oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita sähköisessä asioinnissa. Laki asettaa vi-ranomaisille velvoitteet sähköisten asiointipalvelujen järjestämiselle, viranomaisen saatavuuden turvaamiselle sekä viranomaisen yhteystiedoista ilmoittamiselle.

Lakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa on mainittu, että tietoturvaluuden lisää-minen on haluttu siitä syystä lisätä lain tavoitteisiin, koska tarkoitus on tukea oikealla tavalla hyvää ja tehokasta palvelua, viranomaisen toiminnan julkisuutta sekä asiakkaiden yksityisy-yden suojaa. Tietoturvaluutta ei ole kuitenkaan haluttu ylikorostaa, jottei siitä aiheudu lo-pulta hidastumista prosesseihin ja lisäkustannuksia sekä asiakkaiden kannustimien poisvientiä uuden asiointitavan käyttöönotossa.¹⁵⁷

Asiointilain 4 §:ssä määritellään sähköistä asiointia koskevat olennaisimmat käsitteet. Sähköi-sellä tiedonsiirtomenetelmällä tarkoitetaan ensinnäkin telekopiota tai telepalvelua, kuten sähköistä lomaketta tai käyttöoikeutta sähköiseen tietojärjestelmään, jossa tieto välittyy lan-gatonta siirtotietä tai kaapelia pitkin. Tällaiseksi ei kuitenkaan katsota puhelua. Sähköisellä viestillä tarkoitetaan sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä lähetettyä tarvittaessa kirjalliseen muotoon tallennettavaa informaatiota ja sähköisellä asiakirjalla puolestaan sähköistä viestiä, joka liittyy asian vireillepanoon, käsittelyyn tai päätöksen tiedoksiantoon. Asiointilakia koske-vassa hallituksen esityksessä on perusteltu sähköiseen tietojärjestelmään sisältyvän käyttöoi-keuden lisäämistä sähköisen tiedonsiirtomenetelmän käsitteeseen sillä, että lainkäyttö- ja

---

¹⁵⁶ HE 17/2002 vp, 29.

¹⁵⁷ HE 17/2002 vp, 28.

ulosottoasioissa asiointitapahtumat perustuivat tuolloin käytössä olevissa järjestelmissä hyvin pitkälti erilaisiin käyttöyhteyksiin¹⁵⁸.

Sähköisten palveluiden käytettävyydestä on säädetty asiointilain 5.3 §:ssä, joka ohjaa viranomaisia käyttämään asiakkaan kannalta teknisesti mahdollisimman yhteensopivia ja helppokäyttöisiä laitteistoja ja ohjelmistoja. Sama pykälä kehottaa viranomaisia edelleen varmistamaan riittävän tietoturvallisuuden asiointissa. Asiointilain 5.1 §:ään sisältyy se lähtökohta, että viranomaisen on tarjottava sähköisiä palveluitaan kaikille. Asiointilain 5 §:n mukaiseen viranomaisten järjestämisveloitteeseen liittyen hallituksen esityksessä on korostettu, että kyseinen velvoite on säädettävä suhteellisenä huomioiden viranomaisen käytettävissä olevat tiedolliset, taidolliset ja taloudelliset resurssit. Kyseistä veloitetta ei ole mahdollista säätää ehdottomaksi siitä syystä, että lain soveltamisala on laaja ja viranomaisten resurssit vaihtelevat.¹⁵⁹

Asiointilain 6 §:n mukaan viranomaisen tulee huolehtia siitä, että sen sähköiset tiedonsiirto- menetelmät ovat toimintakunnossa ja mahdollisuuksien mukaan käytettävissä muulloinkin kuin viraston aukioloaikana. Pykälän suhteen on hyvä kuitenkin huomioida, ettei laissa ole asetettu viranomaisille ehdotonta veloitetta pitää sähköisiä palveluita saatavilla ympäri vuorokauden. Viranomaisen on kuitenkin huolehdittava siitä, että sinä aikana, kun palvelun on luvattu olevan toiminnassa, viranomaisen omat laitteistot ja tietoliikenneyhteydet on pidettävä toimintakunnossa.¹⁶⁰ Nämä kohdat on tuotu esille myös asiointilakia koskevassa hallituksen esityksessä, jossa on myös mainittu, että sähköisen viranomaistoiminnan saavutettavuuden lähtökohtana on, että se järjestetään ajasta ja paikasta riippumatta¹⁶¹.

Asiointilain 9.1 §:ssä on säädetty siitä, että vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Saman pykälän toisessa momentissa on säädetty siitä, että kyseistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, mikäli asiakirjassa on tiedot lähettäjältä, eikä asiakirjan eheyttä tai alkuperäisyyttä ole aihetta epäillä. Asiamiehen ei myöskään tarvitse toimittaa valtakirjaa, mikäli viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta. Asiointilakia koskevassa hallituksen esityksessä on valtuutukseen liittyen nostettu esille, että

---

¹⁵⁸ HE 17/2002 vp, 33-34.

¹⁵⁹ HE 17/2002 vp, 34.

¹⁶⁰ Voutilainen 2006, 278-279.

¹⁶¹ HE 17/2002 vp, 36.

tämä säännös mahdollistaa muun muassa sen, että perintätoimistot voivat lähettää summaarisia haastehakemuksia käräjäoikeuksille sähköisinä viesteinä ilman, että heidän tarvitsee toimittaa samalla päämiehen antamaa valtakirjaa sähköisesti tai paperimuotoisena¹⁶².

Sähköinen viesti katsotaan asiointilain 10.1 §:n mukaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä. Asiointilain 10.2 §:ssä on säädetty, että sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jolloin se on lähetetty, mikäli lähettämisaikakohdasta voidaan esittää luotettava selvitys koskien tilanteita, joissa saapumisaikakohdasta ei ole selvyttä muun muassa viranomaisen käyttämässä sähköisessä tiedonsiirtomenetelmässä olleen viiväyksiä. Viranomaisen tehtävänä on vastata siitä, että heidän käyttämänsä tieto- ja viestintäjärjestelmänsä ovat toimivat, mikä tarkoittaa sitä, että niiden toimimattomuus tai virheet eivät voi pääsääntöisesti olla perusteena asiakkaan oikeudenmenetyksille tai palvelujen viivästykselle. Tällä on entistä enemmän merkitystä nykyisenä informaatiohallinnon aikakautena.¹⁶³

Asiointilain 12 §:ssä säädetään viranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa sähköisen asiakirjan vastaanottamisesta. Ilmoitus on tehtävä viipymättä lähettäjälle ja se voidaan toimittaa tietojärjestelmän välityksellä automaattisena kuittauksena tai muutoin. Se, että lähetetty viesti ei ehkä saavu ollenkaan perille ja toisaalta se, että sähköinen asiointi saattaa edellyttää myös taitoja, joita jokaisella käyttäjällä ei ole, saattavat johtaa toisinaan siihen, että viestin toimittaminen epäonnistuu. Asiointilain 12 §:n voidaan siten nähdä olevan tarpeellinen sähköisen asioinnin riskien vähentämiseksi.¹⁶⁴

Asiointilain 14 §:n mukaan viranomaisen voi teknisesti muokata sähköistä viestiä, jos se on tarpeen viestin saattamiseksi luettavaan, tallennettavaan tai arkistoitavaan muotoon. Sähköinen asiakirja, joka koskee asian vireillepanoa tai muuta käsittelyä ja on toimitettu erehdyksessä viranomaiselle, on viipymättä siirrettävä sille viranomaiselle, jolle asiakirja on osoitettu. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan toimittaneelle henkilölle. Siirtoa koskevat säännökset sisältyvät asiointilain 15 §:ään.

Asiointilain 20 § sisältää säännöksen siitä, että haastehakemus, haaste ja sähköisenä viestinä lähetettävä tuomioistuimen toimituskirja ja muu oikeudenkäyntiasiakirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Asiointilain 22.1 § antaa Arkistolaitokselle oikeuden antaa tarkempia ohjeita

---

¹⁶² HE 17/2002 vp, 40.

¹⁶³ Korhonen 2012, 421.

¹⁶⁴ Korhonen 2012, 422.

ja määräyksiä sähköisen asioinnin kirjaamisesta tai muusta rekisteröinnistä sekä arkistoinnista. Asiointilain 22.2 §:n mukaan valtiovarainministeriö antaa puolestaan ohjeita ja suosituksia sähköisen asioinnin yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden varmistamisesta sekä sähköisten asiointipalvelujen järjestämisestä. Keskittämällä ohjaus valtiovarainministeriölle on asiointilakia koskevan hallituksen esityksen mukaan haluttu turvata muun muassa asiointipalvelujen yhteensopivuutta, palveluiden tuottamisen taloudellisuutta ja palveluiden käyttämisen asiakaslähtöistä selkeyttä. Valtiovarainministeriön tehtävänä olisi siten toimivaltansa puitteissa antaa ohjeita ja suosituksia, joiden perusteella viranomaiset voivat järjestää sellaisia asiointipalveluja, joissa käytetään tai on mahdollisesti tarvetta käyttää varmennettua asiointia.¹⁶⁵

Hallintolaki voidaan nähdä hyvän hallinnon peruslakina, joka pitää sisällään säännökset hallintomenettelyn yleisistä menettelyvaatimuksista sekä vähimmäisvaatimukset hyvän hallinnon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁶⁶. Hallintolain 1 § kiteyttää lain tarkoituksen siten, että sen tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa, kuten myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Hallintolain 2 luku pitää sisällään säännökset hyvä hallinnon perusteista. Hallintolain 6 §:ssä on säännökset hallinnon oikeusperiaatteista sisältäen muun muassa tasapuolisuusvaatimuksen ja 7 § sisältää puolestaan säännökset palveluperiaatteesta ja palvelun asianmukaisuudesta. Hallintolain 8-10 §:issä on vielä säännökset neuvontaperiaatteesta (8 §), hyvän kielenkäytön vaatimuksesta (9 §) ja viranomaisten yhteistyöstä (10 §).

Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) säätää sähköisistä allekirjoituksista sekä niihin liittyvästä tunnistuspalveluiden ja laatuvarmenteiden tarjoamisesta. Tämän lain taustalla vaikuttaa sähköallekirjoitusdirektiivi eli Euroopan parlamentin ja neuvoston sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista annettu direktiivi (1999/93/EY). Hallinnon sähköiseen asiointiin ja sähköisesti tapahtuvaan asiointiin yleensäkin liittyy vahvasti sähköinen allekirjoitus, joka on mahdollista tehdä useaa eri menetelmää hyödyntäen¹⁶⁷. Sähköinen allekirjoitus ei kuitenkaan liity oikeushallinnon sähköiseen asiointipalveluun ja sen toimintaan, koska siellä käyttäjä tunnistetaan aiemmin mainituilla menetelmillä, eikä käyttö edellytä missään vaiheessa käyttäjältä sähköistä allekirjoitusta. Asiointilain 9 §:ssä on säädetty kuten edellä mainittu siitä, että vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja, jota ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, mikäli asiakirjassa on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

---

¹⁶⁵ HE 17/2002 vp, 47.

¹⁶⁶ Voutilainen 2006, 23.

¹⁶⁷ Voutilainen 2006, 271.

Sähköisessä asiointissa oma merkityksensä on myös verkkotunnusten hallinnoinnilla. Verkkotunnuslain (228/2003) tarkoituksena on parantaa suomalaisten verkkotunnusten saatavuutta ja turvata verkkotunnusten tasapuolinen saatavuus ja tätä kautta edistää tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista tietoverkossa.

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004) sisältää puolestaan säännökset, joiden tarkoituksena on turvata sähköisen viestinnän luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojan toteutuminen sekä edistää sähköisen viestinnän tietoturva ja monipuolisten sähköisen viestinnän palveluiden tasapainoista kehittymistä.¹⁶⁸

Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (Tietohallintolaki, 634/2011) antaa valtiovarainministeriölle ja muille ministeriöille toimivallan ohjata julkisen hallinnon tietohallintoa lain 4 §:n mukaisesti. Tietohallintolain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on tehostaa julkisen hallinnon toimintaa sekä parantaa julkisia palveluja ja niiden saatavuutta säätämällä julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämisestä ja varmistamisesta. Tietohallintolain 2 §:ssä on säädetty lain soveltamisalasta, johon pykälän mukaan kuuluvat myös tuomioistuimet.

Viitaten hallituksen esitykseen laiksi sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa on viranomaisten tietohallinnon sekä sähköisen asiointin suhteen otettava omalta osaltaan huomioon edellä mainittujen lakien lisäksi myös henkilötietolaki ja arkistolaki. Henkilötietolain osalta huomioitavaa on muun muassa 32 §, jossa on säädetty tietojen suojaamisesta vaatimalla muun muassa, että rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämiseltä, muuttamiselta tai luovuttamiselta. Arkistolain osalta esille voidaan puolestaan nostaa 12.1 §, jonka mukaan asiakirjoja on säilytettävä siten, että ne ovat turvassa tuhoutumiselta, vahingoittumiselta ja asiattomalta käytöltä. Viranomaisten sähköisessä asiointissa huomioon tulee edelleen ottaa myös valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010).

5.2.2 Sähköiseen asiointiin vaikuttavat periaatteet ja muut tekijät

Niin perustuslain ja hallintolain kuin asiointilainkin säädökset hyvästä hallinnosta ja siihen liittyvästä viranomaistoimintaa koskevasta käytettävyyksivaatimuksesta ohjaavat sähköistä asiointia vahvasti. Viranomaisten asiointipalvelut tulee järjestää asianmukaisesti ja nimenomaan sähköisten asiointipalvelujen kohdalla käytettävyyks nousee yhdeksi tärkeimmäksi kriteeriksi

---

¹⁶⁸ Korhonen 2012, 398-445.

tämän periaatteen toteutumisessa. Palvelun huono käytettävyys näkyy todennäköisesti suoraan viivästymisessä asian käsittelyssä. Käytettävyydellä voidaan näin ollen nähdä olevan suora yhteys hyvään hallintoon sekä lainsäädännöllinen perusta.¹⁶⁹

Käytettävyys terminä yhdistetään usein palvelun helppokäyttöisyyteen ja opittavuuteen. Palvelun hyvää käytettävyyttä on näiden lisäksi myös, että palvelu on käyttäjälle sopiva, tehokas rahana, resursseina ja aikana mitattuina sekä aikaansaa täydellisen ja tarkan lopputuloksen. Verkkopalvelusta on mahdollista saada käytettävyydeltään hyvä kiinnittämällä huomiota muun muassa siihen, että palvelun sisältö tehdään relevantiksi, sen kieli selkeäksi ja sisällön rakenne tukemaan päätösten tekoa. Sisällön tulisi siten olla helppo löytää, ymmärtää, lukea ja silmäillä. Verkkopalvelun toiminnot tulee puolestaan rakentaa käyttäjien tarvitsemiksi ja johdonmukaisiksi ja sitä kautta tehdä toiminnoista helppokäyttöiset. Palvelun ulkoasu tulisi rakentaa etenemään tehtävien järjestyksessä ja siten, että eri sisällöt on ryhmiteltyinä, jolloin ulkoasusta saadaan mahdollisimman selkeä ja sen tehtäviä tukeva.¹⁷⁰

Käytettävyys tarkoittaa siten lähinnä sitä, että tietojärjestelmä tai ohjelmisto sopii tiettyyn käyttötarkoitukseen ja, että sitä on helppo käyttää. Viranomaisten sähköisten asiointipalvelujen osalta viranomaisen täytyy huolehtia siitä, että kansalainen voi luottaa sähköisen palvelun toimintaan ja niihin toimintoihin, joita hän tekee siellä. Virheiden korjaantuminen asiointipalveluissa täytyy myös tapahtua helposti käyttäjän kannalta, jotta käyttäjä jatkaisi yhä palvelun käyttöä, eikä luopuisi siitä.¹⁷¹

Toinen asia, johon edellä mainittujen lakien eli perustuslain, hallintolain ja asiointilain valossa tulee kiinnittää erityisesti huomiota, on palveluiden saavutettavuus. Saavutettavuudella tarkoitetaan teknistä saatavuutta eli käytön esteettömyyttä teknologian näkökulmasta, alueellista saatavuutta eli käytön mahdollistamista eri alueilla käytössä olevien laajakaistayhteyksien nopeuksien mukaisesti sekä kielellistä saatavuutta eli sekä kansalliskielten että kognitiivisten vaikeuksien omaavien henkilöiden huomioimista. Sähköisten palveluiden saavutettavuus viittaa siihen, että niiden sisältö on kaikkien käyttäjäryhmien käytettävissä tasapuolisesti.¹⁷²

Saavutettavuuden suhteen tulee huolehtia siitä, että jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet palveluiden käyttöön ottamalla viranomaisen sähköisiä palveluja suunnitellessa huomioon eri ryhmien erityistarpeet, kuten ikä, terveydentila ja kieli. Kiinnittämällä huomiota saavutettavuusperiaatteeseen on mahdollista turvata osaltaan yksilön oikeutta tietoon, yhdenvertaiseen

---

¹⁶⁹ Voutilainen 2006, 183-185.

¹⁷⁰ Sinkkonen - Nuutila - Törmä 2009, 20-22.

¹⁷¹ Voutilainen 2009, 184-185.

¹⁷² Voutilainen 2009, 188-189.

kohteluun ja hyvään hallintoon. Julkisen sektorin sähköisten palveluiden saatavuuteen liittyvää ohjeistusta on annettu kansallisen tason ulkopuolella eEurope2002- Tietoyhteiskunta kaikille toimintasuunnitelmassa, joka on Suomessa otettu käyttöön JUHTAn eli julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunnan suosituksessa.¹⁷³

Käytettävyyden ja saavutettavuuden lisäksi hyvän sähköisen hallinnon peruselementtinä voidaan nähdä myös hyvä laatu, jonka sisältö on kuitenkin osin arvosidonnaista. Laadun minimitaso voidaan määritellä muun muassa siten, että, kun viranomaistoiminta on järjestetty ja se toimii sillä tavalla lainmukaisesti kuin lainsäädännössä asetettu hyvä ja kuin sen päämäärät edellyttävät, voidaan laadun katsoa toteutuneeksi. Laadun tarkka määrittely on kuitenkin siitä syystä hankalaa, että laatu on kiinni siitä, mistä näkökulmasta sitä katsoo. Osa laatuvaatimuksista tulee kuitenkin lainsäädännön tasolta, joten siltä osin kyseisiä säädöksiä ja niiden taustalla vaikuttavia periaatteita on noudatettava.¹⁷⁴

Yhdistämällä lainsäädäntöön sen nojalla annetut muut säännökset ja määräykset, hallinnonalakohtaiset suositukset ja ohjeet sekä kansainväliset ja kansalliset standardit ja suositukset saadaan määritellyksi hyvän sähköisen hallinnon lainsäädännölliset ja tapaoikeudelliset perusteet. Näitä perusteita noudattamalla viranomaisessa on mahdollista toteuttaa yksilön oikeutta hyvään ja laadukkaaseen hallintoon. Laatu voidaan nähdä useana erilaisena ominaisuutena riippuen siitä kenen näkökulmasta asiaa tarkastelee. Viranomaisen asiakkaan kannalta laadukkuus ilmenee erityisesti asiointipalveluiden toiminnassa, asioiden nopeassa ja virheettömässä käsittelyssä sekä selkein ohjeina ja päätöksinä. Yleisiä laatua kuvaavia tekijöitä ovat muun muassa tuloksellisuus, nopeus, tehokkuus, turvallisuus, luotettavuus sekä helppokäyttöisyys. Laatu vaikuttaa kokonaisvaltaisena periaatteena viranomaisten toimintaan ja tätä kautta myös sähköisen hallinnon rakenteeseen ja niiden kehittämiseen.¹⁷⁵

Hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa on tuotu juuri edellä mainittuja kohtia esille maininnassa, että sähköisten asiointipalveluiden kehittämisessä viranomaisten tulee kiinnittää huomiota palveluiden saatavuuteen, esteettömyyteen, kohtuuhintaisuuteen ja soveltavuuteen erilaisten käyttäjien tarpeisiin. Saatavuuteen liittyen hallituksen esityksessä on tarkennettu, että velvoite palveluiden saatavuuden turvaamisesta liittyy muun muassa tietoturvallisuusvelvoitteisiin sisältäen esimerkiksi etukäteissuojautumisen palvelunestohyökkäyksiin erilaisten valvontaohjelmistojen ja -laitteiden avulla, kuten myös huolehtimalla järjestelmien riittävästä tietoteknisestä suorituskyvystä. Palveluiden saatavuutta viranomaisen voi edistää myös esimerkiksi ajoittamalla järjestelmien huoltokatkot käyttäjien

---

¹⁷³ Voutilainen 2006, 192-202.

¹⁷⁴ Voutilainen 2006, 205.

¹⁷⁵ Voutilainen 2009, 147-148.

kannalta vähiten häiritsevään ajankohtaan eli sellaiseen ajankohtaan, jolloin järjestelmillä ei ole paljon käyttäjiä.¹⁷⁶

Tietoturvallisuuden periaate on myös yksi olennainen periaate, joka ohjaa viranomaisten toimintaa sähköisen asioinnin suhteen. Viranomaisille asetettu velvoite tietoturvallisuudesta huolehtimisen suhteen voidaan nähdä sähköisen viranomaistoiminnan perusedellytyksenä ja ydinvaatimuksena nykypäivän tieto- ja verkkoyhteiskunnassa, jossa viranomaistoiminta on hyvin riippuvaista erilaisten ohjelmistojen ja laitteiden toimivuudesta sekä niissä käsiteltävistä tiedoista. Tietoturvallisuuden periaate voidaan johtaa useista laeista, kuten perustuslaista, julkisuuslaista ja asiointilaista. Tietoturvallisuudesta huolehtimalla pystytään huolehtimaan asianmukaisesti viranomaisten operatiivisesta tietojenkäsittelyn toiminnasta, hallinnon asiakkaiden yksityisyyden suojasta ja tietosuojasta sekä julkisten tietojen vapaasta saannista. Tietoturvallisuudesta huolehtiminen voidaan nähdä ennakollisena suojautumisena mahdollisia tietoon ja tietojenkäsittelyyn kohdistuvia riskejä vastaan. Tietoturvallisuuden suhteen viranomaisen on toiminnassaan huolehdittava tietojenkäsittelytoimintojen, asiakirjajulkisuuden, salassapidon ja tietosuojan turvaamisesta.¹⁷⁷

Tietoturvallisuuden voidaan katsoa muodostuvan luottamuksellisuudesta, eheydestä ja aiemmin käsitellystä käytettävyydestä. Luottamuksellisuuteen sisältyy se, että tiedot, järjestelmät ja palvelut ovat vain niihin oikeutettujen saatavissa, kuten myös se, ettei niitä paljasteta luvatta tai muulla tavoin saateta sivullisten tietoon. Tietoturvallisuuden suhteen eheys viittaa viestin aitouteen ja kiistämättömyyteen sekä viestinnän osapuolten luotettavaan tunnistamiseen. Tietoturvallisuudessa on siten kyse näiden kolmen ominaisuuden ylläpitämisestä ja suojaamisesta. Tietoturvallisuuden voidaan nähdä olevan myös selkeä osa riskienhallintatoimintaa.¹⁷⁸

Yhteentoimivuuden periaate voidaan nähdä myös yhtenä keskeisenä periaatteena sähköisessä hallinnossa. Periaatteen päämääränä on tietojen tehokas ja joustava liikkuvuus tietojärjestelmästä toiseen. Viranomaisten sisäisiä operatiivisia tietojärjestelmiä integroidaan jatkuvasti tukemaan sähköisiä asiankäsittelyprosesseja, mikä on lisännyt eri tietojärjestelmien, ohjelmistojen ja laitteistojen yhteentoimivuudelle asetettuja vaatimuksia. Tietojärjestelmien ja organisaatioiden yhteentoimivuuden merkitys on vain kasvanut, kun julkinen hallinto verkot-

---

¹⁷⁶ HE 17/2002, 35-36.

¹⁷⁷ Voutilainen 2009, 196-205.

¹⁷⁸ Korhonen 2012, 438.

tuu eri viranomaisten välillä kansallisella tasolla ja myös eri maiden viranomaisten välillä. Yhteentoimivuus onkin nostettu yhdeksi tärkeäksi tavoiteperiaatteeksi niin kansallisella kuin eurooppalaisella tasolla.¹⁷⁹

Todennettavuuden ja läpinäkyvyyden periaatteet ohjaavat myös sähköistä hallintoa. Todennettavuus liittyy tietojärjestelmien toiminnan laadunvarmistamiseen jotakin kriteeristöä varten, joka voi muodostua esimerkiksi viranomaisen laatimista vaatimusmäärittelyistä sekä lain-säädännön asettamista tavoitteista. Laadunvarmistus voidaan toteuttaa erilaisin menetelmin. Läpinäkyvyys on osa julkisuusperiaatetta ja yksilön oikeusturvan toteuttamista, joten viranomaisten tietojärjestelmien läpinäkyvyys hoitaa myös tätä tehtävää osaltaan. Läpinäkyvyys viittaa niihin menettelyihin, joilla ulkopuolinen voi todeta viranomaisen harjoittaman tietojenkäsittelyn olevan asianmukaista ja lainmukaista. Olennaista on, että tietojärjestelmien toiminta dokumentoidaan siten, että niiden toiminnallisuksien lainmukaisuuden ja asianmukaisuuden todentaminen, myös jälkikäteen, onnistuu helposti ja kohtuuttomitta kustannuksilla.¹⁸⁰

Sähköisen hallinnon toimintaa ohjaavina informaatio- ja viestintäteknologian (ICT) mukaisina oikeusperiaatteina voidaan kootusti sanoa olevan käytettävyyden ja saavutettavuuden periaatteet, tietoturvallisuuden periaate, yhteentoimivuuden periaate sekä todennettavuuden ja läpinäkyvyyden periaatteet. Eri oikeudenaloilta on johdettavissa myös muita sellaisia oikeusperiaatteita, jotka vaikuttavat sähköisen hallinnon rakenneosien kehittämiseen ja tätä kautta ICT-oikeudelliseen sääntelyyn julkisessa hallinnossa. Yksi näistä on julkisuusperiaate, joka on keskeisin julkisen hallinnon toimintaan vaikuttava hallinto-oikeudellinen ja informaatio-oikeudellinen periaate. Eri laeista lähtöisin olevat tietosuojaperiaatteet sekä yleiset viestinnän periaatteet kuten vuorovaikutteisuus, luotettavuus, tasapuolisuus ja oikea-aikaisuus ohjaavat myös osaltaan viranomaisten sähköistä toimintaa. Viestinnän suhteen viranomaisen on tässä toiminnassaan huomioitava myös informointiperiaate, joka sekkin on lähtöisin useasta eri laista.¹⁸¹

Tietohallintolain antaman tehtävän hoitamiseen liittyen valtiovarainministeriössä toimii JulkICT-toiminto, jonka tehtävänä on vastata julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisestä ohjauksesta. Tässä tehtävässä valtiovarainministeriön tukena ja julkisen hallinnon viranomaisten yhteistyöelimenä toimii JUHTA eli julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta. TIETOKEKO

---

¹⁷⁹ Voutilainen 2009, 207-213.

¹⁸⁰ Voutilainen 2009, 223-224, 238.

¹⁸¹ Voutilainen 2009, 161-173.

eli Tietohallinnon kehittämis- ja koordinaatioryhmä sekä VAHTI eli valtionhallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden johtoryhmä on asetettu valtion IT-toiminnan yhteistyötä varten.¹⁸²

JUHTAn tavoitteena on edistää julkisten palveluiden saatavuutta, tehokkuutta ja laatua sekä tukea julkisen hallinnon tietohallinnon strategista ohjaamista ja koordinoitua¹⁸³. JUHTAn tehtävänä on muun muassa yhteensovittaa valtionhallinnon ja kunnallishallinnon sähköisten asiointipalveluiden kehittämistä. Tämän yhtenäistämistehtävän keskeisenä välineenä JUHTAn käytössä on standardointi ja siihen perustuva julkisen hallinnon suositukset (JHS)- järjestelmä.¹⁸⁴

TIETOKEKOn tavoitteena on muun muassa valtion tietohallinnon yhteistyön ja päätöksenteon tehostaminen, yhteisten menettelyjen ja palveluiden käyttöönoton koordinoitua sekä yhteisten ohjelmien ja projektien seuranta ja koordinoitua. VAHTIn tavoitteena on puolestaan parantaa valtionhallinnon toimintojen luotettavuutta, jatkuvuutta, laatua ja riskienhallintaa kehittämällä tieto- ja kyberturvallisuutta. VAHTIn tavoitteena tehtävässään on myös edistää tieto- ja kyberturvallisuuden sekä ICT-varautumisen saattamista kiinteäksi osaksi hallinnon toimintaa, johtamista ja tulosoajasta sekä tietojärjestelmien, tietoverkkojen ja ICT-palveluiden kehittämistä, ylläpitoa ja käyttöä.¹⁸⁵ VAHTIn tehtävänä on käsitellä muun muassa valtionhallinnon tietoturvaluutta koskevat määräykset, ohjeet, suositukset, tavoitteet sekä muut tietoturvaluuden linjaukset¹⁸⁶.

Vaikutusta sähköisen hallinnon ohjaukseen on myös oikeusministeriöllä ja sen alaisuuteen kuuluvilla tietosuojavaltuutetulla ja tietosuojalautakunnalla. Tietosuojavaltuutetulla on suuri merkitys sähköisten asiointipalveluiden henkilötietojen käsittelyn ohjeistajana.¹⁸⁷ Laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta (389/1994) määrittelee lain 2 §:ssä tietosuojalautakunnan tehtäviksi käsitellä ja ratkaista asiat, jotka henkilötietolain mukaan kuuluvat sen päätettäviksi sekä seurata henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita. Lain 5 §:ssä tietosuojavaltuutetun tehtäviksi on määritelty muun muassa käsitellä ja ratkaista henkilötietojen ja luottotietojen käsittelyä koskevat asiat siten kuin henkilötietolaissa ja luottotietolaissa säädetään, seurata henkilötietojen ja luottotietojen käsittelyn yleistä kehitystä ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan

---

¹⁸² Valtiovarainministeriö, tietohallinnon ohjaus.

¹⁸³ Valtiovarainministeriö, tietohallinnon ohjaus.

¹⁸⁴ Voutilainen 2006, 16.

¹⁸⁵ Valtiovarainministeriö, tietohallinnon ohjaus.

¹⁸⁶ Voutilainen 2006, 15.

¹⁸⁷ Voutilainen 2006, 11, 17.

aloitteita sekä huolehtia toimialaansa kuuluvasta tiedotustoiminnasta. Sähköisen asioinnin kehittämisessä vaikutusta on myös muun muassa Arkistolaitoksella, Viestintävirastolla sekä Suomen standardisoimisliitolla¹⁸⁸.

Yhteenvetona viranomaisten sähköiseen asiointiin liittyvästä sääntelystä voidaan todeta sen ulottuvan useaan eri oikeudenalaan sisältäen kirjoitettuja normeja sekä oikeusperiaatteita, jotka ohjaavat viranomaisten toimintaa sähköisen asioinnin suhteen. Sääntelykenttä on siten hyvin monipuolinen ulottuen ICT-oikeudellisen kentän suhteen hallinto-oikeuden oikeudenalan normeista ja hallinto-oikeudellisista periaatteista, informaatio-oikeuden oikeudenalan normeista ja periaatteista aina informaatio- ja viestintäteknologia- eli ICT-oikeuteen oikeusperiaatteineen¹⁸⁹. Viranomaistoiminnassa sähköisen asioinnin suhteen olennaisin laki on asiointilaki, joka asettaa ne reunaehdot sähköiselle asiointille, jotka viranomaisten tulee ottaa huomioon tällaisessa toiminnassaan. Perustuslain säännökset on kuitenkin otettava jatkuvasti ja automaattisesti huomioon kaikessa viranomaistoiminnassa. Tästä johtuen myös viranomaisten sähköistä asiointia koskevan toiminnan taustalla vaikuttavat väistämättä perustuslaista lähtevät huomioon otettavat säännökset. Näiden lisäksi viranomaisten tulee huomioida kuitenkin myös muut tarkentavat lait, joita on käsitelty aiemmin sekä kansalliselta ja kansainväliseltä tasolta tulevat suositukset ja ohjeistukset.

Sähköisen asioinnin ollessa edelleen hyvin ajankohtainen aihe olisi tässä opinnäytetyössä vaikeaa saada tuotua kaikki asiaa koskevat lait, asetukset, hankkeet, selvitykset ja raportit yksityiskohtaisesti esille, koska vaikuttaa siltä, että niitä käynnistetään ja niitä ilmestyy jatkuvasti lisää. Tästä syystä opinnäytetyössä onkin tuotu tarkemmin esille lakien ja asetusten osalta vain ne olennaisimmat sekä hankkeiden ja selvitysten osalta vain muutamia opinnäytetyön kannalta olennaisimpia. Tämä selvitys riitti kuitenkin jo osaltaan osoittamaan niiden runsauden ja monipuolisuuden.

6 Tulevaisuudennäkymät

Summaaristen asioiden osalta odotettavissa on muutoksia niiden käsittelyn mahdollisesti keskittyessä tiettyihin käräjäoikeuksiin. Kun tavoitteena on saada aikaan kustannussäästöjä ja tehokkaampaa käsittelyä, on välttämättä kiinnitettävä huomiota koko sähköiseen asiointiin mukaan lukien sähköiseen asiointipalveluun ja sen toimivuuteen. Sähköinen asiointi ja sen lisäämisen ja sujuvan toiminnan merkitys viranomaisten prosessien tehostamisessa sekä kustannussäästöjen hankkimisessa onkin tuotu esille yhtenä tärkeänä osana julkisen hallinnon toi-

---

¹⁸⁸ Korhonen 2012, 428.

¹⁸⁹ Voutilainen 2009, 235-236.

minnan kehittämistä eri hankkeiden, toimenpideohjelmien ja selvitysten yhteydessä. Seuraavaksi esille tuodaan muutamia oleellisia uudistamis- ja kehittämishankkeita, joilla voi nähdä olevan selvää vaikutusta niin summaaristen asioiden käsittelyyn kuin sähköisen asioinnin järjestämiseen ja sen kehittämiseen tulevaisuudessa.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013-2025 on oikeusministeriön alaisuudessa vuonna 2013 annettu lausunto koskien oikeusturvaa sisältäen sekä horisontaalisia että sektoreita koskevia toimenpiteitä. Lausunnon laatinut neuvottelukunta on tarkastellut ohjelmassa sekä asetettuja säästövaatimuksia että oikeudenhoitoon kohdistuvia kustannuspaineita. Neuvottelukunnan laatimien ehdotusten tavoitteena on edistää välittömästi tai välillisesti oikeusturvaa ja tuottaa taloustilanteen edellyttämiä säästöjä.¹⁹⁰

Uudistamisohjelmassa on tuotu esille, että valtiontalouden ankarat näkymät, oikeudenhoidossa tapahtuva voimakas eläköityminen sekä väestö- ja elinkeinorakenteen muutos vaikuttavat siihen, että perus- ja ihmisoikeuksien edellyttämä oikeusturva on tuotettava nykyistä vähemmällä kokonaiskustannuksilla. Menoja on tehokkainta vähentää supistamalla henkilöstöä, mikä onnistuisi muun muassa sillä, että oikeuslaitoksen rakenneuudistuksilla pystyttäisiin vähentämään hallintoon sitoutuvaa työvoimaa. Oikeudenhoidon laadun turvaamiseen tulee kohdistumaan myös merkittäviä toiminnallisia menopaineita liittyen muun muassa sähköisen oikeudenhoidon ja tuomioistuinhallinnon kehittämiseen.¹⁹¹

Uudistamisohjelmassa asetettuun tavoitetilaan vuonna 2025 kuuluu muun muassa, että kielelliset oikeudet toteutuvat oikeudenhoidossa, käsittelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan sekä tietohallinto ja -tekniikka palvelevat oikeudenhoidon perustavoitteiden saavuttamista. Tuomioistuinten osalta tavoitetilaan vuonna 2025 sisältyy, että tuomioistuinten määrää on olennaisesti vähennetty tavoitteena taata muun muassa tehokkaat työtavat. Myös vähentämällä rutiininomaisia ja pienempiä oikeusturvariskejä sisältävien asioiden käsittelyä tuomioistuimissa, olisi mahdollista nopeuttaa erityisesti oikeusturvan suhteen vaativampien asioiden käsittelyä.¹⁹²

Horisontaalisten ehdotusten yhtenä tavoitteena on parantaa oikeusturvaa muun muassa lisäämällä erilaisin sähköisin menetelmin asioinnin sujuvuutta helpottamalla asioiden vireillepanoa ja toisaalta lyhentämällä odotusaikoja. Uudistamisohjelman yksi keskeinen tavoite on lisätä ICT:n, sähköisen asioinnin ja sähköisten prosessien hyödyntämistä kaikessa toiminnassa. Tällä

---

¹⁹⁰ Oikeusministeriön julkaisu 2013, 5.

¹⁹¹ Oikeusministeriön julkaisu 2013, 11-12.

¹⁹² Oikeusministeriön julkaisu 2013, 13-14, 20.

tavoin pystyttäisiin vähentämään myös vireilletuloon liittyvää henkilötyötä. Sähköisen käsittelyketjun etuna nähdään, että se vähentää paperiaineiston hallinnointiin liittyvää henkilötyötä sekä parantaa tietojen oikeellisuutta. Uudistamisohjelmassa on kuitenkin huomautettu, että pelkästään tietojärjestelmillä ei voida saavuttaa tehostamishyötyjä, vaan toiminnan kehittäminen vaatii tietojärjestelmien ja itse toiminnan kehittämistä samanaikaisesti.¹⁹³

Summaaristen asioiden suhteen uudistamisohjelmassa on ehdotettu joko niiden siirtämistä ulosottoviranomaiselle tai keskittämistä enintään kolmeen käräjäoikeuteen. Summaaristen prosessia on myös ehdotettu muutettavaksi siten, että velkoja voisi yhdellä sähköisellä haastehakemuksella hakea sekä ulosottoperustetta että sen täytäntöönpanoa. Uudistamisessa tulee kuitenkin huomioida kustannusvaikutukset, oikeusturvanäkökohdat sekä mahdollisuudet tietotekniikan käyttöön ja sen kehittämiseen. Summaaristen asioiden keskittämisen säästövaikutuksen on arvioitu olevan merkittävä.¹⁹⁴

Oikeusministeriössä on vireillä myös kehittämishanke koskien syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallintaa eli AIPA-hanke. AIPA-hankkeen tavoitteena on kehittää syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten työskentelyä ja luoda niille yhtenäinen järjestelmä, jossa syyttäjänvirastot ja yleiset tuomioistuimet käsittelevät sähköisesti kaikki lainkäyttöasioita koskevat toimintonsa. Tämän järjestelmän on tarkoitus kattaa asian käsittelyn kaikki vaiheet aina vireilletulosta arkistointiin saakka. Hanke tulee vaikuttamaan siihen, että työtehtävät muuttuvat sähköiseen työskentelytapaan, jolloin asiakkaiden asiointikin voi heidän niin halutessaan tapahtua sähköisesti.¹⁹⁵

Oikeusministeriön oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa on myös tuotu AIPA-hanke esille yhtenä teknisenä keventämiskeinona. AIPA-hankkeen mukainen järjestelmä on tarkoitus rakentaa siten, että asiakirjat ovat aineistopankissa, josta ne ovat prosessin eri vaiheissa saatavilla. Asiakirjojen sähköisellä käsittelyllä on mahdollista minimoida rutiinityötä, joka vaatii aikaa sekä lyhentää oikeudenkäyntien kokonaisekstoja. AIPA-hankkeen tavoitteisiin kuuluu myös ylipäänsä toimintatapojen kehittäminen asioiden käsittelyssä, tietojen siirron tehostaminen ja nopeuttaminen sekä asioiden käsittelyn ja tuottavuuden tehostaminen. AIPA-hankkeen säästövaikutuksen on arvioitu olevan myös merkittävä.¹⁹⁶

---

¹⁹³ Oikeusministeriön julkaisu 2013, 16-19.

¹⁹⁴ Oikeusministeriön julkaisu 2013, 28.

¹⁹⁵ Oikeusministeriö 2015, syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke (AIPA).

¹⁹⁶ Oikeusministeriön julkaisu 2013, 39.

Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma (SADe-ohjelma), joka käynnistettiin vuonna 2009 ja päättyi vuoden 2015 lopussa, on toiminut digitalisaation vauhdittajana ollen ensimmäinen valtakunnallinen, keskitetysti rahoitettu ja koordinoitu valtion ja kuntien yhteinen sähköisten palveluiden kehittämisohjelma julkisessa hallinnossa. SADe-ohjelman myötä valmistettiin usean toimijan välisenä yhteistyönä 42 palvelua, vahvistettiin sähköisten palveluiden, toiminnan uudistamisen ja demokratian merkitystä julkishallinnossa, kasvatettiin osaamista ja luotiin poikkihallinnollisia yhteistyöverkostoja. SADe-ohjelma tehtiin yhteistyössä vuonna 2014 käynnistetyn Kansallisen palveluarkkitehtuuriohjelman (KaPA) kanssa. KaPA tuottaa sen sähköisen infrastruktuurin, joka mahdollistaa SADe-palveluiden ylläpidon ja jatkokehityksen elinkaaren. KaPA myös kokoaa palvelut näkyviin yhden luukun periaatteen mukaisesti.¹⁹⁷

SADe-ohjelman tavoitteena oli sellaisten sähköisten palvelukokonaisuuksien luominen kansalaisten, yritysten ja viranomaisten käyttöön, jotka vahvistaisivat julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja laatua ollen sekä asiakaslähtöisiä että yhteentoimivia. Asiakkaan näkökulmasta tavoitteena oli saavuttaa aiempaa sujuvampi ja helpompi asiointi sekä kokonaan uusia osallistumisen ja vuorovaikutuksen muotoja. Kokemusten ja asiakaspalautteiden perusteella näissä tavoitteissa myös onnistuttiin. Kustannustehokkuuden odotetaan näkyvän selkeimmin tulevaisuudessa yhteisten ratkaisujen käytön myötä. SADe-ohjelman vaikuttavuutta tulee kuitenkin tutkia ja seurata myös ohjelman päätyttyä. SADe-ohjelman palveluissa on huomioitu myös muun muassa molemmat kansalliskielet, varmistettu mahdollisimman hyvä tietoturva ja -suoja sekä huolehdittu esteettömydestä. SADe-ohjelma toteutti omalta osaltaan myös hallituksen tavoitetta digitaalisesta Suomesta prosessien ja palvelutoiminnan uudistamisen kautta.¹⁹⁸

SADe-ohjelman yhteydessä mainitulla Kansallisella palveluarkkitehtuuriohjelmalla KaPA:lla on myös vaikutusta sähköisen asioinnin ja siten myös oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun kehitykseen tulevaisuudessa. KaPA-ohjelmassa, jonka toimikausi on 2014-2017, on tarkoituksena luoda digitaalisten palveluiden kehittämisen pohjaksi infrastruktuuria lähinnä julkisen hallinnon, mutta osin myös yritysten käyttöön. KaPA:n tavoitteena on muun muassa parantaa julkisten palveluiden saatavuutta ja laatua sekä toteuttaa ratkaisut kustannustehokkaammin. Palvelunäkymien tavoitteena on antaa kansalaisille ja yrityksille paremmat mahdollisuudet tarkastella omia tietojaan. Ohjelmaan liittyen ollaan parhaillaan valmistelemaan lakia hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista, jonka olisi määrä tulla voimaan kesällä 2016.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Valtiovarainministeriö, SADe-ohjelma digitalisaation vauhdittajana.

¹⁹⁸ Valtiovarainministeriö, SADe-ohjelma digitalisaation vauhdittajana.

¹⁹⁹ Valtiovarainministeriön kirje 2015, 1.

KaPA:n ohjelmaan kuuluu useampia hankkeita, joita ovat muun muassa kansalaisille ja yrittäjille suunnattu uusi palvelunäkymä, joka kokoaisi yhteen sähköiset asiointipalvelut ja käyttäjän tiedot eri rekistereistä sekä uusi kansalaisten vahvaan sähköiseen tunnistamiseen perustuva ratkaisu, joka korvaisi nykyiset Vetuma ja tunnistus.fi-palvelut. Nykyisin käytössä olevat tunnistamisen palvelut on tavoitteena lopettaa vuoden 2017 loppuun mennessä. Kun vahvan tunnistamisen hallinta on tarkoitettu antaa keskitetysti Väestörekisterikeskuksen tehtäväksi, tulee siitä aiheutumaan kustannussäästöjä organisaatioille niin tunnistamistapahtumamaksujen kuin sopimushallintaan käytetyn työajan osalta.²⁰⁰

Nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa digitalisaatiolla, kokeilulla ja normien purkamisella on merkittävä asema, mihin liittyen valtiovarainministeriö antoi valtiokonttorille 30.6.2015 tehtäväksi toteuttaa virastotasolle menevän selvityksen digitalisaatiosta ja virastojen tuottavuuspotentiaalista. Hallitusohjelmassa on painotettu kokonaisvaltaista muutosta valtionhallintoon ja koko julkiseen hallintoon, joka olisi seurausta mittavasta toimintatapojen uudistuksesta. Saamassaan tehtävässä valtiokonttori on antanut selvityksen siitä, millä konkreettisilla toimintatapojen uudistuksilla, prosessien digitalisoinnilla ja velvoitteiden muutoksilla olisi mahdollista parantaa valtion virastojen ja laitosten tuottavuutta sekä vaikuttavuutta.²⁰¹

Selvityksessä on painotettu sitä, että olennainen muutos, joka tulisi saada aikaiseksi, on digitaalisten palveluiden ja toimintatapojen tekeminen ensisijaiseksi ja oletusarvoiseksi sen sijaan, että ne ovat vain lisä perinteisille palveluille ja toimintatavoille. Tämä muutos tulee kuitenkin vaatimaan muutoksia myös lainsäädännölliseen perinteeseen. Palveluiden kehittämisessä on myös huomioitava, että sen on tapahduttava ennen kaikkea kansalaisten ja palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Palveluiden saatavuus on varmistettava huolehtimalla, että ne ovat saatavilla paikasta ja teknologiasta riippumatta.²⁰²

Yhtenä valtiokonttorin kehitysehdotuksen kohteena on palveluketjujen luominen selkeämiksi siten, että toimintaprosessit määritellään uudelleen sillä tavalla, että ne näkyvät asiakkaille selkeinä palveluketjuina tai yhden tapahtuman aiheuttamina palveluryppäinä. Tähän liittyen on selvitettävä, miten palveluita olisi mahdollista kehittää ja toimintaa sujuvoittaa hyväksikäyttäen uusia teknologioita. Toinen kehitysehdotus liittyy siihen, että olemassa oleva tieto tulee saattaa sähköiseen muotoon siten, että se on sekä palvelun käyttäjien että tuottajien hyödynnettävissä.²⁰³

---

²⁰⁰ Valtiovarainministeriön kirje 2015, 1-2.

²⁰¹ Valtiokonttorin selvitys 2015, 10, 16.

²⁰² Valtiokonttorin selvitys 2015, 16.

²⁰³ Valtiokonttorin selvitys 2015, 20, 35.

Kolmannessa kehitysehdotuksessa on tuotu esille, että viranomaisten asioiden käsittely tulee saada sujuvammaksi viitaten siihen, että tällä hetkellä tietoa kerätään manuaalisesti monista eri lähteistä, joka sitoo paljon työvoimaa ja asiakkaan näkökulmasta aiheuttaa merkittävää viivettä käsittelyprosessiin. Tähän kokonaisuuteen liittyen yhtenä kohteena on nostettu esille riidattomien summaaristen asioiden käsittelyn kehittäminen niiden suuren määrän ja siten käräjäoikeuksia kuormittavan vaikutuksen johdosta. Summaaristen asioiden prosessi tulisi miettiä kokonaan uudelleen ottaen huomioon sekä digitalisointi että toimijoiden roolit. Ongelma-kohtina summaaristen asioiden käsittelyssä nähdään käräjäoikeuden työpanoksen kohdentuminen väriin asioihin ja toisaalta osittain päällekkäinen työ käräjäoikeuksissa ja ulosottolaitoksessa. Tavoitteena olisi saada käräjäoikeuden työpanos kohdistumaan varsinaisesti riitaisiin asioihin. Valtiokonttorin selvityksessä toimenpide-ehdotuksiksi on mainittu summaaristen asioiden käsittelyn siirtäminen ulosottoviranomaisille sekä prosessien jatkuva sähköistäminen.²⁰⁴

Neljäs kehitysehdotuksen kohde valtiokonttorin selvityksessä liittyy viranomaisten yhteistyön parantamiseen ja vastuiden selkiyttämiseen asiakkaan eduksi, johon sisältyy myös asiakas- ja neuvontapalveluiden toteuttaminen yhteisesti. Ongelmana on nähty, että vaikka palveluja digitalisoidaan, ovat paperiprosessit ja kasvokkain tapahtuva asiointi säilyttäneet edelleen asemansa osittain lainsäädännöstä ja osittain asiakkaiden digivalmiuksista johtuen. Ehdotuksena on tuotu esille, että luotaisiin viranomaisten yhteistyönä toteutettavat joustavat asiointiratkaisut niille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea asiointiin ja samalla pidettäisiin mahdollisuutena luopua viranomaiskohtaisista asiakaspalvelupisteistä ja paikallisesti toteutetuista puhelinpalveluista, jotta asiakas saataisiin helpommin ohjattua käyttämään digitaalista palvelua.²⁰⁵

Viides kehitysehdotus selvityksessä liittyy hallinnon luomiseen ketterämmäksi viittaamalla siihen, että prosessien digitalisointia hidastaa yksityiskohtainen lainsäädäntö sekä se, että toimintaperiaatteista säädetään useissa eri laeissa. Lainsäädännön tulisi nykyistä paremmin tukea sähköistä asiointia ja mahdollistaa sähköisen palvelun ensisijaisuus. Lainsäädännön aiheuttamien esteiden lisäksi ongelmana selvityksessä nähtiin säädöksistä tehtyjen tulkintojen ja viranomaisten tekemien tulkintojen ristiriitaisuus. Yhteisenä haasteena on koettu asiakkaiden riittävä siirtyminen käyttämään kehitettyjä sähköisiä palveluita. Selvityksen mukaan digitalisoinnista ei voida saada täysimääräistä tuottavuushyötyä niin kauan kun lainsäädäntö ei mahdollista paperiprosessista luopumista. Selvityksessä on kuitenkin huomioitu se, että julkishallinnon digitalisaatioon liittyvässä kehittämistoiminnassa tulee ottaa huomioon erilaisten

---

²⁰⁴ Valtiokonttorin selvitys 2015, 43-46.

²⁰⁵ Valtiokonttorin selvitys 2015, 46-47.

erityisryhmien tarpeet, jotta pystytään edelleen pitämään huoli siitä, että kaikilla kansalaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet asioida viranomaisten kanssa.²⁰⁶

Toimenpide-ehdotuksena on tuotu esille muun muassa se, että lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että se tukee nykyistä vahvemmin sähköistä asiointia ja esimerkiksi päätösten toimittamista sähköisessä muodossa. Tässä yhteydessä tulee myös selvittää mahdollisuudet sähköisen asioinnin velvoittavuuteen. Lainsäädännön tulee myös tukea paperiprosesseista luopumista, eikä sähköisen palvelun toteuttamista tule säätää yksityiskohtaisesti sen digitalisointia hidastavan vaikutuksen takia. Lakiuudistusten tekemiseksi on varattava riittävät resurssit, jotta sähköinen viranomaistoiminta saataisiin mahdolliseksi kaikilla hallinnonaloilla. Tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvä lainsäädäntö on myös syytä käydä läpi ja päivittää siitä lähtökohdasta, ettei kyseinen lainsäädäntö sisällä turhan kovia tietoturva- ja tietosuojavaatimuksia. Muut kehitysehdotusten kohteet valtiokonttorin selvityksessä liittyvät osaamisen ja resurssien saamiseen joustavammin käyttöön sekä yhteisten hankkeiden ja palveluiden avulla saavutettavaan tukeen muutoksessa.²⁰⁷

Edellä olevasta selvityksestä koskien julkisen hallinnon toiminnan kehittämistä erilaisten hankkeiden muodossa, voi hyvin tehdä sen johtopäätöksen, että merkittävät kustannuspaineet ja vaatimukset prosessien tehostamiselle ovat johtaneet siihen, että julkista hallintoa ja sen toimintaa on jo nyt kehitetty ja tullaan edelleen kehittämään etenkin sähköisiä menettelytapoja lisäämällä ja niitä uudistamalla. Sähköisten toimintatapojen ja palveluiden lisääminen sekä kehittäminen nähdään varmasti olennaiseksi keinoksi ratkaisuna säästöpaineesiin siitä johtuen, että julkisen hallinnon alalla merkittävä menoerä useimmissa organisaatioissa muodostuu henkilöstökuluista. Vaikka suurimmat paineet toiminnan kehittämiseen näyttäisi tulevan tarpeesta säästää kustannuksissa, on eri hankkeissa tuotu kuitenkin selvästi ilmi kehittämisen olevan hyvin asiakaslähtöistä. Tämä onkin tärkeä näkökohta pitää mielessä myös tulevissa hankkeissa, koska asiakkaat ovat he, jotka lopulta päättävät käyttävätkö palvelua vai eivät niin kauan, kun tarjolla on myös vaihtoehtoisia asiointitapoja. Asiakkaiden houkuttelemisen ja sitouttamisen käyttämään uusia palveluja on sitä helpompaa, mitä enemmän heidän tarpeensa on otettu huomioon palveluja suunniteltaessa, käyttöönotettaessa ja kehitettäessä.

Julkisen hallinnon yksi tärkein tehtävä on oikeusturvan varmistaminen ja se näkökohta on selvästi pyritty ottamaan huomioon eri hankkeiden yhteydessä. Mielenkiintoista on kuitenkin seurata, miten pitkälle sähköiset palvelut ja sähköinen asiointi voidaan viedä pystymällä samalla varmistamaan perustuslain mukaisen oikeusturvan toteutuminen esimerkiksi ottamalla

---

²⁰⁶ Valtiokonttorin selvitys 2015, 60-68.

²⁰⁷ Valtiokonttorin selvitys 2015, 51-72.

huomioon kaikkien käyttäjäryhmien osalta palveluiden yhtäläinen saatavuus. Nykyinen lainsäädäntö on varmasti tällä hetkellä esteenä sähköisen asioinnin täydelliselle toteutumiselle viranomaistoiminnassa, mutta toisaalta on hyvin mielenkiintoista nähdä, voidaanko sähköisestä asioinnista esimerkiksi säätää velvoittavaa tai, millä perusteilla ja keinoin lainsäädännössä pystytään pyrkiä poistamaan paperiprosesseja ohittamatta perustuslain taseisia vaatimuksia muun muassa yhdenvertaisuus-, saatavuus- ja oikeusturvavaatimuksista.

Edellä kuvatut hankkeet tulevat aiheuttamaan tulevaisuudessa muutoksia myös käräjäoikeuksien toimintaan. Summaaristen asioiden käsittely sekä sähköinen asiointi ja sähköiset palvelut omina kokonaisuuksinaan limittyvät väistämättä toisiinsa sähköisen asioinnin merkityksen korostuessa myös summaaristen asioiden käsittelyn prosessissa. Ja se huomioiden, ettei pelkästään sähköisen asioinnin lisäämisellä tulla saamaan aikaiseksi kaikkia tarvittavia muutoksia ja säästöjä, vaan täydellisen hyödyn saamiseksi tarvitaan muutoksia myös itse prosesseihin. AIPA-hanke tulee etenkin vaikuttamaan suuresti työskentelyyn käräjäoikeuksissa ja siten myös summaaristen asioiden käsittelyyn. Saatavat hyödyt tullaan näkemään kuitenkin lopullisesti vasta käyttönoton jälkeen, kun konkreettisesti on nähtävissä, miten käsittelyä nopeuttaa ja tehostaa siirtyminen hyvin pitkälti sähköisesti toimivaan prosessiin. Summaaristen asioiden käsittelyä tullaan uudistamaan keskittämisen muodossa ja aika näyttää, miten sähköisen asioinnin ja sähköisten palvelujen kehittäminen saadaan osaltaan tukemaan ja helpottamaan tätä muutosta.

7 Oikeusvertailu

Tässä luvussa tuodaan lyhyesti esille summaaristen asioiden käsittelyn malli Ruotsissa ja Itävallassa. Kyseisissä maissa summaaristen järjestelmät poikkeavat toisistaan suuresti, mutta ne on omilla tavoillaan saatu luotua erittäin toimiviksi. Vaikka Suomen järjestelmä poikkeakin näiden maiden järjestelmistä, on hyvä tuoda esille se, minkälaisin järjestelyin vertailumaissa on saatu luotua toimiva prosessi summaarisille massa-asioille, jotka kuormittavat jokaisen maan oikeusjärjestelmää huomattavasti.

Ruotsissa kehitys summaaristen asioiden käsittelyssä on mennyt käänteisesti Suomeen verrattuna. Ruotsissa summaariset asiat siirrettiin vuonna 1992 käräjäoikeuksilta ulosottoviranomaisille.²⁰⁸ Summaaristen asioiden prosessin uudistaminen oli noussut Ruotsissakin tasaisin väliajoin esille sisältäen kysymykset siitä, kenen viranomaisen toimesta kyseiset asiat tulisi käsitellä ja, kuinka menettely tulisi lakiteknisesti suunnitella. Uutta summaarista menettelyä koskevassa hallituksen esityksessä on tuotu esille, että siirtämällä summaariset asiat käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisille menettelystä saadaan yksinkertaisempi ja yhdenmukaisempi.

---

²⁰⁸ Koulum 2000, 1189.

Hallituksen esityksen mukaan oli välttämätön yhteiskunnallinen etu saada prosessi toimimaan mahdollisimman tehokkaasti, koska summaarinen prosessi nähtiin merkittävänä keinona periä saatavia. Summaaristen asioiden käsittelyn siirtoa ulosottoviranomaisten hoidettavaksi puolsi myös se, että käsitellyistä asioista keskimäärin vain alle 10 %:ssa vastaaja riitauttaa kantajan vaatimuksen. Lähtökohtaisesti asia etenee siten täytäntöön pantavaksi tai käsittely vaihtoehtoisesti päättyy osapuolten saavuttamaan sovintoon tai vastaajan tekemään vapaaehtoiseen maksusuoritukseen. Summaarisen prosessin ei katsottu siten olevan erityisen hyvin soveltuva osapuolten välillä olevien riitojen ratkaisuun, vaan se nähtiin ensisijaisesti täytäntöönpanon edeltäjäksi.²⁰⁹

Ruotsissa summaaristen asioiden siirtämisellä ulosottoviranomaisille nähtiin se etu, että asian vireilletuloon ja käsittelyyn liittyvät päällekkäiset toiminnot saatiin poistettua. Ulosottoviraston käsittelyä puolsi Ruotsissa myös se, että tietokoneistuminen oli tuolloin ulosottoviranomaisilla pidemmällä käräjäoikeuksiin nähden. Asian käsittelyyn arvioitiin tarvittavan vähemmän henkilökuntaa juuri tietotekniikan ja menettelyn yksinkertaistumisen myötä.²¹⁰

Uuden summaarisen prosessin olennaisena tavoitteena oli saada aikaan parannus velkojen näkökulmasta siihen, että heillä tulee olla mahdollisuus saada nopeasti, yksinkertaisesti ja edullisesti täytäntöön pantavaksi saatavat, joita velallinen ei ole maksanut vapaaehtoisesti. Menettelystä haluttiin saada yksinkertainen ja helppo ymmärtää myös vastaajien näkökulmasta ottaen huomioon silloiset vaikeudet säännösten monimutkaisuuden ja kielen vanhanaikaisuuden johdosta.²¹¹

Ruotsissa summaaristen asioiden määrä on kasvanut pitkän aikaa. Vuonna 2013 summaarisia asioita saapui reilusti yli miljoona kappaletta. Huomionarvoista on, että Ruotsissa jopa 40 % hakemuksista perutaan ennen maksamismääräyksen antamista.²¹²

Ruotsissa summaarista menettelyä sääntelee oikeudenkäymiskaaresta (rättegångsbalk 740/1942) erillinen laki, lag om betalningsföreläggande och handräckning (BFL, 746/1990). Tällaisessa summaarista asiaa koskevassa maksamismääräysmenettelyssä velkoja voi ulosottovirastolle lähettämässään hakemuksessa vaatia vastaajan velvoittamista suorittamaan tietyn rahasaatavan edellytyksenä, että saatava on eräänntynyt ja kyse on dispositiivisesta asiasta (BFL 2 §). Hakemukset voivat sisältää myös vaatimuksen hädöstä, kun sen peruste liittyy

---

²⁰⁹ Regeringens proposition 1989/90:85, 17-18, 22.

²¹⁰ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 65-66.

²¹¹ Regeringens proposition 1989/90:85, 24-25.

²¹² Oikeusministeriön julkaisu 2014, 71.

olennaisilta osin samaan asiaan (BFL 3 ja 13 §) tai vaatimuksen riidattomasta hallinnan palautuksesta (BFL 4 §).²¹³

Ruotsin summaarisessa mallissa hakemus toimitetaan ulosottoviranomaiselle kirjallisesti joko manuaalisesti, sähköisesti tai konekielisesti (BFL 9 §). Kuten Suomessa myös Ruotsin järjestelmässä summaarisessa asiassa tulee olla kyse erääntyneestä saatavasta, mikä kantajan tulee osoittaa hakemuksessaan ilmoittamalla saatavan eräpäivä²¹⁴. Mikäli voidaan olettaa, että kantajan vaatimus on perusteeton tai tarpeeton, käsitellään asia siten kuin vastaaja olisi riitauttanut sen (BFL 23 §). Tarkoitus on kuitenkin ollut, että näin toimitaan vain, mikäli hakemusta yleisesti tarkistamalla voidaan heti olettaa, että vaatimukset ovat perusteettomat tai tarpeettomat. Hallituksen esityksessä on mainittu, että tällaisia tilanteita on paljon erilaisia, mutta ne voivat liittyä esimerkiksi vaatimuksen liittymiseen rikosasiaan tai vaatimukseen henkisestä kärsimyksestä.²¹⁵

Kun hakemus täyttää vaaditut edellytykset, ulosottoviranomainen antaa hakemuksen vastapuolelle tiedoksi tilanteen mukaan joko postitiedoksiantona, puhelintiedoksiantona, yksinkertaistettuna tiedoksiantona, erityisenä tiedoksiantona juridiselle henkilölle, haastemiestiedoksiantona tai kuuluttamalla. Tiedoksiannosta on säädetty BFL 29 §:ssä. Samalla vastapuolta kehoitetaan vastaamaan määräajassa uhalla, että hakemus voidaan muutoin hyväksyä (BFL 25 ja 26 §).²¹⁶

Ruotsin järjestelmässä velkoja saa BFL 48 §:n mukaisesti menettelyn yhteydessä halutessaan taksan mukaisen korvauksen niin ulosottomiehen kuluista kuin muista kustannuksistaan²¹⁷. Tällä hetkellä ulosottoviranomaisen perimä maksu summaarisen asian käsittelystä on 300 kruunua²¹⁸. Ulosottoviranomaisen tehtävänä on arvioida hakijan vaatimien kustannusten kohtuullisuus viran puolesta (BFL 49 §). BFL 48 §:ssä on määritelty kohtuullisen korvauksen enimmäisrajaksi maksamismääräysasioissa 380 kruunua. Tämä enimmäismäärä voidaan ylittää vain erityisestä syystä.

BFL 33 §:n mukaan lain 2 ja 3 §:ssä tarkoitetun asian riitaantuessa kruununvoudin on varattava viranpuolesta velkojalle tilaisuus esittää vaatimus asian siirtämisestä käräjäoikeuden kä-

---

²¹³ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 67.

²¹⁴ Regeringens proposition 1989/90:85, 45.

²¹⁵ Regeringens proposition 1989/90:85, 115-116.

²¹⁶ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 67-68.

²¹⁷ Koulu LM 2000, 1191.

²¹⁸ Kronofogden, ansöka om betalningsföreläggande.

siteltäväksi ja, mikäli velkoja ei tee vaatimusta asetetussa määräajassa, raukeaa summaarinen menettely kruununvoudinvirastossa (BFL 37 §). Tämä tarkoittaa toisin sanoen sitä, että kaikkien summaaristen asioiden käsittely päättyy ulosottoviranomaisessa, mikäli vastaaja riitauttaa asian joko käräjäoikeuteen siirtymisen tai asian raukeamisen vuoksi. Ruotsissa oli pohdittu myös sellaisia vaihtoehtoja, että vastaajan vastustaessa kantajan vaatimuksia asia siirtyisi automaattisesti käräjäoikeuden käsiteltäväksi tai, että kantaja voisi ilmoittaa jo hakemuksessaan, mikäli haluaa asian siirtyvän käräjäoikeuden käsiteltäväksi asian riitaantuessa. Hallituksen esityksessä tuotiin kuitenkin se esille, että useimmat kantajat haluavat nähdä vastaajan vastustuksen ja sen perustelut ennen kuin päättävät haluavatko jatkaa asian käsittelyä tuomioistuimissa. Tämän johdosta menettelyssä päädyttiin edellä mainittuun BFL 33 §:n mukaiseen menettelyyn.²¹⁹

Mikäli vastaaja ei anna vastausta määräajassa lain 2 ja 3 §:n tarkoittamassa asiassa, ratkaisee ulosottoviranomainen asian kantajan vaatimuksen mukaisesti ja ratkaisu lähetetään tiedoksi asian osapuolille (BFL 42 ja 44 §). Ulosottoviranomaisen antama ratkaisu pannaan tämän jälkeen täytäntöön ilman hakijan erillistä pyyntöä (BFL 45 §). Toisin sanoen ulosottoviranomainen ei ryhdy täytäntöönpanotoimiin silloin, kun hakija on esittänyt hakemuksessaan, ettei halua täytäntöönpanoa asiassa. Lain 2 ja 3 §:n tarkoittamassa asiassa ratkaisuun tyytymätön vastaaja voi hakea takaisinsaantia kirjallisesti ulosottoviranomaiselta 30 päivän kuluessa ratkaisun antamisesta (BFL 52 ja 53 §). Takaisinsaantihakemuksen saavuttua määräajassa, siirtää ulosottoviranomainen asian käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen (BFL 54 §).

Ruotsissa summaaristen asioiden käsittelyyn on panostettu kehittämällä tiedoksiantoa sekä automatisoimalla toimintoja. Kruununvoudinviraston vuoden 2013 vuosikertomuksen mukaan tiedoksianto tapahtui tuolloin vastaanottotodistuksella noin 60 %:ssa tehdyistä tiedoksiannoista. Tiedoksianto vastaanottotodistuksella on todettu hyvin nopeaksi tiedoksiantotavaksi vaihtoehtoisiin tapoihin verrattuna. Sähköisesti saapuvien hakemusten osuus on vuosittain ollut noin 80 % ja myös yhteydenpito osapuolten välillä on toteutunut merkittävässä määrin sähköisesti.²²⁰

Itävallan yksinkertainen ja nopea summaaristen asioiden järjestelmä on puolestaan ollut yhtenä Suomen oman summaarisen järjestelmän mallina. Itävallan järjestelmä perustuu vahvistetun kaavan mukaiseen hakemukseen ja sähköiseen menettelyyn. Ruotsista poiketen Itävallassa summaariset riidattomat velkomusasiat käsitellään Suomen tapaan tuomioistuimissa, jossa asiat käsittelee joko tuomari tai asioihin erikoistunut toimistos sihteeri.²²¹

---

²¹⁹ Regeringens proposition 1989/90:85, 70.

²²⁰ Årsredovisning kronofogdemyndigheten 2013, 19-20.

²²¹ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 73-74.

Itävallan järjestelmässä summaarisen menettelyn vaatimukset voivat koskea pelkästään dispositiivisia rahasaatavia. Summaarisenä asiana haettavalle vaatimukselle on asetettu arvo-
raja, joka on 75 000 euroa. Vaatimukset, jotka ylittävät tämän rajan joudutaan käsittelemään siviiliasian tavallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä.²²²

Itävallassa käsiteltiin vuonna 2013 reilut 500 000 summaarista asiaa, joita koskevista hakemuksista 95 % saapui ja ratkaistiin sähköisesti. Sähköinen järjestelmä on ollut Itävallassa käytössä jo vuodesta 1990 alkaen.²²³

Itävallan järjestelmässä on summaarista asiaa koskien käytössä kaavake, jonka kantaja toimittaa joko kirjallisesti tai sähköisesti. Käsittelijän tarkastettua kaavakkeen olevan edellytysten mukainen, antaa tuomioistuimien asiassa maksumääräyksen. Itävallan järjestelmässä tuomioistuimien ei voi hylätä hakemusta siinä olleiden puutteiden takia, vaan asia siirtyy tällöin tavalliseen oikeudenkäyntimenettelyyn. Itävallassa järjestelmä on keskitetty siten, että kaikki maksumääräykset tulostetaan Viennassa olevassa toimipaikassa ja lähetetään vastaajalle postitse. Maksumääräys on mahdollista lähettää vastaajalle myös sähköisesti hänen ollessa elektronisen tietojärjestelmän käyttäjä. Mikäli vastaaja ei vastusta maksumääräystä asetetussa määräajassa, maksumääräyksestä tulee lainvoimainen ja kantajalle lähetetään täytäntöönpanokelpoinen maksumääräys.²²⁴

Itävallan summaarisen menettelyn nopeus ja tehokkuus on seurausta kaavakkeiden käytöstä, täysin sähköistetystä asioinnista ja käsittelystä sekä keskitetystä postitusyksiköstä. Nopeudesta kertoo hyvin se, että keskimääräinen summaarisen asian käsittelyaika on 6-7 viikkoa. Itävallan sähköisessä järjestelmässä tuomioistuimet saavat kaavakkeella toimitetut tiedot omaan järjestelmäänsä, minkä lisäksi sähköisesti hoidetaan myös asian laskutus, korkojen laskeminen sekä vastustuksen ja täytäntöönpanokelpoisuuden määräaikaisten seuranta.²²⁵

8 Sähköinen asiointipalvelu käytännössä

Sähköisen asiointipalvelun kautta haastehakemuksia saapui vuonna 2015 Helsingin käräjäoikeuteen 2250 kappaletta. Vaikka osuus on vähäinen vuosittain saapuvista yhteensä noin 45 000 summaarisesta haastehakemuksesta, on näiden asiointipalvelun kautta saapuvien haastehakemusten aiheuttama työmäärä kuitenkin suuri niiden puutteellisuuksien ja sekavuuksien

---

²²² Oikeusministeriön julkaisu 2014, 74.

²²³ Oikeusministeriö julkaisu 2014, 75.

²²⁴ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 74.

²²⁵ Oikeusministeriön julkaisu 2014, 75.

johdosta.²²⁶ Verrattuna muihin summaarisiin eli E- ja S-asioihin on sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa W-asioissa kokemuksen perusteella suhteessa enemmän epäselviä haastehakemuksia sisältäen myös suuren määrän sellaisia asioita, joita ei voi käsitellä summaarisena riidattomana asiana. Seuraavassa luvussa tuodaan esille suurimmat ongelmakohdat, joita näissä haastehakemuksissa on havaittu Helsingin kärjäoikeudessa, minkä jälkeen keskitytään tiivistetympin sähköisen asiointipalvelun tuomiin hyötyihin. Ongelmakohtien ja saatujen hyötyjen tarkastelun jälkeen tuodaan esille konkreettisia kehitysehdotuksia, joilla asiointipalvelua olisi mahdollista kehittää nykyistä toimivammaksi.

8.1 Ongelmakohdat

Yksi merkittävin ongelmakohta sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa haastehakemuksissa on niiden sekavuus ja puutteellisuus sekä vaatimusmäärien että kanneperusteiden osalta. Osaltaan myös tästä syystä W-asioissa edellytys saatavan riidattomuudesta ei aina ole kovin selvää, vaikka kantaja on asiointipalvelussa ilmoittanutkin saatavan olevan riidaton. Kärjäoikeudelta kuluu runsaasti aikaa näiden haastehakemusten selvittämiseen niin vaatimusten ja niiden perusteiden kuin saatavan riidattomuudenkin toteamisen osalta. W-asioita joudutaan muihin summaarisiin asioihin verrattuna näyttämään useammin kärjäoikeuden lainoppineelle esimerkiksi riittävien kanneperusteiden tai asian summaarisluonteisuuden varmistamiseksi. W-asioita siirretään myös suhteessa useammin kokonaan lainoppineiden eli Helsingin kärjäoikeuden käytännön mukaisesti useimmissa tapauksissa kärjänotaarien käsiteltäviksi.

Yksi ongelmakohta sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa haastehakemuksissa liittyy tilanteeseen, jossa kantaja toimittaa haastehakemuksensa väärään kärjäoikeuteen. Asiointilain 3 luvun 15 §:ssä on säännökset sähköisen asiakirjan siirtämisestä oikealle viranomaiselle, kun asiakirja koskee muun muassa asian vireillepanoa. Kärjäoikeuden sähköisen asiointipalvelun suhteen tämä ei toimi järkevästi, koska mikäli kärjäoikeus siirtää asian toimivaltaiseen tuomioistuimeen, joudutaan asia kirjaamaan uudessa kärjäoikeudessa manuaalisesti, eikä kantaja tai kärjäoikeus hyödy enää sähköisen asioinnin eduista. Tilanne aiheuttaa sekä kärjäoikeudelle että kantajalle ylimääräistä vaivaa, kun ensin kärjäoikeus tiedustelee kantajalta mahdollista oikeuspaikkalauseketta tai muuta perustetta oikeuspaikalle, jotta asia voitaisiin käsitellä haastehakemuksen vastaanottaneessa kärjäoikeudessa. Usein osapuolet eivät ole kuitenkaan sopineet oikeuspaikasta, jolloin kärjäoikeus joutuu kehottamaan kantajaa peruuttamaan lähettämänsä haastehakemuksen ja tekemään uuden haastehakemuksen toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Tämä on kuitenkin ongelmallinen tilanne, jos kantajan kanneoikeus on vanhentumassa, jolloin kantajan intressissä on saada asia siirrettyä. Kantaja saattaa myös

---

²²⁶ Helsingin kärjäoikeuden talousyksikön raportti 2016, 1.

ilman sen erikoisempaa syytä haluta, että asia siirretään, vaikka sähköisen asioinnin hyödyt katoavatkin samalla.

Asiointipalvelussa on maininta, että asiat käsitellään lähtökohtaisesti vastaajan kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan mukaisessa tuomioistuimessa. Tämä tieto ei auta kantajaa niissä tapauksissa, joissa vastaajalla on turvakielto, eikä kantajalla ole tiedossaan vastaajan kotikuntaa tai vakituista asuinpaikkaa. Näissä tapauksissa kantaja joutuu lähinnä olettamuksensa varassa valitsemaan vastaajalle kotikunnan. Järjestelmä valitsee automaattisesti vastaanottavan käräjäoikeuden kantajan syöttämän vastaajan kotipaikan perusteella. Kantaja pystyy kuitenkin muuttamaan käräjäoikeuden edellyttäen, että ilmoittaa vapaamuotoisesti käräjäoikeuden vaihtamisen perusteen. Eli käytännössä vain välilyönti perustelukohdassa antaa kantajan jatkaa haastehakemuksen laatimista valitsemaansa käräjäoikeuteen. Kantajat valitsevat toisinaan käräjäoikeudeksi oman asuinpaikkansa käräjäoikeuden, mikäli vastaaja asuu muualla tai, kun kantajalla ei ole tiedossa vastaajan nykyistä asuinpaikkaa.

Sähköisessä asiointipalvelussa tehtyyn haastehakemukseen kantaja ei voi merkitä kuin yhden kantajan. Tämä johtaa siihen, että kantaja joutuu tarvittaessa lisäämään perustelutekstiin tiedon toisesta tai useammasta kantajasta. Vaarana on kuitenkin, ettei kantaja ymmärrä lisätä tietoa toisesta kantajasta. Haastehakemuksia, joissa olisi useampi kantaja, saapuu käräjäoikeuteen kuitenkin harvemmin ja käräjäoikeuden omassa järjestelmässä toisen kantajan lisääminen onnistuu helposti, mikäli kantaja on ilmoittanut toisen kantajan tiedot haastehakemuksessaan.

Yksi ongelmakohta ovat myös haastehakemukset, joissa saatavan peruste liittyy rikosasiassa annettuun tuomioon korvauksesta. Tällaisissa asioissa kantaja ei voi hakea uutta ulosottope- rustetta saatavalleen, vaan kyseinen rikosasian yhteydessä annettu tuomio on jo ulosottope- ruste ja siten vietävissä suoraan ulosottovirastoon täytäntöönpantavaksi. Tällaisesta asiasta aiheutuu kantajalle vaivaa, kun hän tekee haastehakemuksen turhaan käräjäoikeuteen ja jou- tuu sitten peruuttamaan sen kirjallisesti, minkä jälkeen hänen on tehtävä uusi hakemus ulos- ottovirastoon. Käräjäoikeudelta kuluu aikaa tällaisen asian selvittämiseen ja asian ratkaisemi- seen. Oikeushallinnon internet-sivuilla on asiointipalvelun yhteydessä maininta siitä, ettei ha- kija voi tehdä hakemusta käräjäoikeuteen, mikäli hänelle on jo annettu asiasta riita- tai rikos- tuomio²²⁷. Kyseinen maininta ei selvästi ole kuitenkaan riittävä, koska tällaisia haastehake- muksia saapuu siitä huolimatta säännöllisesti käräjäoikeuteen. Ohjeet ulosoton hakemisesta viittaavat sähköiseen asiointipalveluun, mikä voi aiheuttaa sen, että kantaja saattaa luulla, että hänen on vielä ennen täytäntöönpanoa tehtävä haastehakemus käräjäoikeuteen.

---

²²⁷ Oikeushallinto 2010, asiointipalvelut.

Huoneenvuokra-asioita koskevissa haastehakemuksissa, joissa kantaja hakee vuokrasaatavien lisäksi häätöä, kantaja merkitsee sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa asioissa usein oikeudenkäyntikuluvaatimuksen korkean taksan mukaisesti. Tästä aiheutuu ylimääräistä vai-
vaa ja ajanhukkaa, kun asian käsittelijä joutuu selvittämään kantajalta perusteita korkeamman taksan mukaiselle vaatimukselle. Lähes joka kerta kantaja ilmoittaa ymmärtäneensä asiointipalvelun ohjeistuksen oikeudenkäyntikulujen osalta väärin ja muuttaa vaatimuksensa normaalin taksan mukaiseen määrään. Asiointipalvelussa on oikeudenkäyntikulujen kohdalla ilmoitettu perustaksan ja korkean taksan mukaiset määrät ja mainittu, että korkeamman taksan kohdalla kyse on tavanomaista vaativammasta asiasta ja kantaja joutuu tällöin mainitsemaan oikeudenkäyntikuluvaatimuksen yhteydessä perustelun vaatimukselleen.

Sähköisessä asiointipalvelussa on myös melko heikko ohjeistus siitä, minne palvelun käyttäjä voi olla yhteydessä ongelmatilanteissa. Oikeushallinnon internet-sivuilla on kehoitettu olemaan yhteydessä käräjäoikeuteen hakemusten kirjaamiseen liittyvissä ongelmissa²²⁸. Oikeushallinnon asiointipalvelujen internet-sivuilla on puolestaan pelkkä anna palautetta-kohta, mitä kautta on mahdollista antaa sähköisesti palautetta sähköisen asioinnin palveluista²²⁹. Tästä johtuen palvelun käyttäjät soittavat useimmiten käräjäoikeuteen, kun heillä on jokin ongelmatilanne palvelun kanssa. Käräjäoikeus pystyy neuvomaan haastehakemuksen laatimista koskevissa yleisissä kysymyksissä, mutta itse asiointipalvelun käytössä käräjäoikeus harvemmin pystyy kysyjää auttamaan, koska asiointipalvelun toiminta ei ole lähtökohtaisesti tuttu käräjäoikeuden henkilöstölle. Tästä johtuen niin palvelun käyttäjältä kuin käräjäoikeudelta kuluu aikaa hukkaan näihin tiedusteluihin, joissa kysyjää ei osata kuitenkaan auttaa.

8.2 Hyödyt

Oikeushallinnon sähköinen asiointipalvelu toimii perusasioissa lähtökohtaisesti melko hyvin. Oikeushallinnon internet-sivuilta on helppo löytää kyseinen asiointipalvelu ja palveluun kirjautuminen tapahtuu vaivattomasti ohjeita seuraamalla. Asiointipalvelun saatavuuden voidaan katsoa olevan hyvä, koska palveluun voi kirjautua ja sitä kautta haastehakemuksia lähettää vuorokauden ympäri viikon jokaisena päivänä. Palvelun käyttäjän informoinnista pidetään myös hyvin huolta asiointipalvelussa, kun käyttäjä pystyy seuraamaan asiansa etenemistä käräjäoikeudessa asiointipalvelun kautta sekä myös sähköposti- ja tekstiviesti-ilmoituksilla. Käyttäjä saa myös tiedon muun muassa asiansa diaarinumerosta ja käsittelijästä, mikä osaltaan helpottaa tarpeen tullen yhteydenotossa käräjäoikeuteen. Suomen kansalliskielten huomioiminen on myös hoidettu palvelun suhteen hyvin, kun käyttäjä voi valita kieleksi joko suomen tai ruotsin.

---

²²⁸ Oikeushallinto 2010, asiointipalvelut.

²²⁹ Oikeushallinto 2010, asiointi.

Asiointipalvelun suhteen myös se toimii hyvin, että käräjäoikeudella on omasta järjestelmästään saatavissa tulostettua kantajan lähettämä sähköinen haastehakemus sellaisenaan, kuin kantaja on sen kirjannut. Käräjäoikeus joutuu monesti muokkaamaan W-asioiden haastehakemuksia ennen kuin niistä voi laittaa haasteita tiedoksiannettavaksi. Tämän johdosta on erittäin hyvä, että tarpeen tullen haastehakemus on jatkuvasti saatavilla myös kantajan lähettämässä muodossa lähtökohtaisesti joko käräjäoikeuden itsensä tai kantajan tarvitessa sitä. Tämä luo osaltaan luottamusta palveluun ja sen toimintaan etenkin kantajien näkökulmasta katsottuna.

Oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun yleisten toimivien kohtien tarkastelun jälkeen seuraavissa kappaleissa kuvataan eri käyttäjien palvelusta saamia hyötyjä. Tarkastelussa huomioidaan käräjäoikeuden lisäksi asiointipalvelun käyttäjä sekä ulosottovirasto.

Käräjäoikeuden saamat hyödyt sähköisestä asiointipalvelusta liittyvät sen nopeuteen ja helpokäyttöisyyteen sekä niiden mukanaan tuomaan kustannustehokkuuteen. Käräjäoikeuden asiakaspalvelulta ei kulu aikaa tällaisten asioiden kirjaamiseen niiden saapuessa ja käräjäoikeuden summaarisia asioita käsitteleviltä henkilöiltä kuluu vähemmän aikaa näiden asioiden käsittelyyn alkuvaiheessa, koska asiat saapuvat valmiiksi kirjattuina käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään. Parhaassa tapauksessa, kun haastehakemuksessa ei ole mitään täydennettävää, voi käsittelijä tarkistettuaan haastehakemuksen laittaa asiassa heti haasteen tiedoksiannettavaksi vastaajalle. Tähän näkökohtaan käsittelyn nopeudesta vaikuttaa kuitenkin negatiivisesti aiemmin esitetyt havainnot sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvissa haastehakemuksissa esiintyvistä puutteista ja sekavuuksista. Nämä aiheuttavat osaltaan lisätyötä ja viivästystä asioiden käsittelyyn ja sitovat siten resursseja, kun käsittelijältä saattaa kuluu yhden epäselvän asian selvittämiseen huomattavasti aikaa. Asiointipalvelun kautta saapuvien asioiden käsittelyssä tapahtuu käräjäoikeuden toimesta kuitenkin vähemmän virheitä johtuen siitä, että kantajat ovat syöttäneet jo itse asian tiedot sähköisesti järjestelmään.

Sähköisen asiointipalvelun hyöty tulee esille käräjäoikeudessa myös käsittelyn päättyessä, kun käräjäoikeuden ei tarvitse lähettää ratkaisiasiakirjaa paperisena kantajalle, vaan kantaja saa sen sähköisesti. Laskutus oikeudenkäyntimaksusta täytyy vielä toistaiseksi lähettää paperisena, mutta luultavaa on, että tulevaisuudessa tämäkin puoli saadaan muutettua toimimaan sähköisesti. Käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään sähköisesti saapuvien E-asioiden kohdallaan ratkaisun lähettämisen lisäksi myös laskutus tapahtuu jo sähköisesti. Verrattuna S-asioiden, jotka pitää kirjata alusta alkaen käräjäoikeuden järjestelmään ja ratkaisut sekä laskutus lähettää paperisena on W-asioiden käsittely käräjäoikeudessa huomattavasti nopeampaa. Kun henkilökunnalta ei lähtökohtaisesti mene niin paljon aikaa tällaisten asioiden käsit-

telyyn, aiheuttaa se tietysti kustannussäästöjä käräjäoikeudelle. Koska kustannuspaineita riittää jatkuvasti, olisi toivottavaa, että kantajat saataisiin toimittamaan yhä enemmän haastehakemuksia asiointipalvelun kautta. Asiointipalvelu pitäisi vain saada toimimaan mahdollisimman sujuvasti kiinnittämällä huomiota ja tekemällä pieniä muutoksia havaittuihin ongelma-kohtiin ja sitä kautta saada varmistettua asiointipalvelusta saatava mahdollisimman suuri hyöty.

Sähköisen asiointipalvelun kautta haastehakemuksen toimittaminen W-asiana on kuten mainittu halvempaa kantajalle kuin sen toimittaminen S-asiana henkilökohtaisesti tuomalla, postitse, sähköpostilla tai faxilla. Käräjäoikeuden kantajalta perimä oikeudenkäyntimaksu on tuomioistuimainlain 2 §:n mukaisesti W-asioissa 65 euroa, kun S-asioissa se on 86 euroa. Halvemmalla hinnalla kantajia ohjataan valitsemaan sähköisen asiointipalvelun käyttö ottaen huomioon tietysti myös palvelun helppokäyttöisyys, nopeus ja sähköisyyden mukanaan tuomat edut niin käräjäoikeudessa kuin myöhemmin kantajan viedessä asian mahdollisesti ulosottovirastoon täytäntöönpantavaksi.

Kantajan näkökulmasta asiointipalvelun hyöty on varmasti juuri siinä helppokäyttöisyydessä ja nopeudessa, kun hän voi tehdä haastehakemuksen milloin tahansa esimerkiksi kotonaan internetissä ja lähettää haastehakemuksen sähköisesti samantien. Palvelu ohjaa haastehakemuksen laatimisessa melko hyvin, joten sen laatiminen vaikuttaisi olevan etenkin yksityishenkilölle helpompaa asiointipalvelun kautta, kuin sen laatiminen esimerkiksi paperisena. Kantajan näkökulmasta sähköisen asiointipalvelun ehdoton hyöty on myös siinä, ettei asiaan tarvitse lähettää mitään liitteitä. Kantajan on vain mainittava haastehakemuksessaan mahdollisesta sopimuksesta, oikeuspaikkasopimuksesta, valtakirjasta tai muista liiteasiakirjoista, mutta niitä ei tarvitse toimittaa käräjäoikeudelle.

Haastehakemuksen toimittamisessa asiointipalvelun kautta verrattuna haastehakemuksen toimittamiseen S-asiana on myös se etu, että kantaja pystyy seuraamaan asiansa etenemistä käräjäoikeudessa palvelun kautta. Kantaja näkee, kun asia on muun muassa jaettu käsittelijälle, lähetetty tiedoksiannettavaksi ja, kun se on ratkaistu. S-asian kohdalla kantajan on oltava itse yhteydessä käräjäoikeuteen ja tiedusteltava asiasta halutessaan tietoa asiansa käsittelyn tilanteesta. Saatuaan tiedon asian ratkaisusta, on kantajan helppo samassa asiointipalvelussa laatia ulosottovirastolle ulosottohakemus, joka onnistuu siten myös nopeasti ja helposti sähköisesti ilman liiteasiakirjoja.

Ulosottoviraston näkökulmasta sähköisestä asiointipalvelusta saatavat hyödyt liittyvät oletettavasti myös palvelun nopeuteen ja sähköisyyden mukanaan tuomaan kustannustehokkuuteen. Ulosottoviraston toimintaa nopeuttaa käräjäoikeuden tapaan se, että ulosottohakemus tulee sähköisenä jo valmiiksi kirjattuna heidän omaan tietojärjestelmäänsä, jolloin asian käsittely

vie oletettavasti alkuvaiheessa myös heiltä vähemmän aikaa. Ehdoton etu on myös ratkaisuasikirjan saaminen sähköisesti. Ratkaistuaan asian käräjäoikeus lähettää ratkaisun sähköisesti tuomiorekisteriin, josta ulosottovirasto saa sen haettua sähköisesti. Sähköinen asiointipalvelu tuo sähköisen menettelyn kautta kustannussäästöjä myös ulosottoviraston toimintaan, joten myös ulosottoviraston näkökulmasta olisi tärkeää, että palvelu toimisi parhaalla mahdollisella tavalla ja sen käyttö saataisiin yleistymään.

8.3 Kehitysehdotukset

Kotipaikkaongelman suhteen tulisi tutkia mahdollisuutta, että asiointipalvelu hakisi automaattisesti vastaajan tiedot väestötietojärjestelmästä ja sitä kautta valitsisi aina vastaajan kotipaikan mukaisen käräjäoikeuden. Tämä koskisi tietysti vain niitä tilanteita, kun kantajalla on tiedossa vastaajan henkilötunnus, minkä avulla haku olisi mahdollinen. Järjestelmään olisi kuitenkin jätettävä kantajalle mahdollisuus vastaanottavan käräjäoikeuden vaihtamiseen, mutta ehkä tässä yhteydessä palvelussa voisi olla selkeä lyhyt listaus yleisimmistä esimerkkitapauksista, kuten osapuolten välillä tehty oikeuspaikkasopimus tai huoneiston sijaintipaikkakunta, jolloin kantaja voisi vaihtaa käräjäoikeuden. Olisi myös selvitettävä, onnistuisiko automaattinen haku oikeushenkilöiden kohdalla Patentti- ja rekisterihallituksen järjestelmästä ilmoittamalla oikeushenkilön y-tunnus. Mikäli olisi mahdollista saada asiointipalvelu hakemaan automaattisesti oikeushenkilön kotipaikan, voisi kantaja sitten halutessaan muuttaa vastaanottavan käräjäoikeuden edellä mainittujen tilanteiden lisäksi myös halutessaan saattaa asian sen käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jonka alueella oikeushenkilön hallintoa pääasiallisesti johdetaan. Toimivaltakysymyksen suhteen palvelusta ei ole todennäköisesti saatavissa sellaista, ettei sitä kautta saapuisi ollenkaan haastehakemuksia väärin käräjäoikeuksiin, mutta pienillä muutoksilla näiden lukumäärää voitaisiin saada vähennettyä huomattavasti.

Kuten aiemmin on mainittu, käräjäoikeus ei pysty siirtämään sähköisesti vireille tullutta E- tai W-asiaa sähköisesti toimivaltaiseen käräjäoikeuteen, vaan lähtökohtaisesti käräjäoikeus kehottaa kantajaa peruuttamaan kanteensa ja toimittamaan haastehakemuksen uudelleen sähköisesti oikeaan käräjäoikeuteen, jotta sähköisen käsittelyn hyödyt säilyisivät. Tähän liittyen palvelun suhteen olisi hyvä selvittää mahdollisuutta, että joutuessaan peruuttamaan sähköisen asiointipalvelun kautta lähettämänsä asian ja lähettämään sen toiseen käräjäoikeuteen, kantaja pystyisi palvelussa valitsemaan aiemmin lähettämänsä haastehakemuksen ja vain korjaamaan vastaanottavan käräjäoikeuden ja lähettämään sen uudelleen. Myös sitä vaihtoehtoa olisi hyvä miettiä, että asiointipalvelussa olisi mahdollista kopioida lähetetty haastehakemuksen uuden haastehakemuksen pohjaksi. Näin kantajan työtä helpottaisi, ettei hän joudu kirjaamaan asiaa uudelleen palvelussa. Toisaalta tulisi pohtia myös kokonaan mahdollisuutta asian sähköiseen siirtämiseen käräjäoikeuksien välillä. Tätä puoltaisi myös toisinaan esille nouseva ongelma liittyen kantajan kanneoikeuden lähellä olevaan vanhentumiseen.

Sähköisessä asiointipalvelussa tulisi olla tarkempi ohjeistus siitä, minkälaisia asioita kantaja voi hakea summaarisina asioina asiointipalvelun kautta. Keräämällä käräjäoikeuksilta kokemuksia sellaisista asioista, joita sähköisen asiointipalvelun kautta saapuu, mutta joita ei voi kyseisen palvelun kautta hakea, olisi mahdollista luoda palveluun lyhyehkö listaus esimerkitapauksista, joita palvelun kautta ei voi hakea. Tähän voisi listata esimerkiksi edellä mainitut rikostuomioon perustuvat saatavat.

Oikeudenkäyntikuluja koskevat epäselvyydet tulisi myös pystyä poistamaan palvelusta. Palvelussa se toki toimii hyvin, että määrät on eritelty selvästi ja kantajan valittua korkeamman taksan mukaisen määrän, joutuu hän täydentämään perustelun vaatimukselleen. Tämä ei kuitenkaan riitä, koska kantajat usein olettavat hädän kohdalla voivansa vaatia oikeudenkäyntikuluja korkeamman taksan mukaan. Tästä johtuen palveluun olisi hyvä lisätä lyhyesti ne oikeusministeriön asetuksessa koskien summaaristen asioiden oikeudenkäyntikuluja (oikeusministeriön asetus vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa) mainitut esimerkkitalanteet, jolloin kantaja voi vaatia oikeudenkäyntikulut korkeamman taksan mukaan. Lyhyt listaus selventäisi kantajille ne oikeat tilanteet korkeamman taksan vaatimiselle.

Asiointipalvelua voitaisiin varmasti myös muuttaa siten, että palvelu ottaisi automaattisesti oikean taksan mukaisen oikeudenkäyntikuluvaatimuksen syötetyn saatavan pääoman mukaan tai sen perusteella, että kantaja on ilmoittanut vaatimukseksi myös hädän. Tämä edellyttäisi, että järjestelmään tulisi ilmoittaa kantajan halukkuus oikeudenkäyntikulujen korvaamiselle. Toisaalta järjestelmän tulisi kuitenkin antaa kantajan manuaalisesti pienentää oikeudenkäyntikuluja koskevaa vaatimusta niin halutessaan. Paras tilanne olisi se, ettei palvelu antaisi ollenkaan lähettää sellaista haastehakemusta, jossa olisi virheellinen oikeudenkäyntikuluvaatimuksen määrä. Tämä edellyttäisi käytännössä kuitenkin sen, että korkeamman taksan kohdalla, kantajan tulisi esimerkiksi rastittamalla ilmoittaa tietty peruste vaatimukselleen. Oikeusministeriön asetuksessa koskien summaaristen asioiden oikeudenkäyntikuluja ei kuitenkaan ole laadittu tyhjentävää luetteloa niistä tilanteista, jolloin katsotaan olevan kyse tavannaomaista vaativammasta asiasta, minkä johdosta sellaista luetteloa ei ole myöskään mahdollista sisällyttää asiointipalveluun.

Asiointipalvelu olisi hyvä saada kaiken kaikkiaan toimimaan automaattisemmin, minkä avulla olisi saavutettavissa parhaiten toivotut kustannussäästöt. Tähän kannustaa osaltaan Itävallan tuomioistuimissa saadut kokemukset summaaristen asioiden käsittelyn mallista, jossa saadut hyödyt käsittelyn nopeudessa ja tehokkuudessa perustuvat asioinnin ja käsittelyn sähköisyyteen summaarisille asioille luotua kaavaketta käyttäen. Valtiokonttorin selvityksessä esiin tuodut älylomakkeet olisivat varmasti yksi ratkaisu saada oikeushallinnonkin asiointipalvelun

käyttö sujuvammaksi. Älylomakkeiden avulla tietojen oikeellisuus tarkistettaisiin siten jo asiakkaan syöttäessä niitä, jolloin asioinnista saataisiin nopeampaa ja sujuvampaa, tiedot olisivat heti kerralla oikein ja resursseja vapautuisi tietojen keräämisestä ja tarkistamisesta muuhun toimintaan.²³⁰ Koneellistumiseen liittyen asiointipalvelun toimintaa parantaisi, jos palvelu muun muassa tarkistaisi automaattisesti vastaajien osoitetiedot, eikä antaisi ollenkaan lähettää sellaisia haastehakemuksia, joissa on liian suuret oikeudenkäyntikulut, perintäkulut tai korkea, kuten yli 50 % korkovaatimus. Tällöin käräjäoikeuden käsittelijöiltä ei kuluisi niin paljon aikaa usein toistuvien ongelmakohtien selvittämiseen, vaan aika pystyttäisiin kohdistamaan paremmin niihin tehtäviin ja asioihin, jotka välttämättä vaativat prosessissa käsittelijää. Summaaristen asioiden käsittelyn koneellistumisen haasteena on kuitenkin nimenomaan se, että asian käsittely vaatii tietyissä tapauksissa käsittelijän tarkastusta esimerkiksi ilmeisen perusteettomien vaatimusten kohdalla. Tällaiset vaatimukset eivät voisi mennä eteenpäin pelkällä koneellisella tarkastuksella. Jos asiointipalvelun koneellistumisella saataisiin kuitenkin useat kohdat toimimaan automaattisesti, olisi työpanos saatavissa kohdennettua entistä paremmin hankalien kysymysten selvittelyyn, mikä voisi hyvinkin näkyä työn laadun paranemisenä.

Asiointipalvelun yhteyteen internet-sivuilla olisi hyvä saada palvelun käyttäjille selkeämpi ohjeistus siitä, mihin heidän tulisi ottaa yhteyttä ongelmatilanteissa. Ohjeistuksesta tulisi käydä selkeästi ilmi, että käräjäoikeuteen tulee ottaa yhteyttä lähinnä haastehakemuksen sisältöä koskevissa yleisissä kysymyksissä, kun taas asiointipalvelua ja sen käyttöä koskevissa kysymyksissä tulee kysyä neuvoo sivuilla olevan sähköisen yhteydenottokanavan kautta. Monet käyttäjät eivät varmasti edes huomaa tätä mahdollisuutta, koska se on nimetty anna palautetta-nimikkeellä. Harkita voisi myös suoran puhelinnumeron jakamista asiointipalvelun sivuilla, josta käyttäjät voisivat nopeammin tiedustella apua asiointipalvelun käytön kanssa. Ohjaamalla asiointipalvelun käyttäjiä selvemmin yhteydenotossa ongelmatilanteiden ja kysymysten suhteen sekä parantamalla neuvontaa, on asioiden käsittelystä mahdollista saada nykyistä sujuvampaa sekä joutuisampaa ja tätä kautta edistää kokonaisuudessaan myös hyvän hallinnon toteutumista käräjäoikeuksissa. Neuvontaan panostaminen on ehdottaman tärkeää myös siitä syystä, että toiveena on saada yhä useammat ihmiset valitsemaan asiointikanavaksi sähköinen asiointipalvelu.

Asiointipalvelun suhteen tulisi selvittää myös mahdollisuutta muuttaa järjestelmää siten, että asiaan olisi mahdollista ilmoittaa useampia kantajia. On merkillistä, ettei tähän ole kiinnitetty huomiota, vaikka lähtökohta on, että asiassa voi olla useampia kantajia ja vastaajia, kunhan ne on yksilöity haastehakemuksessa. Mahdollisuus oikeudenkäyntimaksun laskutukseen

---

²³⁰ Valtiokonttorin selvitys 2015, 43.

sähköisesti tuomiorekisterilähetysten kautta E-asioiden tapaan tulisi myös selvittää, koska se säästäisi osaltaan W-asioiden käsittelyyn sitoutuvaa aikaa käräjäoikeudessa.

Loppuhuomautuksena, vaikka ei niinkään konkreettisenä parannusehdotuksena, on tuotava vielä se kohta esille, että oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun olemassaolosta olisi syytä tiedottaa paremmin. Palvelulle olisi mahdollista saada lisää käyttäjiä, jos ihmiset tietäisivät paremmin tästä vaihtoehdosta tilanteesta, kun henkilö joutuu asioimaan käräjäoikeuden kanssa summaarisen asian suhteen. Asiointipalvelu on saatava kuitenkin ensin toimimaan kunnolla ennen kuin on ylipäänsä järkevää alkaa panostamaan asiointipalvelusta tiedottamiseen ja suurempien käyttäjämäärien houkuttelemiseen.

Kun oikeushallinnon asiointipalvelu saataisiin toimimaan entistä paremmin tekemällä pieniä korjauksia palveluun liittyen ja tämän jälkeen saamaan palvelun käyttö lisääntymään, kasvaisivat palvelusta saatavat hyödyt jokaisen käyttäjän näkökulmasta. Tehokkuus asian käsittelyssä aina sen kirjaamisesta palvelussa ulosottoviranomaisten käsittelyyn asti paranisi ja myös palveluun käytettävät kustannukset tulisivat entistä paremmin katetuiksi sillä, että palvelua käytettäisiin yhä enemmän. Toisesta näkökulmasta myös laatu paranisi, kun jo haastehakemukset itsessään olisivat saapuessaan paremmin laadittuja ja täyttäisivät paremmin summaariselle haastehakemukselle asetetut edellytykset. Tämä puolestaan parantaisi laatua myös käräjäoikeusvaiheessa miettien aina asiassa annettavan ratkaisun laatua, kun kantajan ilmoittamat vaatimukset ja kanneperusteet olisivat lähtökohtaisesti yhä useammin kunnossa ja selkeät.

9 Yhteenveto

Summaaristen asioiden käsittelyn kokiessa muutoksia tulevaisuudessa niiden suunnitellun keskittämisen muodossa on selvää, että töiden uuden organisoinnin yhteydessä summaaristen asioiden käsittelyä on pyrittävä tehostamaan ja saamaan näin kustannustehokkaammaksi. Yksi keino näiden tavoitteiden saavuttamiseen on sähköisen asiointipalvelun kehittäminen ja sen käytön lisääminen. Huomioon on otettava sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvien summaaristen asioiden käsittely ja niiden ongelmakohdat käräjäoikeuksissa, mutta myös sähköisen asiointipalvelun käytettävyys ja aukoton toiminta. Sähköisen asiointipalvelun kautta saapuvien haastehakemusten puutteellisuutta ja sekavuutta voitaisiin näin vähentää, millä tulisi olemaan vaikutuksia käsittelyn nopeuteen ja tehokkuuteen, kuten myös sen saamiseksi kustannustehokkaammaksi, kun asioiden käsittely sitoisi yhä vähemmän työvoimaa.

Olennaista on, että oikeushallinnon sähköisestä asiointipalvelusta tulisi saada mahdollisimman helppo- ja nopeakäyttöinen, jotta yhä useampi asiakas valitsisi kyseisen palvelun, eikä perinteistä hitaampaa ja kustannuksiltaan kalliimpaa tapaa. Asiointipalvelun toimivuus pitää saada

luotua niin sujuvaksi, että asiakas voi arvioida ja käytettyään myös kokea saaneensa kyseisen palvelun käytöstä suurempaa hyötyä kuin asioidessaan perinteiseen tapaan. Oleellista on kuitenkin saada korjattua asiointipalvelussa tällä hetkellä havaitut puutteet ja kehittää palvelua edelleen ja vasta tämän jälkeen panostaa käyttäjien määrän kasvattamiseen.

Sähköisten asiointipalveluiden kehittäminen tapahtuu väistämättä yhdessä julkisen hallinnon toimintaprosessien uudistamisen kanssa. Tällä yhteisellä muutoksella on mahdollista saavuttaa halutut tavoitteet muun muassa tehokkuuden ja asiakaslähtöisyyden osalta.²³¹ Kun julkista hallintoa mukaan lukien sähköistä asiointia pyritään jatkuvasti uudistamaan ja kehittämään erilaisten hankkeiden yhteydessä, on selvää, että tällä tulee olemaan vaikutuksia myös käräjäoikeuden toimintaan. Toisaalta käräjäoikeuden tulee olla myös itse aktiivisesti mukana tässä kehittämistyössä, jolla voidaan nähdä olevan selviä hyötyjä tulevaisuudessa. Toimintaprosessien uudistaminen tulee edellyttämään säästöjen saamisen valossa summaaristen asioiden kohdalla menettelyn yksinkertaistamista ja automatisointia. Pelkällä sähköisen asioinnin lisäämisellä ei ole mahdollista saavuttaa suuria hyötyjä, vaan itse palveluprosessi on saatava luotua ensin toimivammaksi sen jokaisen käyttäjäryhmän näkökulmasta. Prosessin parantaminen tulee vaatimaan yhteistyötä sekä palvelun käyttäjien kesken että eri viranomaisorganisaatioiden välillä.

Oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun suhteen tulisi tarkastella mahdollisuutta sen toiminnan muuttamiseen enemmän koneelliseen suuntaan älylomakkeiden käytön muodossa. Luomalla asiointipalvelusta enemmän automaattinen, jossa järjestelmä ohjaa käyttäjää enemmän haastehakemuksen täyttämässä, eikä anna lähettää selvästi puutteellisia haastehakemuksia eteenpäin, olisi nähtävissä suuret vaikutukset asioiden käsittelyn tehostumiseen ja nopeutumiseen. Kun tulevaisuudessa yhä useamman henkilön toivotaan valitsevan sähköisen asiointipalvelun käytön, nähtäisiin kustannussäästöt selvimmin toivotussa tilanteessa, kun palvelu toimisi koneellisemmin ja aukottomasti yhä suurempaan käyttäjämäärään yhdistettynä.

Summaaristen asioiden käsittelyä voi olla kuitenkin haastavaa saada toimimaan täysin sähköisesti älylomakkeiden avulla, koska tietyt asiat vaativat käsittelijän perehtymistä asiaan. Kiistatonta on kuitenkin, että suurimmat kustannussäästöt olisi mahdollista saavuttaa kehittämällä asiointipalvelu toimimaan yhä automaattisemmin ja luomalla asiointipalvelu toimimaan vuorovaikutuksessa tarpeellisten toisten järjestelmien ja rekisterien kanssa. Tällaisilla muutoksilla asiointipalvelun käyttö muodostuisi helpommaksi ja nopeammaksi jokaisen käyttäjän näkökulmasta. Toimivuuden parantamisen jälkeen oikeushallinnossa voitaisiin alkaa panosta-

---

²³¹ Voutilainen 2009, 337.

maan asiointipalvelun olemassaolosta tiedottamiseen ja sitä kautta käyttäjämäärien kasvattamiseen. Jatkuvasti sähköistyvä yhteiskunta vaatii kuitenkin myös asiointipalvelun jatkuvaa kehittämistä yhteistyössä eri käyttäjäryhmien ja koko oikeushallinnon kesken.

Opinnäytetyössä on selvitetty aluksi summaarisen asian käsitettä ja sen prosessia sekä prosinedellytyksiä. Tässä kuvauksessa on tuotu esille, että vaikka summaarisissa asioissa on lähtökohtaisesti kyse yksinkertaisista massaluontoisista velkomusasioista, liittyy näiden asioiden käsittelyyn kuitenkin yllättävän paljon pohdintaa aiheuttavia näkökohtia. Harkintaa joudutaan jatkuvasti tekemään muun muassa saatavan riidattomuutta ja kantajan vaatimuksen mahdollista perusteettomuutta koskien. Tämän johdosta asiointipalvelun kehittämisen yhteydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, miten tällaiset käsittelijän harkintaa vaativat asiat saadaan eroteltua haastehakemusten suuresta massasta vielä asiointipalvelun toiminnan mahdollisen automatisoinnin jälkeenkin.

Sähköisen asioinnin ja viranomaisten sähköiseen asiointiin sekä asiointipalveluihin vaikuttavan ja sitä ohjaavan lainsaadäntöperustan tarkastelu osoitti, että viranomaisten on tässä toiminnassaan pystyttävä ottamaan huomioon eri lähteistä tulevia säännöksiä lisättynä tätä toimintaa koskevilla oikeusperiaatteilla. Suppeahko tarkastelu viranomaisten sähköistä asiointia koskeviin hankkeisiin osoitti aiheen merkittävyyden jo tällaisten hankkeiden suuren lukumäärän perusteella ja toisaalta digitalisaation kehittämisen sisällymisellä nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan. Aihe on siten erittäin ajankohtainen ja tärkeä, johon myös halutaan panostaa sen suuren tulevaisuuden potentiaalin ja saatavien hyötyjen johdosta. Viranomaisten on julista valtaa käyttävinä instansseina pyrittävä varmistamaan myös sähköistä asiointia koskevassa toiminnassaan kansalaisten perustavanlaatuisten oikeuksien, kuten oikeusturvan ja tasa-arvoisen kohtelun toteutuminen ja niiden turvaaminen. Tämä osaltaan viestii viranomaisten sähköiseen asiointiin liittyvän toiminnan tärkeydestä, johon tulee panostaa. Viranomaiset voivat huolehtia kansalaisten oikeuksien turvaamisesta kiinnittämällä huomiota sähköisiä asiointipalveluja tuottaessa ja niitä kehitettäessä niiden hyvään käytettävyyteen, esteettömyyteen, saatavuuteen, laadukkuuteen, kohtuuhintaisuuteen, yhteentoimivuuteen ja tietoturvalisuuden varmistamiseen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut käsitellä ja tuoda kootusti esille oikeushallinnon sähköisen asiointipalvelun käytössä ja sitä kautta saapuneissa W-asioissa havaittuja hyötyjä ja ongelmakohtia käräjäoikeuden näkökulmasta katsottuna. Havaittuihin ongelmakohtiin paneutulla tavoitteena on ollut pyrkiä löytämään konkreettisia kehitysehdotuksia, joiden avulla asiointipalvelua voitaisiin kehittää ja sitä kautta käräjäoikeuden työmäärää helpottaa näiden asioiden käsittelyssä, kuten myös saada palvelun käyttö sujuvammaksi sen käyttäjän näkökulmasta. W-asioissa havaitut yleisimmät ongelmakohdat on ollut melko helppo tunnistaa ja näi-

hin syventymällä on pystytty esittämään kehitysehdotuksia, jotka toteuttamalla voisi olla selvää vaikutusta asiointipalvelun käytettävyyteen sen jokaisen käyttäjän näkökulmasta. Tältä osin voidaan katsoa, että opinnäytetyössä on saavutettu sille työn alussa asetetut tavoitteet.

Sähköinen asiointi sekä ihmisten valmiudet ja mahdollisuudet siihen lisääntyvät edelleen jatkuvasti, joten on välttämätöntä, että myös oikeushallinnon sähköistä asiointipalvelua kehitetään jatkuvasti sen jokaisen käyttäjän näkökulma huomioiden. Niin kauan kuin lainsäädännössä ei aseteta sähköistä asiointia velvoittavaksi, tulee asiakaslähtöisellä kehittämisellä olla korostunut asema, jotta palvelu saadaan toimivaksi ja houkuttelevaksi juuri heidän näkökulmastaan, joilla on valta päättää käyttävätkö palvelua vai eivät. Tällä tavoin on mahdollista sitten luoda palvelun käytöstä saatavia hyötyjä myös muille palvelun osapuolille.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsinki 2011.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisu 17. Helsinki 2011.

Husa, Jaakko - Mutanen, Anu - Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki 2008.

Hyvärinen, Heikki - Hulkko, Pekka - Ohvo, Sirkku: Yksityisoikeuden perusteet. Vantaa 2002.

Jokela, Antti: Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu: oikeudenkäynti II. 3. uudistettu painos. Helsinki 2012.

Jokela, Antti: Oikeudenkäynnin perusteet: oikeudenkäynti I. 2., uudistettu painos. Helsinki 2005.

Korhonen, Rauno: Sähköinen asiointi ja viestintä. Teoksessa Tammilehto, Timo (toim.): Oikeusjärjestys osa III. 8. täydennetty painos. Rovaniemi 2012, s. 356-455.

Koulu, Risto: Kuka hoitaa summaariset asiat? Lakimies 7-8/2000, s. 1181-1196.

Kuusela, Hannu - Rintamäki, Timo: Arvoa tuottava asiointikokemus. Vammala 2002.

Lappalainen, Juha: Alioikeusuudistus 1987-1993: Alioikeuksien yhtenäistäminen ja uusi oikeudenkäyntimenettely riita-asioissa. 3. uudistettu painos. Helsinki 1994.

Lappalainen, Juha: Asianosaiset siviiliprosessia. Teoksessa Frände, Dan - Havansi, Erkki - Helenius, Dan - Koulu, Risto - Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Virolainen, Jyrki: Oikeuden perusteokset: prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 401-415. (Lappalainen 2012a)

Lappalainen, Juha: Tuomioistuinten toimivalta siviiliasioissa. Teoksessa Frände, Dan - Havansi, Erkki - Helenius, Dan - Koulu, Risto - Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Virolainen, Jyrki: Oikeuden perusteokset: prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 293-310 & 379-385. (Lappalainen 2012b)

Lappalainen, Juha: Kanne ja vastine siviiliprosessissa. Teoksessa Frände, Dan - Havansi, Erkki - Helenius, Dan - Koulu, Risto - Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Virolainen, Jyrki: Oikeuden perusteokset: prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 497-531. (Lappalainen 2012c)

Linna, Tuula: Häädön täytäntöönpano. Helsinki 2004.

Linna, Tuula: Oikeudenkäynnin ja täytäntöönpanon perusteet. Teoksessa Tammilehto, Timo (toim.): Oikeusjärjestys osa III. 8. täydennetty painos. Rovaniemi 2012, s. 254-355.

Sinkkonen, Irmeli - Nuutila, Esko - Törmä, Seppo: Helppokäyttöisen verkkopalvelun suunnittelu. Hämeenlinna 2009.

Virolainen, Jyrki: Lainkäyttö: oikeudenkäynnin perusteet ja lainkäyttöelimet siviili- ja rikosprosessissa. Helsinki 1995.

Virolainen, Jyrki: Prosessin päälajit ja tehtävät. Teoksessa Frände, Dan - Havansi, Erkki - Helenius, Dan - Koulu, Risto - Lappalainen, Juha - Lindfors, Heidi - Niemi, Johanna - Rautio, Jaakko - Virolainen, Jyrki: Oikeuden perusteokset: prosessioikeus. 4. uudistettu painos. Helsinki 2012, s. 57-84.

Voutilainen, Tomi: Hyvä sähköinen hallinto. Helsinki 2006.

Voutilainen, Tomi: ICT-oikeus sähköisessä hallinnossa - ICT oikeudelliset periaatteet ja sähköinen hallintomenettely. Helsinki 2009.

Virallislähteet

HE 17/2002 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sähköisestä asioinnista viranomaistoinnissa.

HE 252/1992 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle käräjäoikeuslaiksi.

HE 70/2008 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asioiden oikeuspaikkaa koskevien sääntösten muuttamiseksi.

HE 79/1993 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksistä sekä eräiksi muiksi alioikeusuudistuksen voimaanpanoon liittyviksi laeiksi.

Helsingin käräjäoikeuden lausunto 16.02.2015. Oikeusministeriön selvitys ”Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen”. Helsinki 2015.

Helsingin käräjäoikeuden talousyksikön raportti 2016. Riita-asioiden työmäärätilastot vuonna 2015. Helsinki 2016.

Oikeusministeriön julkaisu 16/2013. Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013-2015. Helsinki 2013.

Oikeusministeriön julkaisu 52/2014, Selvityksiä ja ohjeita. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen. Helsinki 2014.

Oikeusministeriön muistio 18.12.2013. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen -selvitystyön pohjaksi. Helsinki 2013.

Regeringens proposition 1989/90:85: Förslag till lag om betalningsföreläggande och handräckning.

Summaaristen asioiden käsikirja. Helsingin käräjäoikeuden käsikirja summaaristen asioiden käsittelijöille. Helsinki 2016.

Valtiokonttorin selvitys 18.12.2015. Valmiina digikiriin - digitalisaatio ja virastojen tuottavuuspotentiaali. Helsinki 2015.

Valtiovarainministeriön kirje 02.12.2015. Kansallisen palveluarkkitehtuurin tuomista muutoksista, lainsäädännöstä ja rahoituksesta. Helsinki 2015.

Valtiovarainministeriön vahtiohje 40/01/2006. Tunnistaminen julkishallinnon verkkopalvelussa. Helsinki 2006.

Årsredovisning kronofogdemyndigheten 2013.

Sähköiset lähteet

Kronofogden. Ansöka om betalningsföreläggande. <https://www.kronofogden.se/Ansokaombetalningsforelaggande.html> (18.02.2016)

Oikeus. Käräjäoikeudet

<http://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index.html> (11.10.2015)

Oikeus. 2013. Asiakirjojen toimittaminen virastoon. <http://www.oikeus.fi/fi/index/oikeuslaitos/asiakirjojentoimittaminen.html> (20.05.2016)

Oikeus. 2016. Sähköinen haastehakemus. http://www.oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/riita-asiat_1/sahkoinenhaastehakemus.html (16.02.2016)

Oikeushallinto. 2010. Asiointi. <https://asiointi.oikeus.fi/web/asiointi/anna-palautetta> (16.02.2016)

Oikeushallinto. 2010. Asiointipalvelut.

<https://asiointi.oikeus.fi/web/asiointi/karajaoikeus> (15.02.2016)

Oikeuslaitos. 2015. Sähköinen asiointi. <http://www.oikeus.fi/fi/index/oikeuslaitos/sahkoinenasiointi.html> (01.11.2015)

Oikeusministeriö. 2011. Internet-asiointi laajenee oikeushallinnossa. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2011/06/internet8211asiointilaajeneei.html> (17.02.2016)

Oikeusministeriö. 2014. Summaaristen riita-asioden käsittelyn keskittäminen. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/selvitysmiestenasettaminen.html> (26.4.2015)

Oikeusministeriö. 2014. Sähköisen asioinnin kehittäminen oikeuslaitoksessa. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/sahkoisenasioinninkehittaminenoikeuslaitoksessa.html> (01.05.2015)

Oikeusministeriö. 2015. Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke (AIPA). <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/syyttajalaitoksenjyleistentuomioistuintenasian-jadokumentinhallinnankehittamishanke.html> (15.02.2016)

Valtioneuvosto. 2016. Käräjäoikeusverkosto uudistuu: jatkossa käräjäoikeuksia on 20. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/karajaoikeusverkosto-uudistuu-jatkossa-karajaoikeuksia-on-20 (15.02.2016)

Valtiovarainministeriö. SADe-ohjelma digitalisaation vauhdittajana. <http://vm.fi/sade-ohjelma-digitalisaation-vauhdittajana> (26.02.2016)

Valtiovarainministeriö. Tietohallinnon ohjaus. <http://vm.fi/tietohallinnon-ohjaus> (19.02.2016)